

POŠTINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1996

SPD 1906 - 1996 ZGVS

90. obletnica

1. slovenskega tečaja
za gorske vodnike

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1996

9

letnik XCVI izhaja od leta 1895

vsebina

Stanko Klinar	Na gori križ	369
Marjan Raztresen	Gore brez prepovedi	371
Bojan Pollak	Križ na Brani	373
Slavica Štirn	Za Akom	374
Marjan Raztresen	Steber Jože Čopa in Pavle Jesih	375
+ Jože Štolcar	Pavla Jesih je izplezala sama	378
Dušan Polajnar	Janez Brojan - devetdesetletnik	379
Viki Grošelj	Bistvo cilja: da sega preko življenja	382
Bine Mlač	Čeri in pasti ledenih prostranstev	384
	Ledeniki se talijo	386
Tone Erman	Triglavski smuk trikrat	387
Tone Golnar	Do narave prijazni gorniki	389
Pavle Šegula	Čar prvega pristopa dolgo ni zamrl	392
Dane Hrast	Vrščič nad Belim potokom	395
Cornelia Jesenovec	Kako smo ubežali medvedom	397
Tine Lenarčič	40 let Zasavske planinske poti	398
	Odmevi	400
	Iz planinske literature	403
	Društvene novice	406

Slika na naslovni strani: **Novi križ na Škrlatici**

Foto: France Urbanija

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojim, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1996 znaša 2500 tolarjev in je plačljiva v največ dveh obrokih po 1250 tolarjev, posamezna številka stane 250 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

KRALJICA JULIJCEV, ŠKRLATICA, NAŠ DRUGI NAJVIŠJI VRH, 2738 m, SPET NOSI KRIŽ NA TEMENU

NA GORI KRIŽ

STANKO KLINAR

Od 6. julija 1996 stoji na vrhu Škrlatice spet križ, veren posnetek — tako po obliki kot po namenu — skalaškega križa iz leta 1934. Na spominski listini, shranjeni v tulcu, ki ga je v temelje križa tik pred postavitvijo spustil dovški župnik **France Urbanija**, nato pa je z vijaki in betonom pritrjeni križ s svojo težo tulec trajno zapečatil, je zapisano:

ŠKRLATICA 2738 m, 06. VII. 1996

V Gospodovem letu 1996, na 6. dan meseca julija, 151 let po rojstvu Jakoba Aljaža, v petem letu samostojne države Slovenije, je bil na vrhu gore Škrlatice v Julijskih Alpah znova postavljen križ na istem mestu, kjer so ga postavili leta 1934 člani T. K. Skala ŽRTVAM PLANIN — po zaobljubi njihovega tedaj že umrlega člana Sandija Wisiaka. Križ je stal na tem mestu vse do leta 1954, ko je bil brezvestno podrt in vržen v prepad.¹

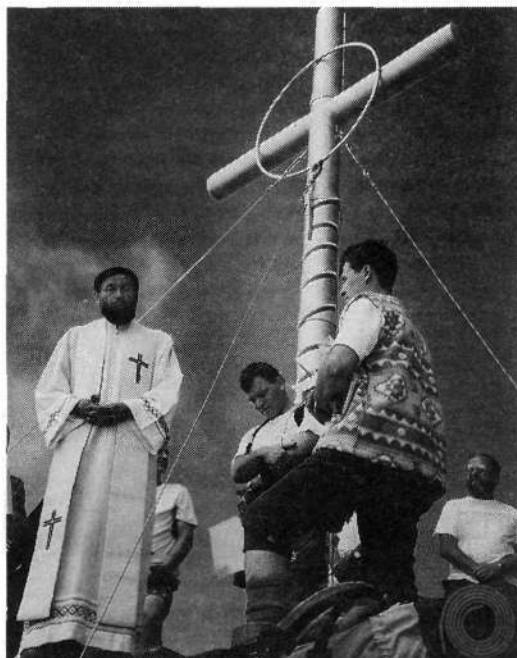
*Pri današnji postavitvi križa, ki ga je izdelal mojster **Peter Berglez** s pomočjo **Antona Logarja** in **Mirka Drašlerja** v Šenčurju pri Kranju, na pobudo gorniškega kluba dr. Henrika Tume, so sodelovali:*

France Urbanija, Dovje; **Stane Kofler**, Dovje; **Peter Berglez**, Kranj; **Tone Jeglič**, Ljubljana, **Metod Humar**, Šmarca; **Stanko Klinar**, Mojstrana; **Angelca Žerovnik**, Komenda; **Marko Žerovnik**, Komenda; **Jožica Milavec**, Sežana; **Jana Grohar**, Brezje pri Trziču; **Janez Grohar**, Brezje pri Trziču; **Harald Draušbaher**, Ljubljana; **Andrej Šarc**, Kranj; **Gregor Gomišček**, Ljubljana/Dunaj; **Slavko Zalar**, Dovje.

Od bivaka dalje sta pomagala pri nošnji Čehinja in Čeh iz Liberec.

Za (ponovno!) postavitve križa sta izrazila pozitivno mnenje zbor svetnikov z županom občine Kranjska Gora in uprava TNP z direktorjem na čelu, odklonilno mnenje pa sta sporočila Ministrstvo za okolje in prostor (Uprava RS za varstvo narave) in Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju (Upravna enota Jesenice, Oddelek za okolje in prostor). Zmagal je vox populi. Po nauku proslavljanega **Mahatma Gandhija** se je vpriču sprenevedavih pregovarjanj »demokratske« države in njenih puhlih mnenj napotil po sledih državljsanske nepokorščine in opravil, kar sta velevala vest in skalaški dolg.

¹ Po mojih zasebnih zapiskih so križ posekali oktobra 1953. Leto 1953 potrjuje **Erna Meškova**: »Leta 1953 je moj mož Makso obiskal vrh Škrlatice. Takrat seveda križa — žal — ni bilo več.« (PV 1994/9, str. 382—383) Nesporna zgodovinska resnica bo prišla na dan, ko bo mogoč vpogled v partijski arhiv. Pričakovati je seveda treba, da pritlehno dejanje v tistih zapisnikih ni premočrno navedeno, pač pa zakamuflirano v priznanje nekemu za »uspešen boj zoper srednjeveško mračnjaštvo« in »zadnje ostanke klerofašizma«, ali podobno nevarno besedovanje tistega časa. Tudi tisti »nekdo«, ki se je dal porabiti za orodje, bo tedaj jasneje stopil na zgodovinsko prizorišče in bo konec sedanjih namigavanj in ugibanj. Krivica in izvršitelja namreč, enako kot tistega za rušitev kapelice na Kredarici (in nešteti drugih verskih znamenj po Sloveniji v tistem času), vse do danes uradno nihče ni niti iskal, kaj šele našel. (Pač pa so alpinisti našli stari križ pod severno steno in ga prenесли v dolino. Dogovarjajo se, da bi ga popravili in postavili na dvorišču dovškega župnišča.)

Blizu 400 ljudi se je letošnjega 1. avgusta zbralo na vrhu Škrlatice, ko je dovški župnik France Urbanija blagoslovil novi križ

Foto: Neža Dragar

SENČNA STRAN SLOVENSKEGA ZNAČAJA

Križ na Škrlatici ni, kakor so drugi križi na vrhovih. Že zdavnaj so planinski gorečniki začutili, da je ta plemeniti močni vrh od narave dani oltar, ki ga je mogoče posvetiti spominu na ponesrečene gornike. Zato ne more biti za zgled (ali pohujšanje?) (ali ščuvanje?) postavljanju križev na drugih vrhovih, kjer bi postavjalce vodili drugačni razlogi ali drugačna tradicija, če tam tradicija sploh je. (Lahko pa so seveda tudi tam tehtni razlogi.)

Eden prvih, ki je mehčal javno (planinsko) mnenje v korist ponovne postavitve križa, je bil **Milan Božič** s prispevkom (žal v nekaterih podrobnostih precej netočnim) Spomini s Škrlatice se živijo v PV 1993/7—8, str. 321. Kmalu za tem se je v PV 1994/2, str. 63—64 oglašil **dr. Miha Potočnik** s člankom Križ na Škrlatici. Poroča, da so se za prvo postavitve leta 1934 strinjale vse politične in nazorske struje gornikov, tudi komunisti. Kdaj in zakaj so se ti premislili in kaj bi bili po nevrednem dejanju pripravljeni ponuditi v zameno, žal ne poroča.² Na pogumne očitke, ki jih je o zahrbtni

² Nevredno dejanje se je izvršilo, ko so bili na oblasti komunisti, ki so onemogočili vsakršno poizvedovanje za krivci in so se sploh obnašali, kot da je to del njihove »osvobodilne« politike, zato ga je mogoče pripisati njim, to je takratni državi. (Groznje, ki danes prihajajo iz teme, da »bo padel tudi novi križ«, je seveda treba pripisati zasebnemu sovražstvu.)

Najtežji del križa je na goro nesel župnik Urbanija

barbarski odstranitvi križa izrekel na rovaš »neznanih zlikovcev« nekdanji predsednik PD Jesenice na nekem občnem zboru tega društva v petdesetih letih (bil sem osebno navzoč; op. S. K.), je Potočnik kot delegat PZS vehementno zagovarjal nemožnost in neprimernost ponovne postavitve križa (vzpostavitev prejšnjega stanja). Pri tem je tudi ostalo: pri polmetrskem kovinskem štoru na vrhu, ostanku nekdanjega lepota in priči *senčne* strani slovenskega značaja. Skozi dolga desetletja! Komunisti so se celo raje odpovedali spominski plošči padlim borcem OF in NOB, ki so jo 5. avgusta 1945 sami pritrdili na križ (glej omenjeni članek Milana Božiča), kot da bi dovolili nazaj postaviti križ kot

oporo za ploščo. Res pa je Potočnik pred smrtjo mnenje spremenil: svoj članek iz leta 1994 je končal z besedami: »Sem za to, da se križ v prvotni, izvorni obliki postavi nazaj! V spomin ponesrečencem v gorah.«

KAKO SMO NESLI KRIŽ NA ŠKRLATICO

Križ, v globokem starem veku eno najgrozovitejših usmrtilvenih orodij, je danes v evangelijskem krščanstvu simbol upanja in najvišje ljubezni. Kraj zmage nad smrtjo. Ni znak kljubovanja, in kdor bi ga tako tolmačil, njegovega pomena ne razume. Zato ponovna postavitve na Škrlatici ni dejanje kljubovanja ali postavljanja, je samo poravnava krivice³ in nadaljevanje skalaške tradicije, o katere začetkih piše dr. M. Potočnik v že navedenem članku (»Leta 1934 je odbor jeseniške podružnice Turistovskega kluba Skala (TKS) sklenil, da se na Škrlatici postavi križ v spomin gornikom, ki so se smrtno ponesrečili v naših gorah.«), še prej, dobesedno sveže iz prve roke, pa **Slavko Smolej** v PV 1935 na strani 86 takole:⁴

Kako smo nesli križ na Škrlatico

Tri nedelje povrsti so se razlegali udarci kladiva od žive skale vrh Škrlatice; skupina po štiri je hodila te tri nedelje pripravljat temelj zamisli in zaobljubi pokojnega tovariša Sandija: križu vrh Škrlatice.

Pred tremi leti se je pokojni Sandi Wisiak pri smuški tekmi z Rožce ponesrečil, pa se je tedaj zaobljubil, da na lastne stroške postavi križ na vrhu Škrlatice, če ozdravi. Ni še dodobra okrevaj, ko je njegovo mlado,

³ Krivica je v tem primeru zahrbtna, do danes nerazčiščena odstranitev križa leta 1953. Krivica je bila storjena gornikom in večini slovenskega naroda, ki mu je bil križ sveto znamenje in zunanji znak spoštovanja skalaške tradicije. Versko usmerjena večina se je čutila prizadeto in ogroženo v svoji pripadnosti tradicionalnim vrednotam.

Ob ponovni postavitvi leta 1996 nihče ni terjaj poravnave krivice (niti deklarativno ne, kar pa bi bilo edino mogoče) od nekdanjih storilcev nevrednega dejanja — poziv storilec na odgovornost je seveda dolžnost države, ki pa pri nas v tej smeri kljub zadevnim komisijam ne deluje — marveč je *vox populi*, opiraje se na civilne državljanske in splošne človečanske pravice, ob polnem krščanskem odpuščanju nekdanje nerazumljive blodnje, kratkoma stori, kar je bilo storiti treba.

⁴ Ta članek je bil v celoti ponatisnjen v PV 1994/9 na str. 380 kot del nepodpisanega (urednikovega?), a informativno izredno bogatega članka Križ na Škrlatici, vendar naj mi bo za okrožitev tukajšnjega poročila dovoljeno še enkrat navesti ključne odstavke.

V meglenem vremenu je pešiča gornikov na vrhu Škrlatice postavila in utrdila križ

tako tesno z dihom naših neskončno lepih gora priraslo življenje ugasnilo pod Planjavo. (12. maja 1933.)

Koncem avgusta lanskega leta je bilo (26. 8. 1934, op. S. K.), ko se je zbirala v dolini Vrat družba, ki naj v karavani ponese na vrh Škrlatice izpolnjenje zaobljube. ...

Bila je deseta ura, ko so bili posamezni deli križa na vrhu. Pričeli smo z delom in točno ob 12. uri je stal križ močno zasidran vrh Škrlatice. — Za hip je sonce posijalo, mi pa smo sproščenih mišic zrl z zadovoljstvom na dovršeno delo, ki bo poznim rodovom pričalo o ljubezni in spoštovanju spomina vseh tovarišev, ki so žrtvovali svoje najdražje ljubljene planinam v naročje.

Štirideset utrujenih planincev, štirideset od zanosa svetlih obrazov in zadovoljnih src je izpričalo planinski čin: »Križ stoji na Škrlatici!«

P. S. Križ je visok 5 m; sestoji iz 9 komadov in tehta skupno 200 kg. ... ostali material: cement, orodje, vijaki, streljivo ... je tehtalo tudi okrog 160 kg. Križ je sestavljen iz pocinkanih cevi premera 250 mm in je 4-krat zasidran. Načrte za križ je napravil tov. **Korenini Drago**, izdeloval pa se je v tovarni KID na Jesenicah 6 dni; delo so opravili večinoma člani TK Skale (Jesenice) brezplačno. Omenim naj še, da smo tedaj, preden se je križ vzdal v temelj, v njegovo dno dali steklenico s spomenico, ki omenja delo in razvoj jeseniške »Skale« z imeni sodelujočih pri nošnji križa.

PRVA STRAN VPISNE KNJIGE

Pravkar navedeni »P. S.« tolmači tudi mere sedanjega križa, ki je — po izjavi Stanka Koflerja, ki se je odločil za naročilo in je bedel nad izvedbo — narejen po načrtih prejšnjega. Tudi druge okoliščine so neverjetno podobne: slabo vreme ob postavitvi, zastojno delo, spomenica. Le graditeljev nismo mogli naštetih štiri-

deset; bilo nas je komaj dobra tretjina tega števila (glej na začetku navedeno spominsko listino), toda z zagnanostjo smo pokrpali vrzel. — V Smolejevem članku manjka obvestilo, ki je bilo objavljeno v PV 1934, str. 320, in ponatisnjeno v PV 1994/9, str. 380: »... železen križ ... z namenom in napisom: ŽRTVAM PLANIN. T. K. SKALA. AVGUST 1934.« Ta »namen in napis« je v resnici polkrožna litoželezna plošča (polkrožna zato, da se je prilegla okroglemu deblu križa) z navedenim napisom; plošča je danes shranjena v dovškem župnišču pri župniku Francetu Urbaniji.

In kaj razkriva predvojna vpisna knjiga z vrha Škrlatic?

Na prvi strani beremo: »26. VIII. 1934 Nosili in postavili križ«, nakar sledi 43 podpisov, najbolj znani med njimi utegnejo biti tile (navedeni po zapisu v knjigi): **Miha Čop** (»t.č. predsednik podr. TKS Jesenice«), **Matevž Frelj, Slavko Smolej, Jože Truhlar, Drago Korenini, Hubert Heim, Tomaž Ravhekar, Kurt Dostal, Anton Kastelic, Andrej More, Ludvik Stražišar, Ciril Praček**. Nekoliko starejšemu današnjemu rodu so to še iz prve roke dobro znani alpinisti, gorski reševalci, smučarji (državni reprezentanti) in, žal, nekateri že čez nekaj let od Nemcev ustreljeni talci. Začuda med imeni ni **Jože Čopa** in tudi ne nejeseniških skalašev.

ŽIVA PRIČA DVEH BLAGOSLOVITEV

Drugače je bilo 4. avgusta 1935. Pod naslovom Blagoslovitev križa se vrstvi v vpisni knjigi 147 podpisov, med njimi znamenita in tragična imena, ki jih je že čez nekaj let okupatorjev bič nagnal v nemogoče in danes že kar težko razumljene stiske, ali ugonobil. Navajam izbor imen po vrsti in načinu zapisa v knjigi: **Gorjanc Gabrijel, Gorjanc Franc, Dolar Daro, Svolfšak**

namesto komentarja

GORE BREZ PREPOVEDI

Nekateri bijejo plat zvona: gorskemu svetu grozi velika nevarnost, zato je nujno potrebno nekatere predele občasno zapirati za »turistovski promet«, močno omejiti večino dejavnosti v gorah, poslati gorske popotnike izključno na nadelane poti in sploh vsestransko usmerjati planinsko gibanje.

Kaj pa osnovna načela planinstva, ki so v Sloveniji stara precej več kot sto let in v katerih je poudarjeno, da je treba ljudem omogočati predvsem planinstvo in gorsko popotništvo in ga pospeševati, da bi se z njim seznanilo čimveč ljubiteljev narave?

Pred sto leti je bilo to razumljivo, ko na Triglavu čelo leto ni bilo mnogo več kot dobrih sto obiskovalcev in ko so tudi obiskovalce planinskih koč šteli v stoti-

nah. Zdaj zaradi ogromnega navala na nekatere gorske vrhove ponekod v Alpah že preiščujejo o kar dragih vstopnicah, ki bi vsaj nekoliko zmanjšale obisk, o visokih kaznih za tiste, ki bi si drznili hoditi zunaj označenih gorskih poti, in o vstopninah v preobremenjene planinske postojanke, kot je bilo sicer tudi že njega dni.

Kaj naj o tem reče planinska organizacija? V večini alpskih držav, tudi v Sloveniji, planinske organizacije odločno nasprotujejo vstopninam, prepovedim dostopov in kontrolnim rampam v Alpah in v naravi nasploh. Odločen »ne« takim zamislim pa lahko obvelja le tedaj, če planinske organizacije tako dobro vzgojijo svoje članstvo, da prevzamejo za njegovo obnašanje v gorskem svetu polno odgovornost.

Ko je ta pogoj dosežen, se je treba zavedati, da so obiski v gorah povezani s škodo. Vzgojeni planinci bodo povzročali komajda kakšno škodo in bodo torej stroški za vzdrževanje ravnovesja v naravi v tem primeru manjši, v nasprotnem primeru bodo planinske organizacije takšne stroške komajda lahko krile. Tudi za to gre, ko govorimo o varovanju gorskega sveta.

Marjan Raztresen

Novi križ na gori je natančen posnetek tistega iz leta 1935

Foto: Jožica Milavec

Franc, Jože Truhlar, Rabič Minca, Klabus, Matevž Frelih, Avgust Mencinger, Dr. Gregorij Rožman, M. Tomc, prof., Zorzut Ludvik, Štolcar Jože, Miha Čop, Korenini Drago, Dr. Miha Potočnik, Dr. Stanko Tominšek, Svetko Lapajne — začuda spet manjka podpis Jože Čopa. (Neka precej nerazločna čačka verjetno ni njegova. Iz nadaljnjih vpisov v knjigi je namreč mogoče razbrati, da se sam ni vpisoval, marveč je ta posel prepustil sonaveznikom. Ali to pomeni, da so ga ob teh prilikah pozabili vpisati, sam pa se za to ni pobrigal? Da je bil ob blagoslovitvi zraven, v resnici kar močno v središču, pričata dve sliki v PV 1994/2, na str. 63, ki ju je svojemu članku priložil dr. M. Potočnik.⁵)

Eno ime iz pravkar navedenega izbora je treba posebej izpostaviti: **Franc Svoljšak!** 1. avgusta 1996 se je kot živ del zgodovine ponovno povzpел na vrh Škrlatic. Tega dne je namreč današnji dovški župnik in tretji Aljažev naslednik France Urbanija blagoslovil novi križ. »Trinajst let sem bil star takrat,« je povedal Franc Svoljšak, ki je od tedaj preplezal visoki obok življenjskega zenita in je danes znan slovenski jezuit. Ko bi ga ne bil France Urbanija izpred križa predstavil zbrani množici, bi se nam bila ta živa legenda izgubila v človeškem mravljišču, ki je tega dne pokrilo vrh. Tako

pa se je skromno slikal pri novem križu, nam vsem v opomin, da zgodovina ni vselej tako v davnino raztegnjen pójem, kot se nam včasih zdi.

VELIČASTEN 1. AVGUST 1996

1. avgusta 1996 je bil »dan, ki ga je naredil Gospod«. To je bil dan blagoslovitve novega križa. Na vrhu Škrlatic se je zbralo blizu štiristo ljudi. To je bila poudarjeno in izključno gorniško-skalaška verska manifestacija, brez sence politike, triumfalizma ali revanšizma. Blagoslov poskusimo razumeti kot prošnjo in željo za najvišje dobro sebi in drugim, kot priporočilo križa vernim in nevernim planincem kot življenjsko varstvo in smiseln kažipot. Ta dan je bil ena sama visoka pesem ljubezni, čiste kot jutranja rosa, ko jo presvetli prva zarja. Kdor jo je zamudil, ima kaj obžalovati.

V Vratih sta se brali maši na začetku in na koncu, se pravi zjutraj ob petih in popoldne ob petih, vmes pa se je bočil eden od najveličastnejših sončnih gorskih dni, kar jih premore ljuba Zemlja. Staro in mlado, zdravo in polinvalidno, vneto in vnemajoče je kipelov kvišku in večina je prispela na cilj. **Janez Ramovš**, nekoč načelnik alpinističnega odseka na Jesenicah, se je z umetnim kolkom in parom bergel hrabro boril tja do višine okoli 2300 metrov, kjer je svoj boj in napor vročega dne položil Škrlatici k nogam. Drugače **France Bučar**: med zadnjimi na štartu, med prvimi na cilju; tri četrt stoletja osebne zgodovine gor ali dol! Zlasti občutno je porazil svoje izdatno mlajše (politične? — ampak saj smo rekli, da je ta dan politika ostala v dolini!) vzporednike **Mencingerja** (njegov oče je vpisan pri blagoslovitvi leta 1935) in **Janšo**. Toda anekdotičnost prahrimo za drugič, žareči obrazi bodo še zgovorni! Teh nekaj vrstic gotovo ni zadnja beseda o tem dnevu, ko je človeška srca znova kronalo staro spoznanje o vrednosti gornišva, o njegovi moralni lepoti, o tistem, kar je najbolj človeško na njem: »V hribih kot eno smo vsil!« (V očiščujočih višavah zgubi dolinska hierarhija ves lesk in moč. Pri nošnji in postavitvi 6. julija 1996 so sodelovali kar štirje doktorji znanosti. Zraven so bili še drugi vplivni izobraženci, politiki in gospodarstveniki. Župan, v čigar občini stoji Škrlatica, je noscem in postavljavcem plačal večerjo v Aljaževem domu. Konec koncev »ničesar nimate, kar bi ne bili prejeli od zgoraj!«)

VRHUNEC SLAVJA NA GORI

Težo podjetja (pobuda, načrt, iskanje dovoljenj, naročilo, prevoz, nošnja, postavitve) in (minimalnih neogibnih!) stroškov sta nosila **Stanko Kofler** kot predsednik PD Dovje-Mojstrana in občinski svetnik občine Kranjska Gora (in seveda v sodelovanju s tema dvema organizacijama) in Slovenski gorniški klub dr. Henrik Tuma (najvidnejša predstavnika **Metod Humar** in **dr. Tone Jeglič**) — kot je delno razvidno iz tukaj na začetku navedene, v temeljih križa shranjene listine. Osrednji dejavni in moralni oporni steber podjetja (naj je šlo za dopisovanje ali svetovanje ali nošnjo najtežjega središčnega kosa križa (»srca«) iz Vrat na vrh Škrlatice

⁵ O blagoslovitvi takratnega križa najdemo poročilo v PV 1935, str. 329; blagoslovitelj škof dr. G. Rozman; tudi to poročilo je bilo ponatisnjeno v nepodpisanim članku Križ na Škrlatici v PV 1994/9 na str. 381.

Jutranja maša v Vratih — od leve proti desni Janez Smrekar iz Horjula, p. Franc Svojsak iz Dravelj, Janez Rihar iz ljubljanskih Fužin in Otmar Črnilogar iz Podrage

Foto: France Urbanija

ali kopanje jarka za strelodov pa vse do najširšega obveščanja in blagoslovitvenega viška) je bil seveda **France Urbanija**. Njegov sijajni nastop 1. avgusta 1996 in blagoslovitveni nagovor sta bila vrhunec slavja. Poudarjen je bil križ kot vreden človekov sopotnik skozi življenje, in človekova opora, in kot globok simbol spomina na pokojne, in vrh Škrlatic je bil ponovno naveden kot zgodovinski kraj tega spomina. Malo

krščansko božjo službo s petjem, molitvijo, branjem iz Svetega pisma in samim blagoslovom je zapečatila ena od znamenitih Jožetovih odrezavosti, obujena iz pozabe po Francetu Urbaniji: »Aj' res,« so ga vprašali, »daj' veter na Škrlatic' križ dol vrgu?« »Veter ne,« je znil Joža, »ampak tist' k'se po vetru obračajo.«

Žal je bila ob obeh prilikah (6. julija in 1. avgusta 1996) zelo vidna odsotnost mojstranskih domačinov. Kot bi bili pozabili, da je Škrlatica (v starejšem mojstranskem jeziku Suhi plaz, ki ga ne gre pozabiti, tako so jo imenovali starejši domačini in dosledno je tako zapisano pri **Kugyju** in še marsikje) predvsem mojstranska gora: pot, po kateri hodimo na vrh, je odkril **Gregor Rabič-Grogar**, vodnik in lovec iz Mojstrane, ne znameniti Trentarji in ne Borovci (Kranjskogorci), zdaj pa kot da so enega od vrhuncem v zgodovini svoje gore kratkoma zatajili.

Delo na gori je bilo častno. Nihče ni vprašal za kilometrino, dnevnico, nadomestilo za zamujeni šiht. Nasprotno: vprašali so, koliko je treba še prispevati, da se nujni stroški poravnajo. Enako obrtniki. »Če bi zaračunal, je lepota tega dela izgubljena,« je rekel **Peter Berglez**. To pa je tista prva in prava, *sončna* stran slovenskega značaja. Tista, ki hoče, »da se nekaj dobrega naredi«, kot bi rekel Gustl.

KOMU SO POTREBNA ZNAMENJA NA SLOVENSКИH GORSKIH VRHOVIH

KRIŽ NA BRANI

BOJAN POLLAK

Ob zaključku lanske planinske sezone, oktobra 1995, se je na vrhu Brane nenadoma pojavil križ. Nekateri krajanji Stranj in Stahovice so čisto potihem (morda zavedajoč se, da delajo narobe), brez dovoljenja lastnika zemljišča, ki o tem sploh ni bil obveščen, brez dovoljenja in obvestila upravljalcu, brez kakršnihkoli soglasij in povsem v nasprotju z vsemi dogovori kot v posmeh pravni državi in vsem drugim s težko muko privlekli na vrh Brane črn železen križ in ga vkopali v skale. Tam naj bi stal v spomin na žrtve gora. Žal je njihovo, čeprav verjetno še tako lepo zamišljeno dejanje, hudo neprimerno.

Na vrhu Brane je sicer res že stal križ, ki so ga postavili leta 1934 v spomin na **kralja Aleksandra (Aleksander Strnavski v Utripu 11/95)**, umrlega v atentatu v Marseillu oziroma v spomin na evharistični kongres v Ljubljani (**Bine Vengust v PV 11/95**) — torej čisto režimsko in ideološko znamenje. Toda viharji in strele so ga še pred začetkom druge svetovne vojne uničili, kot da so vedeli, da se bo Slovenija izvila iz srbskega objema in postala svobodna, demokratična, pluralistična, laična država. Narava sama je popravila to, kar so ljudje naredili narobe.

Žal se nekatere napake preteklosti ponavljajo. Križi, pa naj bodo navadni ali kljukasti, srpi in kladiva in podobna ideološka oziroma verska znamenja ne sodijo na

Novo znamenje na gori: križ na Brani

(Foto: Vlado Habjan) 373

vrhove naših gora, posebej pa še ne ta na vrh Brane, ker:

1. je ideološko-versko znamenje, ki po eni razlagi spominja na evharistični kongres v Ljubljani. To je tako, kot če bi nekdanja partija za vsak svoj kongres na enem od slovenskih vrhov postavila svoj spomenik;

2. podpira srbsko prevlado nad Slovenijo, saj po drugi razlagi spominja na kralja Aleksandra, Srba, ki je bil kralj celotne takratne Jugoslavije in katerega potomci imajo še vedno pretenzije tudi za slovenskim ozemljem;

3. podpira delitev Slovencev na »naše« in »njihove« na podlagi verskega prepričanja. Doslej smo bili prepričani, da smo v gorah predvsem ljudje, vse ostalo pa naj bi ostalo v dolini;

4. je v nasprotju s stališči PZS (Obvestila PZS 11/95), da na vrhove sodijo edino skrinjice z vpisno knjigo in žig. Nikakor tja ne sodijo nikakršna verska, režimska ali ideološka znamenja.

V 45 letih oblasti režima, za katerega nekateri trdijo, da je bil diktatorski, ideološko zaslepljujoč itd., nam je najvišje vrhove slovenskih gora uspelo ohraniti nedotaknjene in neomadeževane, neonesnažene z ideološkimi oziroma režimskimi znamenji. Edino Aljažev stolp na vrhu Triglava je bil nekaj časa pobarvan z rdečo barvo in je namesto zastavice dobil rdečo zvezdo, ki pa jo je še v času tako imenovanega komunističnega režima spet zamenjala zastavica, kot je rdečo barvo zamenjala prvotna siva.

Mar se moramo Slovenci začeli deliti tudi v planinstvu? Ustanavljanje različnih planinskih društev na podlagi verske ali partijske pripadnosti vodi spet v delitev. Mar nas druga svetovna vojna in vse pobijanje med njo in po njej še ni dovolj izučilo? Mar ne more biti vsaj en del slovenskega življenja skupen, brez vmešavanja vere,

politike? Tisoči slovenskih planincev so dokazali, da je bilo to do sedaj mogoče. Mar nam bo lastna država spet prinesla razcep na vseh področjih, da bomo lahko čez čas spet prišli pod tujevo peto?

Marsikdo bo rekel, da naj se tisti, kogar moti, obrne stran ali naj ga ne gleda. Se bomo morali torej obračati stran? Bomo isto rekli tudi, če se bo na vrhovih pojavila rdeča ali rumena ali bela zvezda (petero- ali šestero-kraka) ali srp in kladivo, ali polmesec ali kip Bude?

Križe na obmejnih vrhovih so postavili Avstrijci, in sicer trdi nemški Avstrijci v dokaz, da so si iztrgali del slovenskega ozemlja v nemško last. Posebej je za to značilen križ na Ojstercu. Mar se bomo Slovenci tudi s križi podajali pod tujo nadvlado in ta križ na Brani pomeni tudi to, da je njihova nadvlada segla že do sem, da smo tudi ta del slovenske zemlje (prodali) tujcem?

Potem ko se je marca leta 1977 na Grintovcu ponesrečil profesor Ciglar, je bil sprejet dogovor, da po gorah ne bomo postavljali nobenih spominskih obeležij umrlim. Zato je bilo dogovorjeno še s takratnim GG, da v Kamniški Bistrici najde primerno mesto za spominski park prav vsem žrtvam gora: drvarjem, lovcem, krivolovcem, turistom, gorskim reševalcem, alpinistom, pastirjem in drugim — skratka, vsem, ki so končali svoje življenje v gorah.

Tako je Biotehniška fakulteta v soglasju z vsemi prizadetimi, predvsem pa skupaj z gozdarji in PZS na prostoru med Kurjo dolino in Črnevko uredila spominski park žrtvam gora. V tem spominskem parku so na skalnih balvanih spominska obeležja tistim, ki so v zadnjih letih izgubili življenja v gorah nad Kamniško Bistrico. Tja naj bi postopoma, ko se bo za to našel denar, smiselno prenesli še vsa druga spominska obeležja ponesrečenim, ki so po gorah ostala iz preteklosti.

Zato bi bilo najbolje, da tisti, ki so sedanji križ potihem in v posmeh zavednim Slovincem postavili na vrhu Brane, ta križ tudi potihem spravijo tja, kamor spada — v spominski park ali pa na pokopališče, če je bil njihov namen res pošten in tak, kakor so zapisali na tablici. Prejšnjega je narava sama odstranila in tudi tega bo slejkoprej, če ga ne bodo že prej tisti, ki nočejo častiti spomina na čas, ko smo bili Slovenci pod tujo nadvlado.

Kdor hodi s pravo vero po svetu in tudi v gore, ne potrebuje še dodatnih verskih znamenj, posebej še takih, ki žalijo Slovence, ki poznajo svojo zgodovino in so ponosni, da niso več hlapci ne Avstrijcem, ne Nemcem, ne Italijanom in ne Srbom. Ta so namenjena predvsem za tiste, ki jim vera peša, pozablja njanjo in jo imajo samo na jeziku, na zunaj in za druge, ne pa tudi v svojem srcu.

Naj bodo in naj ostanejo stara in nova verska in podobna znamenja v dolini, vrhovi gora pa naj ostajajo čim bolj taki, kot so bili že tisočletja. Prav je, da si postavljamo spomenike v lesu, kamnu, kovini in drugih materialih za naše umrle, če že tisti v naših srcih niso dovolj. Vendar naj bodo ti zunanji spomeniki na primernih, splošno dogovorjenih krajih, med katere vrhovi naših gora, posebno pa še vrh Brane, prav gotovo ne spadajo.

Za Akom

SLAVICA ŠTIRN

*Bila sem na gori,
mogočni in lepi,
divji in nežni,
odeti v bel puh.*

*Pod njo slap, hrumeč in peneč,
— konjeva griva v galopu —
padajoč neizprosno v globino.*

*Spodaj tolmun, smaragdno zelen,
miren, pohleven.
Kam je poniknila divja strast?*

*Čutim: moja jesen,
vsa tiha in mila,
kot voda v tolmunu smaragdno zelena,
počasi odteka v brezdanji nič.*

V SEVERNI STENI TRIGLAVA JE NASTAL NOV SLOVENSKI CELOVEČERNI IGRANI FILM

STEBER JOŽE ČOPA IN PAVLE JESIH

MARJAN RAZTRESEN

To bo vsekakor film s srečnim koncem: potem ko sta se vrhunska alpinista odločila preplezati dotlej najtežavnejšo smer v Severni Triglavski steni in ko ju je slabo vreme in pomanjkanje opreme zadržalo v steni dlje, kot sta načrtovala, je plezalcu uspelo priti iz stene, sestopiti v dolinsko planinsko kočo in pripeljati gorske reševalce k alpinistki, ki je potem sama izplezala iz stene.

VRHUNSKA ALPINISTA V SEVERNI STENI

O tem pripoveduje zgodba najnovejšega slovenskega celovečernega igranega filma »Steber«, ki so ga letošnje poletje posneli v Čopovem stebru in v drugih predelih Severne stene Triglava po scenariju **Matjaža Fistravca** in **Uroša Severja** ter pod Fistravčevim režijskim vodstvom. V glavnih vlogah nastopata igralka **Mirjam Korbar** in **Borut Veselko**, njuna dvojnika v plezalskih scenah sta **Marija Štremfelj** in **Pavle Kozjek**, oba para pa igrata znamenita slovenska plezalca predvojnega generacije **Pavlo Jesih** in **Jožo Čopa**, ki sta med 26. in 30. junijem 1945, tik po koncu druge svetovne vojne torej, uresničila strastno željo

Borut Veselko, Matjaž Fistravec in Mirjam Korbar v Steni

slovenskih predvojnih alpinistov in preplezala Centralni steber v Triglavski severni steni.

Takratno plezanje Pavle Jesih in Jože Čopa v Centralnem stebru je bilo vrhunec plezalskih aktivnosti slovenskih alpinistov, podviga pa sta se brez velikih priprav lotila takratna slovenska vrhunska alpinista. Kako sta bila opremljena, med drugim pove podatek, da se je pred plezanjem Joža Čop oglasil pri nekoliko premožnejšem **Mihu Potočniku**, da mu je posodil nekaj klinov.

Pavla Jesih je bila takrat ena od najmarkantnejših predstavnic slovenskega alpinizma, ki je ob **Miri Marko Debelak** skoraj celo desetletje, od leta 1926 do 1933, suvereno opravljala najdrznejše in najtežavnejše plezalne vzpone v Julijskih Alpah, ko so se prvenstveni vzoni kar vrstili drug za drugim. Med vojno je po sili razmer sledil daljši odmor, od 26. do 30. junija 1945 pa veliki finale, Osrednji steber v Triglavski steni.

ZGODBA IZ PRED POL STOLETJA

Pavla Jesih se je Stebra lotila, ko je bila stara 44 let, Joža Čop je bil leta 1945 star že 52 let. Potem ko je leta 1922 z **Janezom Kvedrom** preplezal Severno Triglavsko steno, je za vse življenje ostal zapisan plezanju. Med obema vojnoma je preplezal vse domače gore, predvsem Julijske Alpe, pa tudi mnogo gorá v Centralnih in Zahodnih Alpah. Med prvimi pri nas je začel po naših gorah plezati tudi pozimi.

Karseda skromno opremljena, med drugim z 18 klini, ki si jih je Čop izposodil pri Mihu Potočniku, sta se Jesihova in Čop 26. junija odpravila v Severno triglavsko steno, ki sta jo sprva nameravala preplezati kjerkoli. Kot je leta 1945 napisal **Evgen Lovšin**, sta v začetku pohajkovala po Zimmer-Jahnovi smeri, zavila potem po Zlatorogovih policah v Srednji steber in pogledala v Črni graben. Od tam dalje Steni in Centralnemu stebru nista mogla več uiti. Malone tri dni sta plezala v tem stebru, dokler nista priplezala do trebušaste izbokline, prek katere izčrpana Jesihova ni mogla, med drugim tudi zato, ker sta imela s seboj premalo klinov. Dogovo-

Pogled iz Stene v dolino Vrata: zgoraj snemalec Fistravec, spodaj »pomožni«
igralce Kozjek

Kadar je bila stena taka, da snemalec nikakor ni prišel plezalcema blizu, je pomagala drugačna tehnika

rila sta se, da bo Čop sam poskusil izplezati, priti v Vrata in se po soplezalko vrniti z gorskimi reševalci.

Proti večeru tretjega dne plezanja se mu je v dokaj slabem vremenu uspelo prebiti iz Stene — kje in kako, je za vedno ostala skrivnost, ki je ni znal pojasniti niti sam Joža Čop —, priplezal je na Plemenice in tam prenočil, ko se je zdanilo, pa je po Bambergovi poti šel navzdol in pred vhomom Aljaževega doma zagledal nosilnice, s katerimi so gorski reševalci to jutro nameravali iti obema plezalcema na pomoč, saj so bili zaradi njune dolge odsotnosti vznemirjeni na Jesenicah, Dovjem in v Mojstrani.

Komaj dobro uro je Čop v koči počival in se nato z reševalci po isti poti, kot je prišel, odpravil v Steno. Popoldne so bili na Plemenicah, nekoliko višje jih je ujela noč, prenočili so v stari italijanski mejni stražnici, naslednje jutro pa so priplezali v bližino Jesihove in ji z vrvo pomagali prek najtežavejšega mesta, od koder je potem sama nadaljevala pot v Vrata, kamor so vsi skupaj prišli 30. junija popoldne.

GLAVNA IGRALCA IN NJUNA DVOJNIKA

O tem bo pripovedoval celovečerni igrani film »Steber«, ki so ga v avtentičnem okolju Severne stene Triglava posneli v koprodukciji Kulturno umetniški program TV Slovenija, Studio Alp in podjetje Come 2 Us. Osrednja zgodba filma zajema dogodke med 26. in 30. junijem 1945, film pa bo poskušal kar najbolj objektivno prikazati dramatična dogajanja tistih dni v Steni.

Matjaž Fistravec je julija in avgusta letos ob pomoči nekaterih najboljših slovenskih alpinistov in z dvojnikoma glavnih igralcev posnel prizore v Čopovem stebri, v vznožju Severne stene Triglava, na Kugyjevi polici, na robu stene na Plemenicah in na vrhu Stenarja. Ker so kraji dogajanja v zavarovanem okolju Triglavskega narodnega parka, je dovoljenja za posege v to okolje, tudi za helikopterske polete, s katerimi je slovenska vojska vsak dan na kraje snemanja dostavila igralce in opremo, dala uprava TNP.

Na prizoriščih filmskih dogajanj je bil nekaj dni tudi Jaka Čop, ki je bil na kraju zgodovinskega dogodka pred nekaj več kot 50 leti, ko sta prišla Jesihova in njegov stric Joža Čop iz stene, prav tako zraven in je takrat celo posnel nekaj fotografij

Pavla Jesih je v filmu Mirjam Korbar, njena dvojnica v nevarnih plezalnih prizorih Marija Štremfelj, filmski Joža Čop je Borut Veselko, njegov dvojnik v plezalskih scenah Pavle Kozjek. V drugih vlogah nastopajo med drugim Rok Vihar, Maja Vidmar, Peter Boštjančič, Vlado Novak, Nešo Tokalič, Simon Škerbinek, Gojč Lešnjak, Vojko Zidar, Igor Škrlič, Manca Ogorevc, Špela Trošt, Kristijan Ostanek, Miki Roš in Jaka Čop (da, taisti, ki je bil zraven že leta 1945), od alpinistov pa med drugimi Andrej Štremfelj, Filip Bence, Janez Jeglič in Grega Kresal. Matjaž Fistravec je režiser, koscenarist in snemalec v steni, direktor fotografije je Valentin Perko, mojster luči Vojko Podobnik, tonski mojster Franci Velkavrh, kostumograf Gordana Gašperin, kreatorka maske Sonja Murgelj, scenograf Dušan Milavec, asistent režije Milivoj Miki Roš, tajnica režije Katja Breskvar, direktor filma pa Uroš Sever, ki je hkrati filmski koscenarist.

RESNICA O PAVLINEM PLEZANJU

»Leta 1932 je bil v prvem slovenskem celovečernem filmu Triglavске strmine Joža Čop eden od glavnih ig-

ralcev, zdaj, več kot šest desetletij pozneje, snemamo drugi slovenski celovečerni igrani gorniški film, v katerem bo v eni od glavnih vlog upodobljen Joža Čop,« je pred začetkom snemanja dejal režiser Fistravec, ki meni, da ima s Čopom vsaj nekaj skupnega: »Ko me obsede kakšna ideja, jo moram — enako kot Joža Čop — na vsak način pripeljati do takšnega ali drugačnega konca. Ker sem se tako odločil, bom naredil ta film, kot je Joža Čop preplezal ta steber, ko se je za to odločil. Na ta film sem se dolgo pripravljaval in prej prebral vso razpoložljivo literaturo, se pogovarjal z ljudmi, ki so bili priče dogodku, razčistiščeval dileme o tem, kaj se je zgodilo potem, ko je Pavla sama bivakirala v steni — ali je sama priplezala iz nje ali so jo iz stene potegnili, kot je bilo dolgo časa kar precej razširjeno uradno mnenje. Ta film bo razkril resnico, ki bo za nekatere gotovo veliko presenečenje.«

Tako kot je dejal, so film skoraj v celoti posneli v gorski naravi, »vsak večer sproti pa bomo natančno pregledali posneti material tistega dne, da bomo naslednje dni lahko ponovili snemanje tistih kadrov, ki nam ne bodo uspeli tako, kot smo si zamislili.«

Mirjam Korbar, ki je precej podobna Pavli Jesih z njenih najlepših fotografij, ki jih poznamo, je pred začetkom snemanja povedala, da letošnjo pomlad še ni imela nikakršnih alpinističnih izkušenj, ki pa jih je potem dobila z alpinistom **Silvom Karom**. »Nekoliko sem plezala v plezališčih,« je dejala, »in vsaj nekoliko povohala, kaj je stena, ko pa sem začela spoznavati ta gorski svet, me je popolnoma začaral, saj se v vertikalah vsak trenutek spreminjajo obzorja in prizori. Doživela sem velik strah v steni, pa tudi neizmeren občutek zmagooslavja, ko sem priplezala na vrh. Februarja letos sem bila na Kilimandžaru in ko sem se vrnila domov, me je na telefonski tajnici čakalo Matjaževo povabilo k sodelovanju pri filmu. Sprejela sem ga, ker me zanimajo nenavadne stvari, in bom v filmskih prizorih poskušala čimveč plezati.«

OPREMA IZ ALPINISTIČNEGA MUZEJA

Nasprotno je Borut Veselko, filmski Joža Čop, ki je pravemu Čopu po nekaj frizerskih popravkih na moč

Na snemanje se je ekipa dobro pripravila in vzela s seboj vse snemalne priprave, da so posnetki karseda atraktivni

Foto: Igor Modic

Helikopter je ekipo in opremo vsako jutro pripeljal v steno, kjer so se filmarji in njihovi alpinistični varuhi takoj lahko posvetili delu

podoben, kot mu je po podobnih posegih tudi Pavle Kozjek, njega dni kar precej plezal in je pred nekaj meseci, ko je sprejel ponujeno vlogo, poskusil nekoliko obnoviti te veščine, »vendar bom v filmu poskušal čimmanj plezati.«

Vsi igralci so seveda oblečeni tako, kot so bili oblečeni takratni plezalci v Alpah, ta oprema in obleka pa je za gorniško udejstvovanje sedanjega časa prav neudobna. Ko sta se, na primer, Marija Štremfelj in Pavle Kozjek, filmska Jesihova in Čop v steni, vrnila z enega od prvih snemanj v Čopovem stebru, sta dejala, da je bilo plezanje s konopljeno vrvjo naporno, ker se jima je zatikala v skale, plezalni čevlji s podplati iz klobučevine, kakršne so imeli tiste čase obute alpinisti, ki so bili na posebno težavnih turah, pa so se jima razcefrali že po prvem vzponu. Nič čudnega, sta rekla, da so Joža Čop in nemara tudi vsi drugi alpinisti vedno nosili s seboj na ture sukanec in šivanko, da so si sproti krpali plezalke.

Nekje v Steni so filmarji hoteli v skalah izklesati luknjo, spodmol, v katerem je Pavla Jesih sama preživela težke ure, ko je čakala na reševalce, vendar niso dobili privoljenja Triglavskega narodnega parka. Tako so te prizore posneli drugje. Toda karkoli so že med snemanjem v naravi spremenili, so potem spet uredili tako, kot je bilo poprej.

Kot je pred snemanjem dejal režiser Matjaž Fistravec, bo film Steber, ki so ga posneli z video kamerami, pripravljen za prikazovanje meseca septembra letos. Tako je mogoče filmsko premiero v slovenskih mestih pričakovati letošnjo pozno jesen ali zgodnjo zimo, na televiziji bodo film najverjetneje prikazovali februarja prihodnje leto, maja prihodnje leto pa ga bodo predvajali še na festivalih in drugačnih gorniških prireditvah po svetu. Pred tem ga bodo seveda prenesli na široki filmski trak.

PAVLA JESIH JE IZPLEZALA SAMA

+JOŽE ŠTOLCAR

V lanski septembrsko-oktobrski številki Alpinističnih razgledov, slovenske revije za alpinizem in športno plezanje, je izšel avtobiografski prispevek alpinista starejše generacije Jožeta Štolcarja o tem, kako je v resnici potekalo reševanje alpinistke Pavle Jesihove iz Centralnega stebra Severne Triglavске stene. Avtor je bil pred dobrimi petdesetimi leti med reševalci, ki jih je Joža Čop pripeljal iz Aljaževega doma v Steno, da bi iz nje pomagali njegovi soplezalki. Ta dogodek je imel Jože Štolcar, ki je letošnje zgodnje poletje kot zadnja priča tega dogodka odšel s tega sveta, skrbno shranjen v svojem spominu, vendar o njem dotlej ni nikoli pisal; preveč je bilo drugih, očitvidcev in takih, ki so to slišali od drugih in popisali tedanjemu času primerno. Pavlo Jesih takrat nasploh ni bilo primerno previsoko povzdigovati, saj je bila pripadnica kapitalističnega družbenega reda, ki so ji po drugi svetovni vojni vzeli vse premoženje, čeprav je med vojno vseskozi izdatno pomagala partizanskemu gibanju. Zdaj, ko so o Stebru in obeh plezalcih posneli celovečerni igrani film, ki menda upošteva tudi to izpoved zadnje žive priče, je najbolj prava priložnost, da jo ponatisnemo tudi v Planinskem vestniku. (Op. ur.)

Na Turkovi planini je na verandi sedel oče našega legendarnega skakalca, pastir **Polda**. Dobro sva se poznala, saj mi je vsakič, kadar sem se tam mimo vračal domov, za popotnico dal ovčjega mleka. Povedal mi je, da sta Pavla in Joža v takem kraju v steni, kjer še nikoli nihče ni bil. Občasno je po malem deževalo.

Poslovil sem se od Polde in zaželel mi je srečno pot. Čedalje bolj sem bil zaskrbljen. Telesne kondicije sem imel toliko kot še nikoli. Vrhovni manevrov pa nisem bil veliko vajen, saj sem največ hodil in kaj lažjega preplezal sam. Tudi član gorskih reševalcev nisem bil. Ti so bili veliko bolj izurjeni kot sem bil sam. S Pavlo nisem nikoli govoril. Z Jožo sva bila znanca — od takrat, ko sem na Jesenicah ležal v bolnišnici Bratovske skladnice; po vseh sklepih me je mučila skelina, tako smo včasih rekli revmi. Tudi Jožo je pestila ta bolezen. Tarnal je, da ga boli tista kost na koncu križa, na katero je obešena zadnjica.

Aljažev dom že dalj časa ni bil oskrbovan. Kadar smo bili tam, smo prespali v gospodarskem poslopju. Tokrat je bil odprt, a ne oskrbovan. Ko sem vstopil, sta bila tam že dva reševalca. Razveselili smo se drug drugega. **Janez Gorjanc**, preudaren, miren mož, in **Tomaž Ravhekar**, odlični telovadec in plezalec. Če bi v tistih časih gojili prsto plezanje po stenah, bi mu nihče ne bil kos.

Z Janezom sva se v gorah nekajkrat dobila in skupaj kaj preplezala. Tomaža pa sem opazoval na Rožci, na tistih bukvah za Skalaško kočo. Uganjal je vragolije kot

tovarni KID. Dih nam je zastajal, ko smo ga videli visoko gori hoditi po ozkem kotnem železu.

Janez in Tomaž nista vedela, kje naj bi bila ona dva, ki potrebujeta pomoč. Vsi pa smo vedeli, da je Steber zadnji problem te stene. Veliko je bilo željnih in sposobnih, da ga rešijo; a je bilo tako, da so bili nekateri takrat še pod orožjem, drugi prezaposleni, kakšen pa pod ključem. Tem smo rekli, ko so prihajali na prostost, da so se kar potegnili, odkar jih nismo videli. Nikomur nismo rekli, da je shujšal. Tudi vremena takrat še ni bilo za takšen podvig.

Preden smo pogleli, je v kočo prišel politični funkcionar, prav resen kandidat, da reši ta problem. Začudil se je, da smo tu in ne na delovnih mestih. Po našem pojasnilu je dejal, da Pavla in Jože ne potrebujeta pomoči. Jaz nisem bil zaposlen pri KID kakor oni trije, zato sem dejal, da ne grem domov. No, končno se je strinjal s tem, da do jutra ostanemo tu.

Zjutraj smo bili zarana pokonci. Ko smo bili nared, da odrinemo, je prav blizu kočice odjeknil strel iz vojaške puške. Nismo si belili glav, kaj naj ta strel pomeni. Vojne je bilo hvala Bogu konec, morije pa ne. Kakšen ustaš ali četnik si je, ko je zataval sem noter, vzel življenje, smo domnevali. Ni se nam sanjalo, da bo nesrečna Pavla prav zaradi tega strela morala še eno, torej že četrto noč prebiti v steni.

Ko smo bili pri vratih, namenjeni, da gremo na ogled pod steno, je vstopil Joža, do kože premočen. »Oh, da ste le tu,« je dejal in se zgrudil. Zvečer je zapustil Pavlo in plezal iz stene, vso noč v močnem deževju, in po Bambergovi poti prišel do kočice. Dvignili smo ga, mu dali čaja in medu, pa tablico dekstrina in je takoj prišel k sebi. Povedal je, da je Pavla silno žejna in da ne gre naprej. Oni trije so odšli, sam pa sem ostal v domu, znova zakuril in skuhal veliko čaja. Pospravil sem, zaklenil, dal ključ na dogovorjeno mesto in odhitel za trojko.

Dež je pojenjal. Po tleh sem videl sledi, dohiteti jih pa nisem mogel. Nad gozdno mejo se je razkadilo. Takrat se je videl del stene. Pod previsom sem opazil Pavlo. Poklical sem jo in odzvala se je. Spet je pričelo deževati, Pavlo je zakrila megla, čez čas pa še mene. Nič nisem videl, hitel sem naprej in vseskozi sledil stopinjam. Prav sram me je bilo, da predhodnikov še nisem ujel. Na vrhu Luknje sem se pognal na Bambergovo pot. Dobro sem jo poznal, saj sva jo zadnje nedeljo z **Dragom Koreninijem** dobro očistila in na novo markirala. Posijalo je sonce in tedaj sem opazil, da na tleh ni več sledi. Tisti, ki sem mu sledil, je zavil v Trento...

Odšel sem na rob stene in poklical Pavlo. Ni se oglasila. Oglasili so se oni trije. Tudi videl sem jih, pravkar so prišli iz rušja. Vedrili so spodaj, saj se jim nikamor ni mudilo, vsa oprema za reševanje je bila v mojem nahrbtniku. Prepričani so bili, da sem še zadaj.

Sonce je jelo prijetno greti. Slekli sem se in osušil obleko. Ko so oni trije prispeli, sem jim povedal, da sem ves čas sledil stopinjam, prepričan, da so oni pred menoj. Joža je povedal, da je zjutraj v bližini doma srečal Trentarja, otovorjenega s kar lepim gamsom. Njemu sem sledil po levi strani bukovja, oni pa so šli po desni. Tam smo se zgrešili.

Da so si partizani pridobili naklonjenost Trentarjev, so jim obljubili, da bo po vojni »jaga frej«. Pa je tisti Trentar to kar hitro izkoristil. Joža ga je poznal, povedal je, čigav je, mi pa smo to »preslišali«; iz izkušenj med vojno smo vedeli: manj ko veš, bolje je... Hiteli smo, da bi Pavlo še do noči odžejali in jo spravili iz stene.

Joža nam je pokazal, kje je ponoči izplezal. Ne vem, zakaj mu nismo verjeli. Klicali smo Pavlo, pa se, trma, ni oglasila. Predolgo smo se motovili tam zgoraj. Ujela nas je noč. Prebedet smo jo šli v opuščeno italijansko vojašnico. Zjutraj je Janez odšel na rob stene in poiskal prostor, od koder je videl Pavlo in nas. Z mojo živopisno srajco nam je dal znamenje, kje naj se spustimo k nesrečnici. Joža je medtem pravil, v kako gosti megli je sinoči sestopil. Pri spuščanju sem na tleh našel klin. Zavpil sem Jožu, on pa nazaj, da je njegov, tisti, ki ga je v gosti megli zabil kar vanjo. Zdaj, ko se je razblinila, pa je padel na tla...

Jaz sem se Pavle bal. Proti njej sem bil mulec, pa še nekoč sem slišal, da je v podobnem položaju odslavila reševalce. V plezalnih veščinah ji niti do popka nisem segel, po družbenem položaju pa še do gležnjev ne: ona je bila uspešna podjetnica, jaz pa progovni delavec.

S Tomažem sva se dogovorila, da se on spusti k njej. Tudi z vrvmi je znal bolje upravljati kakor jaz.

Nesrečnica je v roki držala plitvo pločevinko in izvešena lovila kapljice, ki so padale čez previs. A kaj, ko se je vsaka kaplja, ki je padla v pločevinko, razpršila. Samo jezik si je ovlažila, pa tako ven se je morala izvesti. Med tem našim poskusom, da bi Pavlo dobili iz stene, je k izstopu prišel še Jožev nečak, planinski fotograf **Jaka Čop**.

V tistih štirih dneh in nočeh je Pavla veliko prestala, a je bila tako ponosna in trmasta, da se ni pustila izveči. Tomaž ji je to zaman priporočal. Vseeno smo še enkrat napeli vrv, tedaj pa se je jela odvezovati. Sprijaznili smo se s tem in skrbeli, da je bila vrv ohlapna. Tako je Pavla, dobro zavarovana, le sama izplezala. Tomaž mi je kasneje rekel, da bi morala biti vsaj še eno noč v steni, da bi jo potem morda lahko izvlekli »na horuk«.

Zlagal bi se, če bi rekel, da smo Pavlo rešili iz stene. Sama je izplezala, mi smo jo le varovali. Spomnil sem se Joževih besed v Vratih, ko je dejal: »Pavla ne gre naprej.«

Kronisti in poročevalci so takrat in pozneje veliko pisali o »tragičnem reševanju« v steni. Nekje sem bral celo litanije udeležencev »tragičnega reševanja«. Eden izmed ponavljalcev te smeri je pustil list s slavospevom Jožu. O soplezalki pa nič...

V steni ni bilo drame, ta se je za nesrečno Pavlo šele začela.

(Alpinistični razgledi)

MOJSTRANČAN, KI JE BIL PRED SKORAJ OSMIMI DESETLETJI PRVIČ NA TRIGLAVU

JANEZ BROJAN — DEVETDESETLETNIK

DUŠAN POLAJNAR

*Prav tu, prav tu nekje
bi moral najti sled,
spomin iz mladih let,
zapisano ime.*

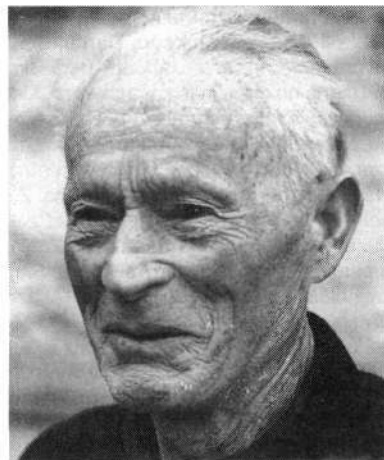
*Zaman. Le slap šumi:
»Ti iščeš svoj obraz,
kjer puščam komaj jaz
stoletne le sledi?«*

L. Stanek

Janez Brojan se je rodil 16. 7. 1906 v Mojstrani. Njegovo življenje je vseskozi povezano z gorami. Ob praznovanju visokega življenjskega jubileja smo ga povabili na pogovor o njegovem gorniškem delu.

— **Kakšna so bila vaša prva srečanja z gorami?**

»V otroških letih sem hodil po Grančiču za kozami, ki smo jih imeli doma. Veliko sem hodil s kozarjem **Kobarjem**, ki je bil tudi gorski vodnik. Dobro je poznal okoliške gore. Ker mi je pripovedoval o krajevni imenih in poteh, sem si to zapomnil in dostikrat kasneje mi je to prišlo prav.

Janez Brojan

Ko sem bil starejši, sem že nosil sol ovcam, ki so se pasle na Macesnovcu ali v Peklu. Nekega avgustovskega dne, leta 1919, ko sem bil pri ovcah, sem opazil dva moška, ki sta bila pri Studencu pod Rjavino. 379

Opazoval sem ju, ko sta šla proti Staničevi koči. Radovednost mi ni dala miru in sem jima sledil. Pri Staničevi koči sta počivala in tu sem se jima približal. Vprašala sta me, kam sem namenjen. Odgovoril sem, da na Triglav. Med pogovorom sem nato izvedel za pot. Šel sem naprej proti Kredarici in na vrh. Na Triglavu sem imel lep razgled. Ves očaran sem stal in opazoval ta prelestni raj planinskega sveta. Spraševal sem se, ali bom kdaj stal na vseh teh vrhovih, ki jih vidim okoli sebe. Domov sem se namesto opoldne vrnil ob devetih zvečer. Mati me je okregala, ko pa sem ji še omenil, da sem bil na Triglavu, me je poslala spat brez večerje.«

— Kaj pa plezanje, kako ste začeli?

»Leta 1924 sem bil v Vratih, ko je Aljaž posvetil spominsko ploščo za ponesrečenim plezalcem **Topolovcem**. S prijateljem naju je zamikalo, da bi šla nabirat planike. To sva potem tudi opravila, vendar jih nisva nabrala, ampak le poiskala v skalah nad Luknjo.

Jožo Čopa in **dr. Miho Potočnika** sem leta 1927 večkrat prosil, da bi me kdaj vzela s seboj, ko bosta šla plezat v Steno. Joža je vedno govoril: »Bomo te vzeli, bomo!«

Problem je bil v tem, da nisem vedel, kje vstopiti v steno. Ko pa sem enkrat, leta 1928, poslušal »elito«, ki se je pogovarjala o Slovenski smeri, ki naj bi jo naslednji dan preplezala, sem zvedel dosti podatkov. Zjutraj sem vstal pred njimi ter odšel v Steno. Napredoval sem dobro, le pri izstopu mi ni šlo najbolje, zato so me plezalci dohiteli. Joža me je okregal. Skupaj smo nato nadaljevali in izvedel sem še za izstop Srednje nemške smeri (Zimmer-Jahnov izstop).

Pri plezanju sem imel to srečo, da sem se dobro orientiral. Smeri v stenah sem pogledal od spodaj, nato pa vstopil in največkrat tudi končal vzpona tako, kot sem si jih zamislil.«

— Sami ali v navezi ste preplezali vrsto smeri, med njimi precej prvenstvenih. Katera smer vam je ostala posebno v spominu?

»Leta 1938 sva z **Maksom Dimnikom** plezala prvenstveno smer v severozahodni steni Škrlatic. Spodnji del stene do gredine je kar zahteven. Čez previs nisem mogel splezati z nahrbtnikom, zato sem ga pustil Maksu. Nato je šlo. Maks je moral plezati z obema nahrbtnikoma. Odlomil se mu je oprimek in obvisel je v zraku. Na srečo sem imel dobro zabita klina. Z največjo muko sem ga potegnil gor, da se je prijel za oprimek. S to steno sva imela 16 ur trdega dela. Že v temi sva iskala prostor za bivak, ko sva uzrla križ na Škrlatici. Hitro sva se odločila za sestop po poti do Aljaževega doma v Vratih.«

— Udeležili ste se več odprav v tuja gorstva. V tistem času je bilo to že tudi v Avstrijo ali Francijo. Bili ste na Toubkalu v Visokem Atlasu, plezali ste v Durmitorju. Spomini?

»Od odprav, na katerih sem bil, se posebno rad spominim tiste iz leta 1937. Takrat smo se odpravili v Dauphinejo, v Francijo. Ekipo smo sestavljali alpinisti iz različnih slovenskih krajev. Naš cilj je bil najvišji vrh te gorske skupine Barre des Ecrins in La Meije. La Meije smo poslovenili v Mežo. Že pred odhodom smo o Meži

brali spoštljive besede, ki jih je zapisal **dr. Julius Kugy**. Tudi himalajski mož **Merkel** je imel dosti opraviti s to goro. O Dauphineji piše: »Če so dolomitske gore in robovi vsakemu mlademu plezalcu ideal, da sanja in hrepeni za njimi, so dauphinejske želja in stremljenje odraslih, zrelih mož.«

Ura je bila deset dopoldne, ko smo priplezali na glavni vrh Meže, visok le 13 metrov manj kot 4000 metrov, h kipu Matere božje. Imeli smo prekrasen razgled na okoliške vrhove in tudi Mont Blanc smo videli.

Ne da se popisati naše sreče in veselja, ki smo ju občutili po uspehu tega prekrasnega tako rekoč zaradi časa in slabega vremena skoro ukradenega vzpona. Ničkolikokrat se še spominjam na to silno goro.«

— Leta 1933 so začeli sistematično urejati reševalno službo pri SPD, podružnice SPD pa so začele zbirati člane za reševalno moštvo. Organizirali so teoretične in praktične tečaje za 54 vodniških pripravnikov iz vseh krajev Dravske banovine. Tečaji in izpiti so se nadaljevali do leta 1935. Zaključni izpit 23. 11. 1935 vas je opravilo 31 kandidatov. Kako so potekale reševalne akcije pred tem?

»Spominjam se svoje prve reševalne akcije leta 1927. Vračal sem se s Triglava, ko sem blizu razpotja poti Staničeva koča — Kredarica pod Begunjskim vrhom zaslišal glas na pomoč. Kakih 50 metrov od poti sem med skalami zagledal dekle. Povedala mi je, da je zašla s poti, na skalah zdrsnila in si verjetno zlomila nogo. Ugotovil sem, da ima zlomljeno nogo nad čevljem. Na srečo sem že prebral knjigo o prvi pomoči in videl slike, kako je treba imobilizirati nogo. Ko sem to opravil, sem jo šele vprašal, kako se piše in od kod je doma. Bila je **Marija Zupanc** iz Ljubljane. Napolil sem se do Staničeve koče po pomoč. V koči je bil nosač **Jože Jakelj**. Vzela sva nosila, ko pa sva jo že nesla proti koči, sva se odločila, da jo neseva kar do Kota, saj ni bila preveč težka. Med potjo sva mimoidoče prosila, naj v Mojstrani obvestijo **Gregorja Laha**, da bo prišel s konjem in vozom po ponesrečenko. Ko sva jo prinesla do pastirske koče v Kotu, sva bila pošteno utrujena, vendar zadovoljna, da sva dekle spravila v dolino.«

— V Mojstrani ste po drugi svetovni vojni ustanovili postajo Gorske reševalne službe. Bili ste dolgoletni načelnik, s prekinitvijo v letih od 1952 do 1957, ko je bil načelnik **Dolfe Kramžar**, vse do leta 1966. Takrat ste mesto načelnika prepustili **Pavlu Balohu**.

»Postajo smo ustanovili 20. 11. 1946. Na ustanovnem sestanku sem bil izvoljen za načelnika. V postaji smo bili štirje stalni člani (**Brojan, Delavec, Svolfšak, Šuštar**) in več pripravnikov. Centralna reševalna postaja za Gornjesavsko dolino je bila takrat na Jesenicah. Vodenje reševalnih akcij je bilo v tistem času v rokah centrale. Na vajah in na reševanjih smo pridobivali izkušnje in ker se je število članov po letu 1950 povečalo, smo se odločili, da na akcijah začnemo reševati sami. Prvo samostojno akcijo smo imeli leta 1958, takoj naslednje leto pa tudi samostojno stensko reševanje našega člana **Franca Lakote** v severnem razu Stenarja.«

— **V Mojstrani poleg GRS od 2. 12. 1947 deluje tudi Alpinistični odsek. Delo v AO in GRS se je vseskozi prepletalo, saj ste bili pri obeh dejavnostih aktivni isti ljudje. Kako ste to usklajevali?**

»Potem ko smo ustanovili postajo GRS, smo ustanovili tudi Alpinistični odsek. Tudi tu sem bil načelnik vse do leta 1958. To funkcijo je nato prevzel **Pavel Baloh**. Začetek je bil precej trd in je zahteval mnogo truda in dobre volje. Prirejati je bilo treba vaje in predavanja. Pripravnikov je bilo precej. Vsakih 14 dni smo imeli sestanke, na katerih smo člani pripravljali kratka predavanja. Plezali smo v domačih gorah in se pripravljali za vzpone v tujini.

Odsek je doživel razmah, ko so se pridružili uspešni alpinisti, kot so **Klavdij Mlekuž**, **Janez Brojan ml.**, **Janko Ažman**, **Zvone Kofler**. Plezalska radovednost jih je zanesla ne samo v najtežje gore Evrope, ampak tudi v Himalajo.

Medtem ko so se omenjeni leta 1968 spoprijeli z mogočnim in mrzlim orjakom Grandes Jorasses, tudi mi doma nismo stali križem rok. V navezi z **Avgustom Delavcem** in **Stankom Koflerjem** smo preplezali Prusik — Szalayevo smer v Triglavu. Seštevek naših let je bil 144.«

— **Po drugi svetovni vojni ste bili tudi pobudnik za oživitve planinskega društva v kraju.**

»Res je. Začel sem nagovarjati ljudi, take, ki so že pred vojno delali pri planinstvu, da bi ponovno poprijeli za delo. Tako smo pregovorili **Ivana Rabiča**, da je zamenjal predvojnega načelnika podružnice SPD Dovje-Mojstrana **Toneta Potočnika**. Sam sem se bolj usmeril v delo Gorske reševalne službe in Alpinističnega odseka.

Pri Planinskem društvu Dovje-Mojstrana sem se danes v upravnem odboru, hkrati sem tudi zaslužni član tega društva.«

— **Ukvarjali ste se z nošnjo tovorov, poprijeli ste tudi za različna druga opravila. Ste gorski vodnik. Vodili ste različne goste. Nekateri so se radi vračali in z njimi ste opravili tudi zahtevne vzpone in marsikaj doživeli.**

»Najlepše zadoščenje v vodništvu mi je bilo, ko sem vodil družino **dr. Talerja** iz Zagreba na Triglav. Gospod je bil pred tem že na Kredarici in enkrat že pred mostom (najožji del prehoda med Malim in Velikim Triglavom). Na vrh naj bi tokrat vodil le sina in hčer, gospod in gospa Taler pa bi ostala v koči. Po mojem prigovarjanju sta se le odločila, da gresta tudi onadva. Šlo je kar dobro, kmalu smo prešli most in se znašli na Triglavu. Tudi nazaj do Planike je šlo lepo. Vsi so bili zelo zadovoljni.

Spominjam pa se tudi manj prijetnega dogodka. Leta 1940 sem pri vodenju gospoda **Zvoneta Rihmana** s Sušaka v Prusik-Szalayevo smeri izgubil nahrbtnik. V njem sem imel čevlje, vodniško knjižico, ki mi jo je bilo najbolj žal, in nekaj hrane. Kljub poznejšemu iskanju nahrbtnika nisem nikoli našel.«

— **Za delo v planinski organizaciji ste dobili več priznanj.**

»Od priznanj mi veliko pomeni plaketa Civilne zaščite Republike Slovenije za življenjsko delo, ki sem jo dobil

preteklo leto. V zbirki imam še državni priznanji iz prejšnje Jugoslavije, srebrni in zlati znak PZS in PZJ, Bloudkovo plaketo, častni znak GRS za 25 let dela, plaketo Jožeta Gregorčiča. Poseben pomen pa imajo priznanja domače postaje GRS.«

— **Vaše osebne jubileje sta paznovali na poseben način. Spomini na te trenutke?**

»Lepo doživetje je bilo praznovanje moje šestdesetletnice v krogu dragih prijateljev, s katerimi smo se nikkolikokrat vzpenjali na različne vrhove in premagovali težke stene. Naša trdna volja je premagala vse ovire in težave. Med njimi pa sem pogrešal **Janeza Mraka** in **Miha Ariha**, ki se nista vrnila iz vojne. V veselem razpoloženju nam je minil večer. Zjutraj sva se z Avgustom Delavcem odpravila plezat v Slovensko smer. Prav z njim sva opravila marsikateri lep vzpon, skupaj pa sva delala tudi v društvu. Prav tako sva ob sedemdesetletnici preplezala Dolgo nemško smer.

Ob moji osemdesetletnici smo na prošnjo vnukinje Erike preplezali Slovensko smer v navezi treh rodov. Tretji v navezi je bil moj sin Janez.«

— **Janez, zahvaljujemo se vam za dolgoletno delo in vam želimo še obilo lepih trenutkov.**

Prvi turistki na Koroški Babi

Dne 10. decembra 1896 je Komisija za kulturo in preučevanje zgodovine planinstva pri PZS pod načelnikovanjem **Ivana Jenka** seznanila društva, da obdeluje tematiko »Naše ženske v gorah« in da so pri obdelavi gradiva o dejavnosti naših žensk dobili podatek, da sta dosegli zavidljiv uspeh tudi **Luise** in **Pavla Schutz**, ki sta se leta 1896 kot prvi povzpeli na 2123 metrov visoko Koroško Babo. Plezali sta z gorskim vodnikom **Lovrencem Potočnikom**, s katerim sta se povzpeli tudi na druge višje vrhove v okoliških gorah.

V knjigi **Petra Ficka** »Kamniške in Savinjske Alpe« najdemo podatek, da sta Veliko ali Koroško Babo (2127 m) ter Goli vrh (1787 m) prvi osvojili Luise in Paula Schutz iz Liboj ter njun spremljevalec Lovrenc Potočnik iz Stahovice. To pomembno dejanje so leta 1896 opravili z Jezerskega vrha.

Fran Kocbek je v Planinskem vestniku leta 1912 predstavil Lovrenca Potočnika, ki je sodeloval s Čehi, nadeloval pota za Češko podružnico SPD itd.

Schutzovi sta bili Čehinji. Luise Schutz je bila hčerka znanega tovarnarja iz Liboj. Poreklo družine so raziskovali v KIL Liboje in se povezali s sorodnikom Schutzovih na Češkem. Ta piše, da je imel lastnik tovarne tri otroke, med njimi Luiso Francisco, rojeno 1. julija 1867. To pomeni, da je bila Luisa stara 29 let, ko je stopila na vrh. Pavle med sorodniki Schutzovih nihče ne omenja. Njeni osebni podatki so še neznanka.

Pred nami je zopet eden izmed dokazov, da je bila povezava med Čehi in Slovenci njega dni zelo tesna.

Franc Ježovnik

INTERVJU PLANINSKEGA VESTNIKA: TONE ŠKARJA

BISTVO CILJA: DA SEGA PREKO ŽIVLJENJA

VIKI GROŠELJ

Tone Škarja je tisti slovenski himalajec, ki je najbolj zaznamoval tako imenovano zlato obdobje slovenskega himalajizma. V začetku skupaj z **Alešem Kunaverjem**, po Aleševi smrti pa sam. Kot načrtovalec slovenskih odprav v Himalajo, kot njihov vodja, predvsem pa kot človek z vizijo, kam gre vrhunski svetovni himalajizem in kaj moramo Slovenci storiti, da bi ugledno mesto, ki smo ga s številnimi uspehi v Himalaji pridobili, v svetovnem merilu tudi obdržali. Pogovor je nastal maja letos med vračanjem s smučarske odprave na Everest.

— **Najprej nekaj osnovnih podatkov...**

»Rodil sem se 15. januarja 1937, po poklicu sem elektrotehnik, upokojen po 40 letih delovne dobe, poročen, imam dva otroke, sedaj sem že stari oče.«

— **Najlepši spomin na otroštvo?**

»Hoja v gore, ko sem bil star sedem ali osem let. Na otroštvo imam nasploh lepe spomine, prav tako pa tudi na vse življenje. Imam se za neznanško srečnega človeka, čeprav tega s svojim obnašanjem vedno ne kažem.«

— **Prvi stik z alpinizmom?**

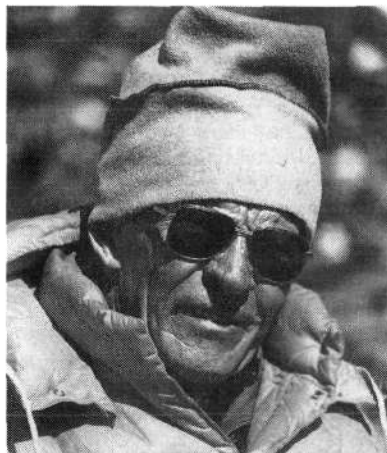
»Kot otroci smo veliko plezali po skalah Gobavice nad Mengšem, a šlo je bolj za naravno gibanje kot pa za plezanje. Prva samostojna in resna tura je bilo prvomajsko plezanje po Kamniških Alpah leta 1955. Z dvema sošolcema, vsi smo bili povsem neizkušeni, sem šel na Kamniško sedlo. Še isti dan smo se preko Šije povzpeli na Brano. Bilo je veliko snega in med sestopom smo zlomili damski cepinček, edini del opreme, ki smo ga imeli s seboj. Prav čudno, da se nismo ponesrečili. A nas ni izužilo. Naslednji dan smo šli na prečenje do Kokrskega sedla čez Turško goro, Skuto in Grintovec, staknili snežno slepoto, a se kljub vsemu imenitno. Naslednje leto, devetnajst let star, pa sem se že udeležil alpinistične šole pri kamniškem odseku.«

— **Prvi vrhunski vzponi v Zahodnih Alpah?**

»Leta 1961 sem prvič obiskal Chamonix. Priti do najvišjih vrhov Evrope je bilo v tistih časih več kot sedaj Himalaja. Po obvezni aklimatizaciji na Mont Blancu sem se s soplezalcem **Humarjem** lotil severozahodne stene Aig Verte, Nant Blanc. Splezala sva tudi severno steno Grand Chamoza. Še danes so to spoštovanja vredne ture. Plezali smo z deseterkami, cepini z ravnim oklom, in z malo znanja. Le malo pa je manjkalo, da nismo že takrat splezali Walkerjevega stebra in severne stene Les Droites.«

— **Kangbačen 1965?**

»Videti Himalajo je bila zame uresničitev sanj, tisto, na kar si nikoli nisem upal misliti. Že preden smo šli, sem vedel, da je bistvo uspešne odprave dobra organizacija. Naredil sem načrt vzpona. Tam pa žal ni šlo tako, kot sem si zamislil. Tisti, ki gre na vrh, ima vedno prav

Tone Škarja

in vodja mora to vgraditi v odpravo, ne pa, da je obratno. Seveda do dogodkov na Kangbačenu ne gojim nobene zamere, škoda pa je velika. Takrat, leta 1965, bi Slovenci lahko imeli 7902 metra visok še neosvojen vrh.«

— **In Kangbačen 1974, odprava, ki si jo ti vodil?**

»Nagovorila sta me **Pavle Šegula** in Aleš Kunaver. To je bilo odločilno za vso mojo nadaljnjo Himalajo. Sama odprava je bila potrditev dejstva, da je dobra organizacija ključna za uspeh. Na tej odpravi sem bil še vedno nekako vodja in član odprave. To me je veselilo. Imel sem ambicijo priti na vrh, a so bili nameni usode očitno drugačni. Reka Tamur je odnesla sod z moje višinsko opremo. Na višini 7400 metrov sem v navadnih hribovskih čevljih moral odnehati. Takrat sem tudi spoznal, da vodja odprave gleda na uspeh drugače kot člani. Prav vsak je takrat dosegel neki vrh razen mene in zdravnikov. Lahko bi rekel stoo odstotni uspeh, pa vendar prav zato, ker so vsi nekaj dosegli, nekateri niso bili zadovoljni.«

— **Everest 1979?**

»Za Everest je bilo logično, da bi slejkoprej prišel na vrsto. Po vrnitvi s Kangbačena v Katmandu smo zaprosili za Everest in kot vodjo avtomatično zapisali Aleša Kunaverja. Prostor je bil za leto 1979. Videti je bilo daleč, vendar je čas izredno hitro tekkel. Kot načelnik KOTG je Aleš naredil trojni načrt: poleg Everesta naj bi zgradili še šolo v Manangu in organizirali znanstveno odpravo. Leto pred odpravo sem pod Everest vodil izvidnico. Našli smo pot na zahodni greben in naredili načrt za žičnico, s katero bi transportirali opremo na sedlo Lo la. Aleš je mene predlagal tudi za vodjo glavne odprave. To je bila privlačna naloga. Prevzemala sta me ponos in strašna skrb. Everest je postal osrednji cilj slovenskega alpinizma. Začelo se je zbiranje sredstev, selekcija velikega števila prijavljenih kandidatov. Pod težo bremen sva z Alešem še dvakrat drug drugemu ponujala vodenje odprave. Končno sem

prevzel vodstvo pod pogojem, da se odprava loči od projekta šole in znanstvene odprave.

Tako me je potegnilo, da ob odhajanju od doma pred menoj ni bilo nobenega življenja več. Nadaljevalo se bo, če se bo, šele za goro, ki je pred menoj.

Odprava je uspela. Kljub Ang Phujevi smrti je bil Everest zame popoln uspeh. Dolga in težka smer je šele v naslednjih letih pokazala veličino našega dela. Več kot tridesetkrat so jo že poskušali ponoviti, uspelo pa je le enim, Bolgarom leta 1984. Zame osebno se Everesta iz leta 1979 ne da preseči. Postal je merilo vrednosti slovenskih dosežkov v Himalaji.«

— **Kako skozi delo v KOTG ocenjuješ tako imenovano zlato obdobje slovenskega himalajizma?**

»Obdobje od leta 1970 do začetka devetdesetih let je bilo najbolj plodno. Aleš je bil vizionar in diplomat, jaz realist in realizator. Perfektna kombinacija. Lažje je bilo planirati in s tem loviti korak s časom. Kasneje smo začeli z novim načinom dela: večje odprave z individualnimi cilji. Recimo Šiša Pangma '89 in Kangčendzen-ga '91. Rezultatsko je bil to svetovni vrh. To ni le moja ocena, ampak tudi ocena svetovnih avtoritet.«

— **Kako ocenjuješ letošnji smučarski poskus na Everestu?**

»Po razumevanju med člani in vzdušju je bila to doslej moja najbolj prijetna odprava, celo bolj kot lanska Anapurna. Poškodba, ki jo je utrpel Davo, je bila boleča, a očitno neizogibna. Lahko bi bilo bistveno huje. Davo je moral obrniti. Kdor je nadaljeval, ga je najhujše doletelo pri vrhu.«

— **Kaj meniš o Davu Karničarju?**

»Kljub vsej previdnosti, ki jo narekujejo življenje in izkušnje, lahko mirno rečem, da je Davo najbližje tistemu, čemur rečemo idealen himalajec.«

— **Kako ocenjuješ trenutno stanje v slovenskem himalajizmu?**

»Izredno visoko mesto ima, glede prihodnosti pa sem malce skeptik. Upam, da bo Davo to zamisel na Everestu prihodnje leto uresničil. KOTG bo v prihodnje še podprla kakšen zanimiv projekt, ostali bodo morali sami najti sponzorje. Mislim, da je filozofija športnega plezanja v himalajizmu škodljiva. Tudi tiste, ki bi lahko kaj naredili, se prijemlje neka nepotrpežljivost. Hočejo uspeh takoj in sedaj. Za dober vrhunski cilj, recimo zahodno steno Makaluja, v Sloveniji ne bi mogel zbrati kvalitetnega moštva. Škoda! Nepreklicno dejstvo je namreč, da imajo največje težave in s tem največjo vrednost najvišji vrhovi sveta. In tudi največja dejanja se bodo odvijala vedno na njih. To bodo morali priznati tudi tisti, ki jim kisto grozdje ne prija.«

— **Tvoje priporočilo generacijam, ki prihajajo?**

»Če to velja za Slovence, moram reči, da sem bil vedno vesel vsakogar, ki je kaj dobrega naredil. Predvsem mi ni bilo prav nič žal, če to nisem bil jaz. To je edina stvar, ki Slovence lahko rešuje, v alpinizmu, pa tudi drugače. Vsako dobro dejanje koga drugega je lahko le spodbuda, da jaz naredim še kaj boljšega, ne pa, da to negiram ali celo zaviram.«

— **Tvoja življenjska filozofija v enem stavku?**

»Cilj mora segati vedno preko življenja. To je njegovo bistvo. Ne, da nekaj delaš samo zato, da bi od tega nekaj imel. Cilj mora biti konkretno nedosegljiv. To je edina pot za napredek.«

— **Načrti za prihodnost?**

»Plezanje v Kamniških in Julijskih Alpah. V Himalaji pa se strop z leti obstoja niža. To ne pomeni, da ne bom več hodil v Himalajo. Toliko, kot bom le mogel, konkretnih ciljev nimam. Vem pa, da bom pomagal pri uresničitvi dobrih ciljev. Težim le k čim boljšemu in potem se cilji izkristalizirajo sami.«

POKROVITELJI IN SPONZORJI ODPRAVE EVEREST '96

Organizator:

Komisija za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije.

Pokrovitelji:

Pivovarna Union, Ljubljana,

Mladinska knjiga — Svet knjige, Ljubljana,

Elektro Ljubljana.

Sponzorji:

A Banka Ljubljana, ABC Tabor Grosuplje, Alpina Žiri, Annapurna Ljubljana, Anthon Jože Lorbek Izola, Bayer Pharma Ljubljana, Belinka Ljubljana, Benecom Ljubljana, Brdo - Protokolarni servis Kranj, Camp Italija, Carrera Avstrija, Ciklon N&S Ljubljana, Color Medvode, Coopers & Lybrand, Debevec Marjana, Dia studio Klemenc Ljubljana, Dom Tisje, Domel Elektromaterial Ljubljana, Dumo Ig pri Ljubljani, Elan Begunje, Elektro Gorenjska Kranj, Elektro servisi Ljubljana, Elektroinstalacije — Strelovski Rok Govekar s.p. Ljubljana, Elkroj Mozirje, Emona Merkur Ljubljana, Etiketa Žiri, Feniks Novo mesto, Fila Italija, Foto svet Fuji Ljubljana, Fotona Ljubljana, Geoplin Ljubljana, Godom Gotovlje Žalec, Gorenjka Lesce, Gorenjski tisk Kranj, Grand hotel Union Ljubljana, Heaven on Earth ZDA, Henkel Ecolab, Iglu šport Ljubljana, Induplati Jarše, Intereuropa Brik, Intertrade ITS Ljubljana, ISKRA TEL Kranj, Iskra Zaščite Ljubljana, Iskra Zmaj Stegne Ljubljana, Jadran Sežana, Jurmes Šentjur pri Celju, Karimor K&K Trade, KEFO Ljubljana, Klasje Celje, Kolinska Ljubljana, Krka Novo mesto, Krti Ljubljana, Lek Ljubljana, Lokateks Škofja Loka, Lova Nemčija, Maygut Ljubljana, Meditrade Ljubljana, Mehler Nemčija, Menina Šmarca Kamnik, Mesarstvo Galjot, Meso Kamnik, Migrad Ljubljana, Ministrstvo za obrambo R Slovenije Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport Ljubljana, Mobitel Ljubljana, Moda Celje, Mont Kozje, Motvoz in platno Grosuplje, Nissan Adria Ljubljana, Nordica Italija, Nova kuverta Ljubljana, Nova LB Ljubljana, Petrol Ljubljana, Pišler Edo Švedska, Plastik Kanal, Porenta Škofja Loka, Poštna banka Slovenije, Reusch Nemčija, Sanolabor Ljubljana, Sava Kranj, SGP Primorje Ajdovščina, Siporex Kisovec, Slovenica Ljubljana, Sport market Ljubljana, Spreitzer Janez Ljubljana, Studio Moderna Ljubljana, Svila Maribor, Svilanit Kamnik, Swans Japonska, Tanin Sevnica, Tiskarna Tone Tomšič Ljubljana, Titan Kamnik, Tosama Domžale, Trgovina Jezerčan Jezerško, Unihem Tacen, Vaude Nemčija, Večer Maribor, Vila Bella Klakočer, Vlada Republike Slovenije, Vlada Republike Slovenije — Urad za informiranje, Vrh Bled, Vrplet Domžale, Žito Ljubljana, 383

KAKO JE TAM ZGORAJ V SVETU ALPSKIH LEDENIKOV?

ČERI IN PASTI LEDENIH PROSTRANSTEV

BINE MLAČ

V letošnji dvojni marčno-aprilski številki Viharnika, glasila PD Viharnik, je v rubriki »Dobro je vedeti« izšel nadvse zanimiv prispevek **Bineta Mlača** »Kako je tam zgoraj v svetu alpskih ledenikov?« Ker sta september in oktober primerna meseca tudi za hojo po takem visokogorju, kjer so ledeniki, z dovoljenjem avtorja ponatiskujemo Mlačeve koristne napotke za takšne ledeništure. (Op. ur.)

Njega dni smo se v osnovni šoli na dolgo in široko učili o alpskih, himalajskih, aljaških in podobnih ledenikih in zato te stvari tukaj ne bomo ponavljali. Kar je bilo, je bilo. V osnovni šoli seveda. Dodali bomo le, in to je za nas hodge najpomembnejše, da brez hoje čez ledenike v Alpah ne gre. Enostavno se jim ne moremo izogniti. Žal pa alpski ledeniki zadnja desetletja zaradi tako imenovane tople grede pospešeno izginjajo.

Ledeniki so za nas gornike pravzaprav nekakšna vhodno-izhodna vrata v dostopu in sestopu z gore. Če nas ledenik pripelje naravnost na vrh, je taka tura prejkone čista ledeniška tura. Če pa ledeniku v nadaljevanju vzpona sledi kakšen ozebnik, skalni ali snežni greben, se take zgodbe glede na čas in tehniko hoje nekoliko zapletejo.

Pojdimo še malo dlje. Ledenik kot tak je lahko lahek, kar pomeni, da čezenj pridemo bolj za šalo kot zares, če led ni zglijen ali če ni delal gazi Golijat. Malce težji postane le v primeru, če je na nekaterih mestih razpokan, zelo zahteven in nevaren pa takrat, ko moramo med temi razpokami iskati prehode, se plaziti čez snežne mostove, pred sabo sondirati zahrbtno snežno odejo itn.

Ker so dandanes ledeniki v Alpah zelo »obljudeni«, saj so skoraj povsod gazi ali sledi gorniških množic, da o razkošnih vodnikih v knjižni izdaji ne govorimo, ni nič več tako, kot je bilo nekoč. Vse je lažje, manj zahtevno, bolj pregledno, nemalokrat tudi z lesenimi koli označeno. Posel je posel, zeleni od jeze pa naj gredo nekam v...

Nekaj drugega je morda bolj žalostno. Na gosto posejane in dobro oskrbovane kočice ter bivaki na grebenih so nekdanjim alpskim pustolovščinam vzele dobršen del prvotnosti, na nek način pa tudi (pra)strahu, ki ga je bil neizogibno deležen skoraj vsak gornik. To je, kaj hočemo, prav tako davek novim časom.

Hoje po ledenikih, četudi so videti še tako nedolžni, pa vendarle ne smemo podcenjevati. Dovolj je, da ledenik ovije gosta megla ali se v zelo kratkem času toliko ohladi, da se dež poletne nevihte spremeni v 15 centimetrov novega snega na 3000 metrih nadmorske višine, pa nič več ni tako, kot je bilo. Lep dan se lahko spremeni v kalvarijo, ki postane naenkrat začinjena z nevarnostmi, ki jih doslej nismo poznali niti v sanjah.

NUJNE SO PRETEHTANE ODLOČITVE

Tako na primer umik čez ledenik v vremenskem preobratu terja celega človeka, ki mora ostati miren in priseben tudi takrat, ko začne vse hoditi narobe. Na ledeniku z razpokami predstavlja na novo zapadli sneg še dodatne nevarnosti, ki se porajajo kar same od sebe. Človek, ki ima občutek za orientacijo, ki ima dovolj gorniškega tehničnega znanja in izkušenj, bo ledenik zagotovo prebrodil ne glede na vse njegove »čeri« in pasti.

In kaj vse predstavljajo te »čeri« in pasti? Naj jih nekaj naštejemo! Za uvod naj povem, da so to tako imenovani pas golega ledu, zasneženi pas ledu, razpoke vseh vrst in oblik, od katerih so najbolj zahrbtne in nevarne tiste zakrite (one druge so odkrite ali odprte in zevajo), že omenjeni snežni mostovi, ki ne vzbujajo občutka varnosti, nadležna krajna zev, preteči seraki ali odlomi višjih ledenikov, ki visijo nad našimi glavami kot Damoklejev meč itn. Skratka, tega je tam zgoraj v visokogorju Alp kar nekaj, vendar je nam gornikom odmerjeno le toliko, da si včasih malce povečamo dobrodošle količine dobročudnega adrenalina.

Stari gorski vodniki in taki, ki dobro vedo, kako je v svetu ledeniških razpok, so vsi po vrsti prehodili in preplezali na desetine alpskih ledenikov, pa tudi številne druge, v prvi vrsti daljše, po najvišjih gorah tega sveta. Zato pri svojih odločitvah vedo, kaj, kdaj in kje nekaj smejo ali morajo storiti. Temu, kar tu »nakladam«, bo kak pisec zajetnega priročnika, ki obravnava hojo in plezanje v gorah, nemara rekel strategija ali celo taktika hoje čez ledenik. Res je, take stvari morajo gorski vodniki poznati do potankosti. Kamen v svežem snegu, majhno plaznico v snežni vesini, več zbitih grud snega na ledeniku, udrtine v zamazanem snegu, dolgo razpoko na snežišču, tanek sneg ob velikem balvanu in na desetine drugih znamenj ti ljudje običajno berejo kot odprto knjigo, ne da bi mi, ki sprašujemo ali z njimi klepetamo, sploh opazili, da svet pred sabo pregledujejo in opazujejo.

Upoštevali pa se tudi druga več kot sto let stara železna gorniška pravila. To se, na primer, kaže v »krutem« dejstvu, da izkušeni gorski vodniki svoje vodence zbudijo že ob enih ali dveh zjutraj. Takrat je namreč — seveda če ne piha kak topel veter ali fen — sneg dober, se pravi, da drži. Kaj je lepšega navsezgodaj pred kočico in še malo dlje na ledeniku od dobrega snega? Ne samo, da nam (in drugim, ki so tam) gre hoja hitro od rok, marveč se ne vdira, plazi, pa tudi suhi smo dalj časa, kar je na mrzlem, zoprnem vetru še kako pomembno. Njegovi žvižgi okoli naših ušes, sunki, ki bi nas radi odpihnili, piš snežnih kristalčkov, ki se zaganjajo v naš obraz, naletavanje snežink iz megle in tako naprej v tem romantičnem smislu so stvari, ki imajo nek svoj poseben mik, kljub temu, da je včasih naša volja

na hudi preizkušnji: Mar ne bi bilo lepše doma v topli postelji? (Odgovor: Ne, ni, niti slučajno!)

VSAJ TRI KATEGORIJE LEDENIKOV

Ob taki rani uri so še vse »objektivne« nevarnosti okovane v sneg in led. Mednje pa sodijo zapadno kameenje, kakšna ledena sveča, serak, ki se kani tisti dan končno ukloniti sili teže itn. Šele ko posije blagodejno sonce, ki nam odtaja mrzle ude, se svet zasneženih ali lednih sten razživi. Če smo bili pred sončnim vzhodom ali kmalu po njem na vrhu in zdaj, ko se vračamo, sneg še za silo drži, mi pa veselo hitimo navzdol, nismo zagrešili nobene bistvene napake. Kajti visokogorje ne dovoljuje človeku, da bi tam zgoraj bival predolgo, ker lahko svoje naravno »razpoloženje« spremeni v hipu, da o slabem vremenu, ki ga dobi od prve roke, ne govorimo.

Za konec pa na preprost način še nekaj besed o drugačnih ledenikih. Upam se trditi, da jih ne boste našli v nobeni drugi učeni knjigi. Po kakih tridesetih letih hoje po visokogorju bi jih na najbolj razumljiv način nekako takole opisal:

- Prvo bi opisal »začetniški« ledenik: nekaj ur ne preveč težke hoje, ki vodi navzgor, lepi razgledi, nekaj razpok za ogled od daleč, nekaj metrov poledenele strmine, nekaj sto metrov črnega razbrzdanega snega, ozka gaz in končno zeleni vrh. Še dobro, da se vse vleče in da je treba hoditi.

- Nato bi se pomudil na zahtevnejšem ledeniku: dvakrat po »nekaj ur« utrudljive, enolične hoje, ki je noče biti ne konca ne kraja. Ker vem, da so razdalje v snegu varljive in naše ocene razdalj nikdar ne držijo, se s tem ne bi obremenjeval. Ko pa menite, če vas pač to veseli, da imate še pet minut do »tam«, vsekakor uporabite še faktor pet ali osem, pa boste morda čez pol ure »tam«. Torej do tam, do tiste vzpetinice, ki je na dosegu roke, je zagotovo še trideset minut bolj ali manj utrudljive hoje.

Potka ali gaz v snegu čez ledenik je lahko dobra, slaba ali zelo slaba (vdira se, da je joj). Ponavadi se vleče še in še in še (ni pomote, trikrat sem napisal še) in zato terjaja vztrajnost. Pregovorna vztrajnost gornika je dolincu nerazumljiva, saj včasih meji na nekaj takega, kar je skregano z zdravim razumom ali pa vsaj tistim, česar tukaj spodaj v smogu ne poznamo. Tu zgoraj pa je poleg drugega še tanek in oster višinski zrak, bolj počasen tempo hoje, čeprav se dirkačev ne manjka, oddihovanje na vsakih nekaj korakov ni redkost, o vetru in soncu pa smo že govorili. Veliko tega je, kar deluje bodisi zopno ali moteče. A to so praprvine našega drugega jaza, ki vsebujejo spet nekaj takega, kar je težko razložiti, ker se ne da razložiti. Ko rineš gor, si ničkolikokrat potihem rečeš, da si mazohist in da je to zadnjič, da si se na kaj takega podal. Ko si gor, si nepopisno srečen, kajti trud je bogato poplačan, vse »muke« so v trenutku pozabljene. Ko z vrha skoraj tečeš navzdol, že načrtuješ nove vzpone, ko pa si doli v zeleni dolini ob hladnem pivu ali toplim čaju z limono, si se že trdno odločil, da to ni bilo poslednjič. Postal si prvi gornik, kajti na one daleč dol gledaš zviška.

- Ta zaresni ledeniki (kot različne vrste predjedi) — nekaj debelih ur celonočne hoje in še dodatno dobršen del zaloga dnevnih ur — pa že bolj sodijo v daljša alpska prečenja. Ledeniki so nekaj na začetku, nekaj za vmes in nekaj, ko si že čisto na koncu, za na konec. To so sicer najlepše ture, ki ponujajo tudi najgloblja doživetja, vendar imajo taki klasični alpski vzponi nekaj »napak«. Včasih je treba malce poplezati, na kakšnem mestu uporabiti cepin, varovanje in previdnost si hodita z roko v roki, kondicija ne sme biti vprašljiva, z derezami je treba znati pravilno stopiti itn. To je resno in zahtevno delo, ki daje našemu življenju neke povsem druge razsežnosti, o katerih pa tukaj prav tako ne bi razpredal. Prejkone se v takih večplastnih in večsmernih modrovanjih, ki so nedvomno prekrvašena s čustvi, ki se močno razlikujejo od človeka do človeka, sčasoma povzpemo do neke točke, kjer se nam morda odpre nekaj, kar kaže na globlji pomen in namen našega početja. Sam sem iz stotnije gorniških knjig in lastnih izkušenj prišel do dveh spoznanj, ki pa sta stari toliko, kot je staro gornišvo.

Naj ju v neobdelani obliki prodam naprej: Kdor hoče izčrpati življenje, mora tvegati. Tako je včasih v dolini, tako je vedno visoko v gorah. V nasprotnem se da, in to se v glavnem tudi dogaja, živeti docela drugače. Bolj pametno, bolj previdno, bolj premeteno, bolj posnemovalno, bolj pisano itn. Druga misel pa da misliti, resda ne vsakomur, saj pravi, da ti gore povrnejo samo toliko, kolikor si prinesel gor. Nič več in nič manj. Bogastvo gora je namreč vrednota in ne vrednost.

OPREMA ZA LEDENIŠKO TURO

Kaj zjeti od opreme in hrane na Gross Venediger in Gran Paradiso, na primer?

Oprema: dobre čevlje, nogavice dokolenke (plus rezerva), dereze, hlače, ki bodo prenašale veter, dve, tri majice, flanelasto srajco in volnen pulover ali pa kakšno sodobno termo majico z dolgimi rokavi in jopico iz termo flisa, par rokavic (zaželena rezerva), anorak, volneno kapo, ki sega čez ušesa, platneno kapo s senčnikom, zaščitna očala, čelno svetilko, teleskopske palice (za dostop do kočice), cepin, 1 vponko z matico, 1 pomožno vrvico, nahrbtnik, torbico za prvo pomoč (kakšen elastični povoj in tablete za glavobol vsekakor imejte s sabo), majhen, zlojživlji dežnik.

Ker boste lahko v koči pustili odvečno opremo, vzemite s sabo še nekaj rezerve. Recimo še kakšno majico z dolgimi rokavi, lahko trenirko in morda še kaj.

Kaj zadeva zaščitne kreme: tiste za ustnice ne pozabite. Ono najpomembnejšo, za kožo, pa imetjete s seboj obvezno. Faktor 15+ ali več. Sicer bolje filtrirajo take, na katerih piše sun block, vendar so njihovi zelo učinkoviti filtri tudi bolj pogubni za našo kožo, saj pospešujejo njeno staranje. V takih primerih pogledajte, če vsebuje krema tudi kakšen cink ali tokoferol (običajno mu nadenejo ime E vitamin). Mimogrede: krema, ki je starejša od enega leta, čeprav je bila shranjena v hladilniku, je izgubila za dobrih 30 odstotkov svojih prvotnih lastnosti.

Prehrana (nekaj neobveznih namigov): V kočah, ki so oskrbovane, se da naročiti zajtrk, kosilo itn. To poznate. Če pa boste s sabo vzeli nekaj »jurišne« hrane, jo prilagodite svojim dosedanjim prehrambnim navadam. Morda ni odveč, da malce svetujem. Banane, ki vsebujejo sadne sladkorje in kalij (dobro dene »bateriji«, ki žene srce), so pravi stvar. Od pijač vam priporočam kakšen isotonik, čeprav gre bolje skupaj z omenjenim kalijem magnezij. Šumeče tablete (300 mg) magnezija so idealna kombinacija. Že ena zadostuje za dnevne potrebe, poleg tega prav tako dobro dene srcu, živcem ter živčnim in drugim vlaknom, ki se ob takih priložnostih preko vsake

normalne mere naprezajo. Nekaj sadnih ploščic pride prav, tablica čokolade tudi, čeprav slednja zapira.

Tako imenovana študentska hrana (rozine, orehi, mandeljni, sončnice itn.) so prav tako dobra stvar, vendar če imate malce povišan krvni tlak, ki se v višinah še nekoliko poveča, naj bo taka mešanica brez lešnikov. Če pa boste s sabo vzeli kruh, naj bo črn, se pravi polnozrnati, in da bo zares pravi, vzemite tistega, ki je skoraj najdražji in brez konzervansov. Če ne morete brez konzerv, potem priporočam tunino ali skušo v olivnem olju, lahko pa si privoščite tudi konzervico lososa. Dobro dene tudi jabolko.

ALI SO ZA VEČANJE IN MANJŠANJE LEDENIKOV KRIVI VREMENSKI CIKLUSI?

LEDENIKI SE TALIJO

Ledeniki v evropskih Alpah se čedalje bolj talijo. To mnenje so potrdile raziskave francoskih in švicarskih glaciologov. V zadnjih sto letih se je volumen ledenikov zmanjšal za tretjino do polovico. Taljenje se pospešeno nadaljuje.

Okoli leta 1740 je ledenik pod Mont Blancom Mer de Glace segal do krajevnega roba Chamonixa. Prebivalci so se bali, da bo uničil cerkev. Zdaj je mogoče ledenik doseči šele po dolgi hoji daleč stran od Chamonixa. Največji alpski ledenik Aletschgletscher v Bernskih Alpah pa se je v zadnjih sto letih skrajšal za dva kilometra in znižal za najmanj sto metrov. Takšno kopnenje opazujemo še na ledeniku Rhone, kjer je obseg ledenika po zgodovinskih fotografijah mogoče primerjati s stanjem pred desetletji.

V Alpah je še okoli 3000 ledenikov. Mnogi med njimi so postali povsem neznatni in se bodo vsak čas od kraja stalili. Ta proces je pospešila otoplitev v osemdesetih letih. V povprečju se dolžina ledenikov skrajša za deset do dvanajst metrov na leto. Manj padavin in toplejše podnebje sta pomembna razloga za kopnenje, vendar znanstveniki še ne vedo natančno, kaj v resnici sproža tak proces. Možen je vpliv človeka: koncentracija ogljikovega dioksida v ozračju zaradi izgorevanja fosilnih goriv, kar sproža učinek tople grede. Vsekakor je nesporno, da so imeli ledeniki v Alpah pred industrijsko revolucijo precej večjo površino.

Gotovo pa vplivajo na ledenike tudi vremenske razmere, ki niso nujno povezane z dejavnostjo človeka, ampak s klimatskimi cikli. V srednjem veku so bili ledeniki že enkrat manjši, potemtakem je bilo tedaj še topleje in bolj suho kot je zdaj.

Seveda so ledeniki za raziskovalce nekaj podobnega kot knjige, torej pomembni pričevalci preteklosti, ki jih znajo poznavalci vedno bolje brati.

Poleg vulkanov ni nič tako močno vplivajo na oblikovanje Zemlje kot prav led. Večino gora in planin je oblikoval led. Odkar lahko znanstveniki temeljito analizirajo vrtnice ledenikov, lahko sestavljajo nekakšen

Zgodovinska slika iz leta 1870, ko je ledenik Rhone segal skoraj v dolino, medtem ko zdaj krasí pokrajino samo zgornji del, ki je bistveno tanjši, kot je bil pred dobrim stoletjem.

dnevnik vremenskih sprememb, saj jedra ledenikov vsebujejo plinske vzorce atmosfere. Iz teh lahko sklepajo, katera obdobja so bila sušna in katera deževna. V ledu so tudi delčki vulkanskih izbruhov, ki so vplivali na zemeljsko ozračje. Tako so iz delcev ledu natančneje opredelili čas izbruhov vulkana Santorin v Sredozemlju, ki je pokopal vso tamkajšnjo civilizacijo.

Za zanesljive sklepe je še premalo podatkov. Vrtanje ledenikov in analiziranje vrtnic je drag postopek, specialistov pa je malo. Ne znajo pojasniti niti fenomena, da se na tako oddaljenih krajih, kakršna sta Kavkaz in južnoameriški Andi, ledeniki krčijo, v Skandinaviji, na Grenlandiji, Islandiji in Novi Zelandiji pa daljšajo. Na Norveškem in Švedskem so se ledeniki od leta 1900 vsaj petdeset let krčili, potem pa se je proces ustavil. Zdaj se spet krepijo. Britanski izvedenec **Houghton** to pojasnjuje z dejstvom, da prinaša toplejše podnebje tudi vlažnejšo klimo, kar pomeni več snega in ledu za območja ob polarnem krogu in manj padavin v južnejših krajih.

SPOMINSKI ZAPIS O TREH DOGODKIH, VEZANIH NA ENO GORO

TRIGLAVSKI SMUK TRIKRAT

TONE ERMAN

Že ko se je v aprilski številki PV leta 1994 oglasil **Milan Božič** z mojim posnetkom »Pod Triglavom 26. aprila 1946«, me je imelo, da bi se oglasil, saj sem bil pri opisanem nočnem cirkusu zraven; med tisto maloštevilno skupino ljubljanskih planincev, o katerih je Božič zapisal, da »nas je 26. aprila v Mojstrani pričakal **Joža Čop** in smo noč prebili na nekem skednju«.

Prav ta del pripovedi mi bo ostal v spominu do konca dni, saj bi bil v tisti noči skoraj ob življenje. Ob našem prenočišču je namreč tekel potok, kamor so me fantje poslali po vodo za kuhanje kave. Večini mojih športnih znancev in prijateljev je znano, da sem že od rojstva močno naglušen. Takrat, žal, še ni bilo sledu o slušnih aparatih, ki zdaj tudi tako sorto ljudi uvrščajo med več ali manj normalne smrtnike — odvisno pač še od kakih drugih osebnih lastnosti. Ali je kaj čudnega potem, da je moral prav Čopov Joža tam v Mojstrani posredovati za zdravje naglušnega Šentvidčana, ki ga je z napetim petelinom iz teme ogovarjal stražar in hotel kar na kratko vedeti, kaj sploh išče v potočni strugi ob tej nočni uri. Ko smo potem srebal kavo, so mi prijatelji zatrjevali, da sem jo pravzaprav poceni odnesel, saj je bilo v bližini neko vojaško skladišče in zato tudi stražar.

TRIGLAV PRVIČ

Naprej je teklo vse tako, kot je napisal Milan — tudi kar se tiče nesreče in reševanja prijatelja — vendar ne Jožeta, ampak **Toneta (Tona) Pogačnika** z Jesenic,

Na platoju pred domom na Kredarici 26. aprila 1946; od leve proti desni: skakalec Janko Mežik, Milan Božič, Mirko Vrhovec, Izo Jovan in Joža Čop

Na večer 26. aprila 1946

kar sem hotel piscu že takrat sporočiti, pa me telefonska tajnica ni pustila do njega...

No, to vse le mimogrede. Kar bi rad povedal, je to, da sem bil osebno zares zraven tudi »ob pokanju raket«, ki smo jih pritovorili na vrh Triglava, od koder smo se v temi srečno vrnili. Pred domom na Kredarici nas je kljub pozni uri seveda pričakal skrbni starosta Joža.

Drugega dne sem tekmoval na Triglavskem smuku, na katerem pa sem zlomil smučko in sem do cilja prispel bolj v »turističnem stilu«, ko je šlo tekmovanje že h koncu, vendar pa še kar zdrav in cel.

Triglavski smuk se je v povojnih letih vedno bolj uveljavljal kot nekakšen zaključni letni smučarski nastop, saj so na njem poleg alpskih asov nastopali tudi skakalci, tekači, kombinatorci in še kak smučarski ljubitelj — dokler udeležba ni bila omejena — upoštevajoč tekmovalne uspehe v pretekli sezoni.

TRIGLAV DRUGIČ

Ko sem pred mesecem v »Nedeljcu« zasledil povabilo k srečanju smučarskih veteranov prvega Triglavskega smuka v Krmi, mi je vztrepetalo v infarktu preskušeno srce in nisem več zdržal. V svojem arhivu sem poiskal izdelano knjižico z naslovom »Kronika športne dejavnosti od l. 1946«, bogato ilustrirano s fotografijami. In tam sem bral, kako sta se od treh šentviških udeležencev Triglavskega smuka v letu 1947 dva od njih pred tem v krasnem vremenu povzpela na Rjavino, 26. aprila pa še na vrh Triglava. Posnetki s teh poti sodijo med mojo najlepšo planinsko dokumentacijo. Takratni moj sopotnik je bil zdaj, žal, že pokojni prijatelj **Miro Vrhovec**, oče znanega meteorologa in planinskega zanesenjaka **dr. Tomaža Vrhovca**. Ko se danes spominjam tiste poti, menim, da sem bil morda kar preveč korajžen, ko sem, 387

Previdno, Mirko, previdno!

zavedajoč se odgovornosti, spodbujal še prijatelja, da sva prišla do vrha, toda tam je bilo nebeško lepo — res mi lahko verjamate.

Na tekmovanju samem naslednji dan sem s štartno številko 32 dosegel 23. mesto — tik pred **Janezom Poldo** — med 74 udeleženci, kar se mi je zdelo sila imenitno, saj sem se že od gimnazijskih let štel za »klasičnega« kombinatorca. V »Kroniki« se zapis o tem tekmovanju in mojem drugem zimskem Triglavu konča z besedami: »S triglavskega slavja smo se vračali s pesmijo in trdno voljo, da drugo leto spet pridemo.«

... in zrasla so nebesa pod Triglavom (26. aprila 1947)

TRIGLAV TRETJIČ

In prišli smo.

388 Tisto leto (1948) je bila udeležba na smuku omejena po

kategorijah in iz šentviškega smučarskega kluba so imeli pravico nastopa med člani le **Janez Goljar** in **Novak**, pa **Lado Gorišek**, **Ljubo Šarf** ter seveda avtor tega članka — med članicami pa njegovi sestri Roza in Mara.

Pri članih je zmagal **Tinček Mulej** s časom 3,03 pred **Matevžem Lukancem** (3,17) pri dekletih je bila prva **Vida Kotnikova** (4,58), naša Roza pa deveta in Mara enajsta.

Toliko o tekmovanju, na kateem sem bil zaradi izpusta vratic diskvalificiran. Kljub temu pa mi kot eden od najdražjih spominov s številnih planinskih romanj ostaja iz tega leta samostojen vzpon na vrh Triglava. To še posebej zato, ker je bil izveden v dokaj težkih razmerah,

Triglav tudi 26. aprila 1948. vseh lepih stvari so tri ...

Foto: Tone Erman

saj so mi prijatelji pred vzponom skrili cepin in dereze, da bi mi drugo jutro preprečili vzpon. Šele ko so videli, da vztrajam pri svojem načrtu, so se omajali in mi vrnilo opremo.

Posnetek s samosprožilcem aparata, pritrjenega s posebno spono na oklu plezalnega cepina, mi je ostal tudi za »Kroniko« in vam v prijazen dokaz te pripovedi.

Zaradi resnice moram zapisati, da je bil Triglav ob vseh treh mojih obiskih kar nekaj višji od uradno izmerjenega. Stolp na njem je še stoletje zatem, ko je bil izdelan v delavnici našega šentviškega soseda in postavljen na vrhu — kljub spremembi nekaterih simbolov — ostal trdno na istem mestu.

Ko se v letih svoje zrele jeseni iz naših prelepih gorskih dolin Tamarja, Krnice, Krme, Vrat, Kamniške Bistrice, Logarske itd. zaziram v gorske vrhove nad njimi in okoli njih, v mislih sprehajaje se po zavitih stezicah, okrašenih z gorskim cvetjem pomladi, poletja, jeseni in zimskimi ledenimi rožami, mi je nedopovedljivo lepo, saj znova čutim, kako drag mi je planinski svet. V njem se spet in spet vračam k Cankarjevi nepozabni hvalnici:

»O, domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama... Božja setev je pognala kal in je rodila — vzrasla so nebesa pod Triglavom.«

Jih imamo zadosti radi?

PROBLEMI, VEZANI NA VSE VEČJO TEŽNJO LJUDI PO PREŽIVLJANJU PROSTEGA ČASA V NARAVI

DO NARAVE PRIJAZNI GORNIKI

TONE GOLNAR

Človek je že od nekdaj živel v soodvisnosti z gorami. Prvotno se je gorá bal, saj je verjel, da prebivajo tam nadnaravne sile in božanstva in da se bo vsak poskus, da bi se jim približal, končal s pogubo. Kasneje, ko je premagal strah, ga je začelo na gore vezati pridobitništvo. Sprva je svoje zanimanje usmeril na izkoriščanje gozdov in travnikov, kasneje tudi rudnin. Gore so mu postale pomemben vir za preživljanje. To prvotno izkoriščanje v naravi ni pustilo pretiranih posledic.

V mestih se je začela vedno bolj razvijati industrija, ki je bila dolgo časa surova in neizprosna do ljudi tako po obremenitvah kot po vplivu na njihovo življenjsko okolje. Ljudje so pričeli odhajati v gore čisto iz drugačnih nagibov. Nič več jih tam niso zanimale materialne dobrine. Spoznali so, da jim gore lahko nudijo mnogo več.

Gorništvo se je začelo vse bolj širiti med ljudmi. Glavni razlog, da se je vedno več ljudi odpravljalo v gore, je bilo vse več prostega časa, v sami dejavnosti pa ceneno in atraktivno. Vsak je lahko našel v gorništvu natančno tisto, kar je iskal: nekdo vrhunske dosežke, drugi pustolovščine, tretji mir in nedotaknjeno naravo. Te pa je bilo zaradi vse večjega obiska v gorah vedno manj. Kmalu so morali določene gorske predele zaščititi pred pretiranim uničevanjem in izkoriščanjem. Sprva se je zaščita nanašala le na posamezne rastlinske in živalske vrste, danes pa so omejitve strožje, saj je človek zelo temeljito posegel v naravno okolje.

Pri nas se je začelo gorništvo močneje širiti v začetku tega stoletja. Najbolj značilne za razmah gorništva v našem okolju so bile narodnostne spodbude. Kasneje so se motivi zelo spreminjali, po drugi svetovni vojni pa je na dejavnost močno vplivala politika. Težilo se je za čim večjim številom članov, organizirali so megalomanske akcije. Nihče se ni pretirano trudil, da bi ljudi, ki zahajajo v gore, poučil o tehniki hoje in o nevarnostih, kaj šele o tem, kaj je za naravo dobro in kaj ne.

To je trajalo nekako do konca osemdesetih let. Potem je tudi k nam iz tujine prodrla zavest o varstvu narave. Res je sicer, da so s posameznimi akcijami že prej težili k čistemu gorskemu okolju — na primer s čistilnimi (smetarskimi) akcijami, kasneje z akcijo »odnesimo svoje smeti v dolino«. Pri tem se je in se danes še vedno pozablja na razvijanje tako imenovane ekološke zavesti. Proces vzgoje in prevzgoje v ekološko ozaveščene subjekte pa še zdaleč ni tako preprost, kot je morda videti. Potrebno je sodelovanje vseh vzgojno izobraževalnih institucij od vrtec naprej in ne le gornjskih organizacij. Tak proces ne more obroditi takojšnjih sadov. Vsekakor je pomembno, da z vzgojo pričnemo čim prej, da ne zamudimo priložnosti, da zaščitimo tisto, kar bi se še dalo zaščititi oziroma ohraniti.

Ekološko načelo, ki pravi, da narave nismo podedovali od prednikov, ampak smo si jo sposodili od svojih potomcev, nas obvezuje, da bomo s svojim ravnanjem in odnosom do narave postali vzor starim in mladim. Vzgajati moramo tako, da se bodo istega načela zavedali tudi naši potomci.

RUŠENJE NARAVNEGA RAVNOTEŽJA

Naša gorska pokrajina je izpostavljena različnim negativnim vplivom, ki bolj ali manj rušijo ravnotežje v naravi. O tem je bilo že mnogo napisanega, zato teh vplivov ne bomo podrobneje obravnavali, pač pa jih bomo le na kratko predstavili.

Planinske postojanke: V naših gorah, sredogorjih in predgorjih deluje 166 oskrbovanih planinskih postojank. Nekatere delujejo vse leto, nekatere samo v poletni sezoni, torej od pomladi do jeseni. Planinske kočice in domovi predstavljajo enega od najbolj obremenjujočih dejavnikov za okolje.

Največji problemi v zvezi s planinskimi postojankami se nanašajo na način oskrbovanja, na vire energije in na odpadne snovi.

Nepremišljeno poseganje v naravo in njeno prekomerno izkoriščanje: V preteklosti je bilo nekaj živalskih vrst v našem alpskem okolju iztrebljenih ali so izginile izakega drugega razloga. V zadnjih letih so nekatere vrste umetno naselili v naše gorsko okolje. Za nekatere od njih se je pokazalo, da so neškodljive, za druge, da okolju škodijo.

Umetno uvajanje rastlinskih vrst je lahko prav tako problematično. Nekatere vrste so, na primer, zelo agresivne. Z aktivnim spreminjanjem strukture (kislosti) tal ustvarijo za druge rastlinske vrste nesprejemljivo okolje, zato te počasi propadejo.

Zelo nevarni so tudi prekomerni poseki gozdov, ki so nastali zaradi različnih vzrokov, na primer gradnje cest ali smučišč.

Pri vsakem posegu v naravno okolje bi bilo vedno potrebno upoštevati čim več vidikov oziroma vplivov.

Doktor Stanko Klinar

Na ljubljanski Univerzi je letošnjega 11. julija (»kakšne tri desetletja prepozno«, kot je dejal) promoviral **Stanko Klinar**, redni profesor angleščine na oddelku za germanistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. Ta dan je uspešno zagovarjal temo svoje doktorske disertacije »Načelni vidiki prevajanja iz slovenščine v angleščino«. Dr. Klinarja poznamo v krogih planinske organizacije kot vsestranskega gornika, avtorja več planinskih vodnikov in stalnega sodelavca Planinskega vestnika. Stanku Klinarju za ta življenjski uspeh iskreno čestitamo.

Uredništvo

Zračni promet: Gorsko okolje je že od začetka človekovega ukvarjanja z letalstvom pritegovalo njegovo pozornost. Danes je mnogo različnih vrst zračnih plovil, ki bolj ali manj negativno vplivajo na gorsko okolje. V grobem ločimo motorne in nemotorne letalne naprave.

Motorne naprave onesnažujejo naravo z odpadnimi emisijami (na primer izpušnimi plini), kar pa ima le majhen neposredni vpliv na gorsko okolje. Najbolj kritičen je vpliv na živali. Na živali najbolj neugodno vplivajo jadralna letala, zmaji in padala, ki so sicer videti ekološko najbolj čisti. Ugotovljeno je namreč bilo, da so živali občutljive na premikajoče se silhuete v zraku. Vsa nizko leteča plovila, ki na hitro spreminjajo smer, so torej hudo moteč dejavnik za živali. Rekreativni letalci bi morali — tako kot piloti helikopterjev in letal — upoštevati dogovor o letenju v točno določenih koridorjih.

Hoja izven poti: Sama po sebi predstavlja hoja najčistejši in najmanj obremenjujoč način prodiranja v naravo, če se hodci drže utrjenih stez. Čim pa zapustimo steze, postane hoja uničujoča predvsem za rastje, zmotimo pa tudi živali. Na rastline vplivamo predvsem s pritiskom, torej z mehansko silo. Živali s svojo prisotnostjo plašimo, zato so se zaradi tega prisiljene umakniti v druga zanje manj ugodna območja.

Turno smučanje: Množica smučarskih žičnic je v preteklosti zelo zmanjšala zimske izlete smučarjev v visokogorje. Danes se nasprotno vse več ljudi podaja s smučmi z urejenih smučišč. Dejavnost sama je za okolje malo moteča, vendar lahko — podobno kot hoja po brezpotju — negativno vpliva na rastline in živali. Talna vegetacija je posebno v času, ko je malo snega, zelo občutljiva na mehansko silo. Z robniki smučí lahko celo

odrežemo tanjše veje dreves in borovcev. Turni smučarji neposredno ogrožajo tudi živali, ki se v strahu umikajo, pri tem izgubljajo energijo, predvsem pa svoj naravni življenjski prostor. Podobni problemi so tudi na urejenih visokogorskih smučiščih, ko smučarji zapuščajo označene proge.

Plezanje: V izpostavljenih stenah v visokogorju običajno ni problemov ekološkega značaja. V ta svet zahajajo le redki ljudje. S svojo aktivnostjo le malo ogrožajo rast rastlin. Zmotijo lahko le živali. Te so motene v svojem naravnem — optimalnem okolju, iz katerega se v strahu umikajo. To je glavni obremenjujoč element gornišтва v visokogorju.

Motorizirano prodiranje v gore: Danes so naši gozdovi v vznožju gora na gosto preprejeni s cestami. Večinoma so jih zgradila gozdna gospodarstva za transport posekanih dreves. Te ceste, po katerih se je mogoče brez težav peljati z avtomobilom, zelo skrajšajo dostop do gorá. Zaradi tega je obisk v to okolje večji. Hrup avtomobilskih motorjev plaši živali. Ceste lahko povzročajo erozijske procese, posebno če niso dobro vzdrževane.

Gorsko kolesarjenje: V zadnjih letih se je kolesarjenje po gorah zelo razmahnilo. Glavni razlog je razvoj posebnih koles, ki omogočajo vožnjo po velikih nakloninah in valoviti površini. Gorskih kolesarjev je v primerjavi z gorniki malo, prav tako malo jih je tudi v primerjavi s turnimi smučarji. Gorsko kolesarjenje je običajno po cestah in kolovozih, včasih tudi po bolj utrjenih poteh. Neugodno vpliva na naravo, kadar s kolesom zapustimo ceste in se podamo na travnike in v gozdove. Mehanska sila, s katero pritiskamo na tla, je mnogo večja kot pri hoji. Na neutrjenih poteh, ki so obremenjene z

Žigi, kot morajo biti

Snežnik: Ker v zavetišču ni transverzalnega žiga kurirjev in vezistov, sva z »mojo« ob ostankih toplote v koči popitega čaja in po mojem pri hitrosti vetra preceže nad 100 kilometrov na uro v dnevnika transverzale vezistov in kurirjev nekako odtisnila transverzalni kovinski žig z vrha Snežnika oziroma tisto nekaj, kar je od njega še ostalo pripeto na verigi, ko so ga neznan prednamci hoteli na vsak način vtisniti direktno v betonski podstavek, na katerem je pritrjena skrinjica z žigom.

Le kdaj bodo žigi vrhov povsod na konzolah? Potem bo težko tolči po njih, na primer, z betonskim podstavkom.

Mašun: V novi skrinjici na zidu gostišča sva našla v drugo, odkar hodiva po tej transvezali, tudi zvezek, v katerega se lahko vpišejo obiskovalci te kontrolne točke, na skrinjico pa je bil z verigo pripet kovinski žig, za mene prvi take vrste, ki sem ga lahko brez težav odtisnil v dnevnika, seveda s pomočjo moje blazinice za omočenje žigov, ki jo imam vedno v žepu nahrbtnika.

ln posvetilo se mi je, kje je »kiks« na obstoječih konzolnih žigih po vrhoh. Iz lastnih izkušenj vem, kakšna težava je čitljivo odtisniti tak žig v navpično

postavljen dnevnik ali beležko, ko ga seveda prej navlažim s črnilom za žige.

Povsod tam, kjer imajo opravka predvsem s kovinskimi žigi, na primer na železnici ali na poštah, vedno žigosajo le na podlagi vodoravno ležeče dokumente. Gravura v takem žigu je izvedena tako, da se znaki in črte proti vrhu zožujejo. Kovinski žigi ne poznajo širokih odtisnih ploskev za razliko od gumijastih in plastičnih, katerih kopije so ponavadi vgravirane tudi na konceh konzol.

V tem je tudi vsa skrivnost uspešnega kovinskega »štempljanja«: žigosno tekočino, ki jo je žig dobil od blazinice, naj zemlja s svojo težnostjo brezplačno odcedi tja, kjer mora biti pred žigosanjem, na odtisu namenjenih tenkih vršnih površinah izbočenih črt, črk in števil žiga torej in ne na njihovih bokih.

Torej nič več konzol v obliki na glavo postavljenega »L«, ampak v tla zabetonirane konzole v obliki obrnjene »J« ali pa ležeči »L«, vsidran v navpično steno, zid koče ali v bok betonskega stebra z žigi na skrajšanih navzdol usmerjenih krakih. Pri tako oblikovanih konzolah je tudi možnost poškodb gravure mnogo manjša kot je to sedaj: »direktno po žigu«, od strani.

Vse to dajem v premislek opremljevalcem naših vrhov.

Janez Arhar

gorskimi kolesarji, se hitreje začno odvijati erozijski procesi. Z vožnjo izven poti — podobno kot s hojo po brezpotju — ogrožamo življenjski prostor živali.

Našteti dejavniki najbolj agresivno posegajo v gorsko okolje. Ponekod je narava zaradi teh vplivov že močno ogrožena, drugod še ne. Ponekod so prisotni vsi dejavniki, drugje nekateri in redkokje nobeden.

Dejstvo, da je naravno ravnotežje na nekaterih področjih že porušeno, drugod pa zelo ogroženo, nam zastavlja vprašanje, ali nam narava res tako malo pomeni, da smo jo pripravljani uničiti in izgubiti.

SOŽITJE MED ČLOVEKOM IN NARAVO

S sožitjem med človekom in naravo mislimo na naravo v ožjem pomenu, saj je tudi človek del narave. S tem mislimo na pokrajino, ki obkroža človeka in vse, kar je živo v njej.

Od gorske narave je človek odvisen danes in bo tudi v prihodnje; morda ne tako močno, kot je bil v preteklosti, vendar še vedno. Ker pa je ljudi mnogo več kot nekoč in ker so gore mnogo bolj dostopne, je narava danes še bolj obremenjena. *Sožitje med naravo in človekom* se nanaša na naravo na eni strani in na ljudi, ki z različnimi nameni obiskujejo gore, na drugi strani. Nekateri hodijo v gore ljubiteljsko, drugi poklicno. Govorimo lahko o treh kategorijah obiskovalcev: o občasnih obiskovalcih, o prebivalcih, ki so stalno naseljeni v gorskem okolju, in o ljudeh, ki živijo v dolini in jim gorska pokrajina predstavlja le njihovo delovno okolje. Ti ljudje se ukvarjajo s pašo, gozdarstvom in drugimi dejavnostmi, sem pa lahko prištevamo tudi oskrbnike planinskih postojank. Vsak od teh po svoje prispeva k obremenjevanju naravnega okolja.

Čprav je občasni obiskovalcev največ, ne bi mogli reči, da je njihov vpliv na okolje najbolj poguben. Celo nasprotno: izkušnje kažejo, da je največ škoda nastalo zaradi gospodarske dejavnosti v gorskem okolju, med akterje pa sodijo tudi lokalni prebivalci. Svobodni »industrijski pristop« k življenju bi morali vsaj ponekod in z različnimi sredstvi usmerjati. Logiko industrijske družbe prenašati v naravo je miselnost, ki ji je treba dodati vsaj dva parametra: »večnost« narave ter minljivost industrijske in postindustrijske družbe. Nekaj generacij človeštva nima in ne more imeti neomejene pravice poseganja v naravo.

Občasni obiskovalci niso le gorniki, ampak tudi ljudje, ki jih zanimajo takšne športne zvrsti, ki bolj sodijo v nižinske predele in na za to posebej določena in urejena območja, na primer motokros. Tudi gorniki sami, torej tisti, ki redno hodijo v gore, niso vedno prijazni do narave. Odmetavanje smeti, uničevanje vegetacije, plašenje živali s kričanjem in na drugačne načine so samo nekatere nepravilnosti.

Naj še tako podrobno analiziramo škodo, ki je nastala zaradi dejavnosti katerekoli od naštetih kategorij obiskovalcev, moramo ugotoviti, da se prebivalci Slovenije ne zavedamo dovolj pomena našega gorskega okolja. Če obravnavamo onesnaževanje celostno, ne smemo obiti vplivov, ki nimajo izvora v našem gorskem okolju

in mnogokrat tudi ne pri nas, to je onesnaženje s tako imenovanimi strupenimi emisijami, ki prihajajo iz tovarniških dimnikov in izpušnih cevi v zrak in jih lahko zračne mase predstavljajo tudi nekaj sto kilometrov stran od izvora. Podobno je z radiološkim sevanjem ob jedrskih katastrofah. Na te dejavnike sami ne moremo nič vplivati. To nas navaja k ugotovitvi, da niso dovolj le lokalna ekološka prizadevanja, ampak so potrebni ukrepi in dogovarjanja na meddržavni ravni. Tukaj pa se včasih sami preveč zapiramo pred sosedi in pred njihovimi kritičnimi pripombami (primer z jedrsko elektrarno Krško). Kaže, da imata politika in gospodarstvo odločilen vpliv na konkretne narovarstvene ukrepe, tem ukrepom pa običajno nista najbolj naklonjena.

TNP KOT PRIMER ZAŠČITE NARAVNEGA OKOLJA

Triglavski narodni park je bil ustanovljen v treh fazah. Sedanji obseg ima park šele od leta 1981, ko je Republika Slovenija izdala Zakon o Triglavskem narodnem parku (TNP). Park danes zajema 84.805 hektarjev površine. Glavni namen je zaščititi naravno in kulturno dediščino na širšem območju Julijskih Alp. Ocenjujejo, da letno obišče park okoli dva milijona ljudi. Strokovnjaki opažajo, da število obiskovalcev parka iz leta v leto narašča. Opažajo tudi povečano koncentriranje obiskovalcev na določene kraje, kot so Bohinjsko jezero, Vršič, Triglav, dolina Vrat, Tamar in Pokljuka. Zaenkrat obiskovalci resneje še ne ogrožajo narave, v TNP pa vendarle že razmišljajo o konkretnih ukrepih.

Eno od pomembnih vprašanj je, kolikšno število ljudi lahko neki park sprejme, ne da bi bila narava preobremenjena. Popolnega odgovora na to vprašanje najbrž ne moremo dobiti, kajti narava lahko veliko prenese. Posledice zaradi različnih škodljivih vplivov niso vedno takoj opazne. Nekatero se pojavijo šele po daljšem obdobju, tudi po nekaj letih, desetletjih. Prav zato je največkrat ljudi težko prepričati o tem, da je narava ogrožena, ker jim ni mogoče predložiti konkretnih dokazov. To je bilo v preteklosti na nekaterih območjih že usodno za nekatere rastlinske in živalske vrste. V prejšnjih poglavjih smo opisovali lokalne oziroma mikro vplive, na katere se da do neke mere vplivati, omenili pa smo tudi makro vplive, katere običajno ne moremo omejiti in odpraviti in ki imajo največkrat izvir zunaj naših mej. Na odpravo negativnih vplivov na mikro ravni lahko vplivamo na represiven in permisiven način. Represiven način predstavljajo zapore, prepovedi, kazni, permisiven pa so opozorilne table z vljudno vsebino in ekološka vzgoja. Najbrž bo potrebna kombinacija obojega, najpomembnejša pa je prav gotovo ekološka vzgoja, ki bo spodbudila nastanek ekološke zavesti v ljudeh.

Čprav ne moremo opredeliti natančnega števila ljudi, ki jih park še lahko brez škode prenese, bi bilo dobro, da narave ne bi obremenjevali bolj kot doslej. V TNP so v te namene že začeli uvajati določene ukrepe, nekaj pa jih v prihodnje še bodo. Glavna sestavina teh ukrepov so opozorilne table, v kratkem pa razmišljajo o zaprtju nekaterih cest in v nadomestilo o uvajanju 391

posebnih prevoznih sredstev za javen prevoz. Zelo koristni so tudi obiski predstavnikov TNP v šolah in vrtcih, kjer s sliko in besedo opisujejo lepote, ki jih skriva pokrajina in s katerimi se ponekod zaradi človekove malomarnosti ne morejo več pohvaliti. Na tak način vzgajajo mladi rod. Naložba je dolgoročna in bi morala imeti nadaljevanje na vseh ravneh izobraževanja, žal pa še ni tako.

Nihče nima pravice omejevati ljudem svobodo gibanja, vendar pa bi moral vsak, ki vstopa v naravo, upoštevati določena pravila obnašanja. Manj ko se bodo ljudje zaradi tega (upoštevanja pravil) počutili omejeni in bolj ko bodo zaščito narave razumeli kot nujnost in potrebo, bolje bo za naravo in ljudi.

ZAKLJUČEK

Kljub temu, da v tem in podobnih člankih prikazujemo, kako ogroženo je naše gorsko okolje in nakazujemo možne rešitve, ostaja dejstvo, da sta gorska narava in življenje v njej ogrožena. Potrebno bo poiskati pravo, konkretno rešitev za njeno zaščito.

Najpomembnejša je vzgoja in prevzgoja ljudi. Z vzgojo moramo začeti že v vrtcu in nadaljevati v osnovni in srednji šoli. Ekološka vzgoja ne sme biti vsiljiva, mora pa biti prepričljiva. V ljudeh bi morali spodbuditi razvoj ekološke zavesti. Ekološka zavest bo razvita šele takrat, ko se bo človek zavedel, da je on sam del narave in da z njenim uničevanjem uničuje tudi sebe. Skrb za ohranjanje narave bi mu morala biti navada. Žal nekaj človekovih lastnosti in sposobnosti kaže na to, da bo imela ekološka vzgoja v prihodnosti težke če ne celo nepremagljive ovire. Nekaj teh: hitra pril-

goditev na spremembe, težnja po ugodju, visok prag za vznemirjenje ob pojavu nevarnosti.

Hitra prilagoditev se kaže v tem, da se človek privadi na vse in se privaja tudi na vedno bolj uničeno naravo. Težnja po ugodju bo človeka še naprej vodila k iskanju čim večjega ugodja. Življenje si ureja tako, da mu je čim bolj udobno, pri tem pa se največkrat ne ozira preveč na naravo. Kot primer navajamo žičnice, luksuzne hotele, ceste v visokogorje in podobno. Visok prag za vznemirjenje ob pojavu nevarnosti je za človeka čisto običajen. Ponavadi se vznemirimo šele takrat, ko nevarnost neposredno ogroža naše življenje ali zdravje. Kadar gre za ogroženost narave, je človeški odnos do pojava enak ali še slabši, za naravo pa je lahko to usodno.

Te lastnosti se v prihodnosti najbrž ne bodo bistveno spremenile. Kljub temu to ne zmanjšuje naše odgovornosti do narave in ne zmanjša vrednosti prizadevanjem za ohranitev čistega in zdravega gorskega okolja. Pri tem tudi ne smemo pozabiti ostalih predelov z gozdovi, rekami in morjem pri nas, ki se jim ne godi nič bolje. Prav tako ne smemo biti neobčutljivi do onesnaženja in uničevanja v drugih predelih zemeljske krogle.

Vsak ima pravico in možnost uporabe gorske narave, vendar je dolžan upoštevati neka pravila, ki so napisana ali tudi ne. Takšna pravila obnašanja morajo veljati ne glede na to, ali smo v narodnem parku ali kje drugje. Pomembno je, da se ljudje s pravili obnašanja seznanijo, še pomembnejše pa je, da jih upoštevajo. Uničevanje narave je prav gotovo v največji meri posledica sodobnega načina življenja, vendar pa moramo ukreniti vse, dokler se to še da, da davek za ta način življenja za nas in za naše potomce ne bo previsok.

NA STORŽIČU IN NA GORAH V NJEGOVI SOSEŠČINI (1)

ČAR PRVEGA PRISTOPA DOLGO NI ZAMRL

PAVLE ŠEGULA

Kranjčanom se na vseh obzorjih ponuja vabljiva podoba; kot na dlani in skoraj na dosegu roke se na severu bohoti plečati Storžič s svojimi vazali na zahodu in vzhodu. Severovzhod obvladujejo najvišji vrhovi Kamniških in Savinjskih Alp od čokate Kočne in konicatega Grintovca do skoraj prikrite Skute in podolgovatega Kalškega grebena. Njemu ob boku na desni se nad navpično pregrado, ki pada proti Kokri, boči Veliki Zvoh, kateremu druguje zeleni Krvavec s Kržišami. Zadaj se iztekajo v daljave prostrani pašniki Velike planine.

Pogled na severozahod odkriva Karavanke: Begunjščico, Vrtačo, Stol, v dalji se riše dolgo, enakomerno sleme z Golico, Rožco in Kepo. Od jugozahoda se odraža nekaj vršičkov Polhograjskega hribovja, ki prehaja v bližnji Lubnik, nakar se prek Križne gore in Planice nad Crngrobom dvigne v Šmarjetno goro in Jošt. Ponekod sta vidna Ratitovec in Mohor, vse skupaj

se nato izgubi v prostrani Jelovici in rajdi Julijskih Alp s Triglavom na levem ter s konicasto Kukovo špico na desnem robu.

Gorâ na pretek, vseh oblik in višin; vsak si lahko najde tisto, ki mu najbolj ugaja in meni, da ji bo najlaže kos.

NEZAPISANE DEDOVE ZGODBE

Na te vrhove sem neštetokrat strmel v svojih mladih letih in si želel, da bi jih obiskal in spoznal tudi od blizu. Najbolj me je uročil in vabil Storžič, prva prava in resnična gora, na katero je davnega leta 1938 stopila moja noga.

Morda je zanimanje vzkliklo ob pripovedih starega očeta, samorastniškega vrtnarja pri Majdičevih, samouka rezbarja, ki svojih talentov ni znal ali mogel uveljaviti. Morda tega niti ni poskušal.

Rojen je bil v hribov, pri Sv. Ambrožu. V revščini hribovske mežnarije ga je morda zaplodil kak kaplan ali celo imeniten tujec. Kot nezakonski sin je bil pastir, spoznal se je na zeli in cvetje. Sila rad mi je pripove-

Pogled s Storžiča proti vzhodu
— v sredini Kočna in Grintovec
Foto: Pavle Šegula

doval zgodbe o grofu, pri katerem je služil, o srnjakih, jelenih, gadih in modrasih, o skrivnostnih hribovskih hostah, pa tudi starodavne, včasih kar strašljive povesti.

Kako mi je žal, da si takrat nisem vsaj nekaj tega zapisal! Tako je z leti večina zgodb spuheta v pozabo. Njegovo izročilo so prekrila lastna in tuja doživetja, prigode.

Z njim, še več pa s starši smo pogosto zahajali na Šmarjetno goro in Sv. Jošta. Od tam so razgledi še širši in bera vrhov obsežnejša. Ves presenečen sem ugotavljal, da so za prvim obzorjem še druga in še kasneje, da tudi teh nikoli noče in noče biti konec.

Tam sem videl prvega škorpijona, se ustrašil prvega gada. Góčila mi je hoja v breg in občutek prostosti, veselila zavest, da sem nekje visoko, in zavidal sem sošolcem, ki so po počitnicah pripovedovali o doživetjih na še višjih gorah.

Nekega vročega poletja je kranjski prevoznik **Likožar** naložil na svoj tovorni avtomobilček nekaj sokolske mularije in nas zapeljal do Preddvora. Na trdi makadamski cesti se je med poskakovanjem prek lukenj prašilo, da smo bili beli kot mlinarji. Šli smo na Sv. Jakoba in od tam zijali v gore nad seboj.

Velik vtis je naredila zgodba o peklenščku, ki da je na Zaplato odnesel gozd prepirljivih kmetov. Najbolj pa smo strmeli ob pogledu na elegantni, vitki lik Storžiča, ki se občudovalcu kaže z Jakoba.

TABORJENJE POD STORŽIČEM

Sredi tridesetih let sem se sprijateljil z Ravnikovima fantoma, Danilom in Ladom. Njuni starši so pri Vaškarku pod Sv. Lovrencem zgradili leseno počitniško hišico. Zelo pogosto sem šel z njimi na enodneveni izlet, poleti pa tudi za daljši čas na počitnice.

S prijateljema sem lazil po Lovrencu in se spuščal v dolino Belice, kjer sva z Ladom v naravnem okolju goji-

la lepi čevlji. Po sila strmih travah in čerih smo plezarili na Gradišče, kjer smo stikali okrog lovske kočice kranjskega trgovca in lovca **Edvarda Dolenca**.

Ob šumeči vodi smo oprezali za ribami, prek gladkega, visokega skoka nam je uspelo splezati tudi v kanjon Belice. Izstop na Gradišče je prav nedolžen, ni si nam bilo treba beliti glave z mislijo, kako priti nazaj prek skoka.

Včasih nam je šlo krepko za nohte. Gladki podplati so drseli na še bolj gladki travi, kjer so nas pred zdrsom in padcem reševala le skalna rebra z dobrimi oprimki. V stiski smo vsak po svoje natihem klicali na pomoč svetnike in se vedno srečno izmazali iz zagate.

Starši prijateljev so bili strogi, toda dobri vzgojitelji. Pustili so nam svobodo. Niso se vtikali v nas vsak trenutek, njihova svarila so bila nevsiljiva. Njim se moram zahvaliti za mnogo lepih doživetij in da me je oče v svoji večni bojznosti za otroke sploh pustil doma.

Z Danilom sva se s Storžičem poblizje seznanila šele po mali maturi. Z izposojenim šotorom sva se težko optana znojila skozi borov gozd, ob gradiču Prevolu, skozi Kokrico in mimo opekarne na Bobovku proti Bašlju. V gozdu med Bobovkom in Spodnjo Belo sta naju ustavila detektiva z Brda, ki sta tamkaj skrbela za varnost kraljevske družine, prodajala dolgčas in oprezala za sumljivimi tipi.

Važno sta zahtevala »ispravo«. Pokazala sva jima dijaški knjižici, nakar sta pričela »preverjati«, kaj znava. Zanimala sta ju Pitagorov izrek in najino znanje francoščine. Ko sta se naveličala, sta naju s kopicco dobrih naukov milostno odpustila.

Od Vaškarka sva hodila samo še v breg: mimo Šempasove kočice v smrečju na boku Lovrenca in naprej po lovski stezički do travnate glave nad Gradiščem. Tam sva postavila svoje platneno domovanje.

SREČANJA Z LOVCI IN DRUGIMI

Po vodo sva lazila zdaj jaz, zdaj Danilo v travnato grapo, kjer je po kapljicah mezela iz skalnate zajede kakih sto metrov nižje. Dolgo je trajalo, preden je bila nerodna ploska kozica kolikor toliko polna mrzle dragocenosti. Vzpenjajoč se po strmi, gladki travi se je je vselej vsaj polovica razlila, če se ta ali oni ni z nerodnim tovorom vred prevrnili in je bilo treba delo začeti znova.

Sicer pa sva modrovala in se razgledovala v vroči popoldanski tišini. Strmela sva v potujoče bele oblake, v gozd in skale med Gradiščem in Kališčem, kje so se v zelenju in skalah pojavljali različni obrazi: znancev, profesorjev, bajna bitja neznanskih razsežnosti, prava čuda. Čim si postal raztresen, se je podoba izgubila in je kljub iskanju nisi več našel, pojavile pa so se druge.

Čas je naglo tekel. Pod večer sva robove šotora obložila s smrekovimi vejicami in pripravila žlebiče, kot je narekovala taborniška veda. Pekla sva krompir in bila neznanos srečna.

Po sončnem zahodu se je stemnilo, vendar je na vzhodno nebo kmalu priveslala luna in dvignil se je rahel vetr.

Pomenkovala sva se, kako naslednjega dne do vrha, pa še to in ono. V mesečini so veje škrablajoče trepljale šotorske stene. Slišati je bilo pritajene glasove; zdelo se nama je, kot da po najinem domovanju sega grozeča roka z ostrimi nohti. Z napetim dihom in tesnobo v srcu sva se od časa do časa opogumila in oprezala za zlikovcem.

A nikjer ni bilo nikogar. Strah ima velike oči! Doma bi se počutila varneje...

Končno sva utonila v nemiren sen in se zjutraj že navsezgodaj zbudila. Nebo na vzhodu se je rahlo sivilo. Hladno je bilo.

Zakurila sva ogenjček, pripravila žerjavico in vanjo dala krompir. Čakala sva na zajtrk.

Na stezici pod nama je zaškripal korak...

Med borovci se je počasi, cop, cop, bližala plečata postava mežnarja s Sv. Lovrenca. Prek rame je imel obešeno lovsko risanico, leva dlan je poudarjeno nermarno objemala ustje puškine cevi. Klobuk je imel pomaknjen nazaj, na »aufbiks«.

Položil je prst na usta, kar naj bi pomenilo:

»Mir in tišina! Mar ne vidita, da plašita žival? Na lov grem!«

Lopatasta šapa je segla v ogenjček in ga pomečkala, da se je iz njega komaj še posukal poslednji dim.

Brez kakega govoričenja je odkoračil navzgor v Lepo goro.

Doživljajček nama je pokvaril veselje do nadaljnega vzpona. Bala sva se, kaj poreče mežnar, če se spet srečamo. Na misel nama je prišla njegova moč.

Včasih je sam na rami, objemajoč ga z roko, tovoril jagrom v Jeletovo bajto na Lovrencu petdesetlitrski sod piva.

POTOVANJE Z ANO IN MARJANO

Pojedla sva krompir, podrla šotor in se prek Bele, Hrašč in Tatinca kljub polovičnemu uspehu vrnila domov.

Ta in oni vrstnik naju je vprašal po doživetjih. Trdila sva, da sva bila na vrhu. Potem naju je razkrinkal Zoran.

Zanimalo ga je, kaj je bilo videti na vrhu.

»Kaj naj bi videla! Hribe in doline!«

»Kaj pa križ?«

»Kakšen križ neki!«

Opravila sva. Na popravo ni bilo treba dolgo čakati.

Čez kakšen mesec sta se v koči oglasili sestrični obeh prijateljev, Ana in Marjana. Bili sta nekaj let starejši, odrasli pokroviteljski gospodični, dobri smučarki in gornici.

S skromno popotnico smo se prek Gradišča po lovski stezici mimo starega macesna hitro povzpeli na Kališče.

V Dolencevi koči je kraljeval lovec **Koren**. Z očmi je bliskal po puncah, nas paglavce pa sumnjičavo pogledoval.

Tudi iz pastirskega stanu se je sukljal dim. V gorski samoti je pastiril **Hladnikov** iz Bašlja. Privoščili smo si ovinek in pogledali v koč.

V oči nam je padla velika risba na steni ob ognjišču. Na zadnjo stran starega lepaka je nekdo z ogljem narisal grdega, režečega se in zgrbljenega mačka z dvignjenim repom in pripisal: »Dober tek!«

V kotu je stala brenta z vodo, ki je dotlej še nismo poznali. Na zanikni mizi latvica načetega kislega mleka z rumenkasto smetano in vodeno sirotko. Na preprostem pogradu nemarno vržen kosmat koc. Znak, da je pri hiši dedec, ki mu ni kaj preveč do reda in čistoče.

Tedanja steza s Spodnjega Kališča se je onstran škrbine spustila nekaj metrov v Bašelsko grapo in se od tam zmerno, prek melišča, mimo krmežljavega izvira vzpenjala proti Bašelskemu sedlu.

Ob studenčku je rjavelo nekaj konzervnih škatel, voda v koritu je bila tako mrzla, da nas je pri vsakem požirku od mraza skominalo po zobeh.

Na sedlu nas je presenetila ograja. Na kolih napeta debele pocinkana žica se je vila vsaj še sto metrov visoko v bok Storžiča in na drugi strani izginjala pod vrhom Plošnic. Postaviti jo je dal baron **Born** iz Jelendola, da bi začrtal meje svojega lovskega revirja in divjadi preprečil uhajanje na tuje.

Od tam je šlo brez zaprek navzgor, vzpon pa se nam je nekam vlekel, ker sta nam vodnici venomer nagajali. Vlekli sta nas za nos, češ da je do vrha še cela ura, in nas spravljali v dvome. Rob se je vrstil za robom, nenadno pa je bilo vsega konec in znašli smo se ob križu na temenu svojega prvega dvatisočaka. Datum je že davno utonil v pozabo, pisalo se je julija ali avgusta 1938.

PROSTRAN, DOTLEJ NEZNAN SVET

Odpri se je prostran, dotlej neznan svet proti severu na rajdo Košute s Košutnikovim Turnom, Kofcami in množico neznanih vrhov. Tik pod nami sta bila Mali in Veliki Javornik s plansarijo, s katere se je oglašalo zvončkljanje govoda. Na koncu razpotegnjenega zahodnega grebena je kipel košati Tolsti vrh. Onkraj gorenjske ravnine Jelovica s Pokljuko in grmado

Julijskih Alp: Bohinjske gore, Krn, Triglav, Škrlatica. Prav daleč na severozahodu v motnjavi onkraj meje snežniki z Velikim Klekom. Pod nami se je na jugu belil Kranj, z Bobovka je bilo slišati enakomerno puhanje lokomobile, med gozdovi in njivami smo občudovali slikovito razmetane vasice. Na vzhodu so kipele v nebo čeri Kočne in Grintovca in se onkraj Kokrskega sedla poganjale v Kalško goro in Kalški greben.

Sedeli smo in gledali, vodnici sta razlagali in blesteli s svojim znanjem. In kmalu je napočil trenutek prvega slovesa...

Sestopili smo po Javorniški grapi in se za hip ustavili pri pastirski kočici. Nalokali smo se sveže vodice v grapi. Vodnici sta nas usmerili čez grapo na stezičko, ki prek pobočij Storžiča vodi na Kališče. V opoldanski vročini

smo se razveselili komaj zaznavne stezičke, ki se že kmalu prične spuščati k lovski stezi. Steza se nam ni dala kar tako. Izginjala je in se spet pojavljala. Potem smo se naveličali in jo ubrali naravnost navzdol, se lovili med plitvimi grapami in drčami in se končno znašli na kolovozu pod Sv. Lovrencem. Morali smo spet navzgor, mimo studenca Belka in nad Vaškarjevimi travniki do koč. Teda smo bili srečni.

Spremljal nas je čar prvega pristopa in kot vestalke za ogenj smo skrbeli, da še dolgo ni zamrl. Obnavljal se je spet in spet z novimi pohodi, s pristopi po novih poteh in brezpotjih, v vseh letnih časih, v miru in vojni, ko sem sam, z istimi ali drugimi sopotniki vse do današnjih dni obiskoval svojega ljubljenca, na katerem sem doživljal lepe in težke trenutke.

POTI IN BREZPOTJA DALEČ OD MODNIH VRHOV

VRŠIČ NAD BELIM POTOKOM

DANE HRAST

»Treba bo nabrati šipek za čaj,« sem premišljeval v petek. Jutri ima Nejc karate, starejši Anže orkester, žena službo — torej grem lahko pregledat teren. Sicer bo treba malo pohiteti, ker bom moral še po najdražjo, vendar sam ne mislim ostati doma.

Sonce je že dve uri na nebu, ko jo s petdesetimi konji prisekam do gostišča in Dragi. Obujem čevlje, zaklenem žrebece v hlev in jo mahnem proti Planinci. Zmerna hoja in mir na prazni poti kar sama priključeta spomine na različne izlete.

ŽIVA NARAVA

Lani je bilo, ko je »naša« imela prometno nezgodo. Zdravniki in kirurgi so jo poslili in pokrpali, vendar za v hrib še ni bila dobra. »Fantje, jutri jo lahko sami nekam mahnemo,« oznanim neki petek. Ob vsesplošnem puntanju obeh sinov in mojem prepričljivem pregovarjanju se odločim za Viševnik nad Belim potokom. Tu še nismo bili. Stritarjeva knjiga obljublja divjo in še neprizadeto naravo, pa tudi dosti na »divje« je, da ne bomo videli preveč ljudi. Lovcem pa jaga na »firbčne in rahlo premaknjene« tako ali tako ni dovoljena. Zaradi neznanega terena zvečer vtaknem v nahrbtnik še prusike in nekaj vponk. Človek nikoli ne ve, kje ga »sreča« čaka.

S soncem smo pri gostišču v Martuljku. Ucvremo jo, če se lahko pametni hoji tako reče, po zgornji varianti mimo spodnjega slapu. Tega smo že nekajkrat videli, pozimi in poleti. Bolje bo, da se čim manj motovilimo okoli in zagrabimo pot za roge, da nam kakšna minuta raje ostane kot pa zmanjka. »Prav lepega vremena ne bomo imeli, deževalo pa tudi ne bo,« povem fantoma in pokažem v smeri Široke peči; okoli tega in sosednjih vrhov so se nabirali rahli oblaki. »Nam vsaj vroče ne bo.« Sonce je v umitem jutru obsijalo martuljske gore.

Res, lep je ta konec. Do prvih jeklenic oprezamo za gobami, ki jih ni prav veliko, debatiramo o prav moških stvarih, kot so ženske, in o podobnih duha morečih stvarih. Pot pa le nekaj hitreje mine.

Pri jeklenicah svoja dva tolovaja navežem na prusike. Prav preveč jima še ne zaupam. Sicer smo že hodili po takem terenu, ampak če ju človek včasih gleda pod noge, bi rekel, da sta ravno shodila. Lasje ti gredo pokonci, če jih še kaj imaš. Za sedaj sem še dobro obraščen, ne ve se pa, koliko časa so ti jih otroci pripravljene pustiti na miru. In potem si videti kot jetičen maček, ki ima vso dlako v »luftu« ter krvave oči. Kar mižal bi, če bi kaj pomagalo. V globeli pod nami se sliši bucanje gornjega slapu. Pot je kar precej vlažna, zato previdno stopamo po mešanici skalovja in prsti. Še zadnji spust ob jeklenici in spet smo v bukovju. Tu že zaslutimo divjo krnico Za Akom. Kratek ovinek — in stopimo na plano. Takoj pred nami dolinico prerežeta dve hudourniški strugi. Na sredini ostane ravno toliko prostora, da uspeva visokogorski gozdiček. Nad njim pa kraljuje mogočna Široka peč. Napotimo se po desni strugi. Ko se preoblačimo, opazim, da čez suho strugo počasi skaklja zajec. Fanta na hitro utišam im jima ga pokažem. Na drugi strani se usede, spotoma pomečka svoj kratek rep in začne boksati proti nevidnemu nasprotniku. »Le kaj ga je pičilo,« se sprašujemo. Prav dolgo ne boksa, spravi se na vse štiri in jo ucvre v goščo. Počasi se »rihtamo« in oprezujemo naokoli. In res — kakšnih petdeset metrov pred seboj opazimo še eno žival — lisico. Pritajeno se nam bliža, vendar stalno pogleduje proti lesu na levi strani. Ne opazi nas, skritih za dokaj veliko skalo. Pa tudi v nos nas še ni dobila. Opazuje ptico, ki skače z veje na vejo čisto pri tleh. Postopno ptič — njegovega porekla na žalost ne ugotovim — spravi lisico v gozd. Naj povem v čast ptice, da ni bilo slišati nobenega »čivka groze«. To pot je zvitorepka ostala brez malice. Krnica je ostala mirna 395

in spokojna. Verjetno se je lisica preveč približala gnezdu, v sili pa se ptice zatečejo k stari ukani nedorasle ali pohabljeni žrtve. Tako spravijo nevarnost od gnezda. Ker smo se ob napetem gledanju tudi spočili, se odločimo za nadaljevanje ture.

MALICA NA GORI

Vrnemo se nazaj na začetek krnice in jo mahujemo po levem grabnu. Po kakih stotih metrih se umaknemo levo v bukovje. Sedaj začnemo iskati obljubljeni lovsko stezo. Nič! Po krajšem česanju terena pa — »fanta, pridita k meni«, ju pokličem. »Kaj je to?« pokažem na večjo skalo, na kateri je rdeča pika in dve črki »P«. »Planica — Pokljuka,« mi oba odgovorita. Tukaj se nadaljuje pot iz »Za Akom« čez Vršič nad Belim potokom in pod steno Kukove špice na martuljsko Sleme. Torej smo na pravi poti. Čez podro drevje, ki ga je, vsaj tako mislim, podrl veter, ker je nametano v vseh smereh, se počasi prebijemo na lepši teren. Malo še pogledamo levo in desno in že smo na lepo urejeni lovski stezi. V lepih ključih se počasi dvigujemo. Skozi častljivo stare smreke in macesne pa je bolj slab razgled. Po še rosni preprogi iz mahu raste kar nekaj macesnovega gobana. Je rumeno obarvan, bolj sluzaste narave, diši pa podobno kot jurček. Vendar ga tu ne bomo nabirali, ker bi bil to že skoraj greh.

Še nekajkrat opazimo znane markacije in že smo na grebenčku. Pogled zdrane na drugo stran. Oblaki zakrivajo pogled na višje vrhove. Martuljsko Sleme se pa le vidi. »Zavijmo na levo,« jima pravim in po nekaj minutah smo na cilju.

Kar nekaj viharikov omejuje čistino, ki se lepo odpira proti Karavankam. »To bo pa Vršič nad Belim potokom,« jima zagotovem. Z Anžetom se lotiva zamenjave garderobe. Žena pravi, da kakor hitro vidiva malo brega, nama že lije s čela. No, čisto tako ravno ni — je pa blizu resnice. Natakemo še bunde, kajti malo zoprno

Prošnja sodelavcem PV

Sodelavce Planinskega vestnika, predvsem občasne, vnovič vljudno prosimo, da nam pošiljajo takšna poročila za Društvene novice, iz katerih bo razvidno, kje in kdaj se je kaj dogajalo. Skoraj brez vrednosti je vest o občnem zboru nekega planinskega društva, na primer, iz katere ni mogoče razbrati, kdaj in kje je bil ta pomemben društveni sestanek in na katero obdobje društvenega delovanja se nanašajo poročila posameznih poročevalcev. Prav tako nima velike vrednosti poročilo o nekem društvenem planinskem izletu, v katerem ni napisano, kdaj je bil ta izlet in koliko planincev se ga je udeležilo (včasih pa ni napisano niti to, kam so šli planinci na izlet). Žal nam je, da zaradi take površnosti avtorjev bralcem Planinskega vestnika ne moremo predstaviti delčka dejavnosti nekega planinskega društva in ljudi, ki imajo za takšne dejavnosti največ zaslug, saj takih prispevkov ne moremo objaviti.

Uredništvo

pihlja in že smo pri najboljšem, kar se ti lahko pripeti v hribih. Malica, juhu! Nejc nikoli ne pojé prav veliko, z večjim sva pa prava »garača«. Vmes si ogledamo Kunji vrh — tja gor jo tudi nekoč mahujemo. V dolini pod nami je Gozd-Martuljek, nad njim Lepi vrh, Mumovec, Trupejevo in Maloško poldne ... Ja, še veliko bomo hodili.

»Odriniti bo treba,« rečem in pospravim, kar je ostalo od »mesarskega klanja«. Smeti pa lepo v vrečko in v nahrbtnik. Drobtinic, ki so zgrešile pravo pot, pa že davno ni več. Mravlje so vse lepo pospravile. Pa ne mravljice, temveč res mravlje. Ta velike. No, tako velike, kot radi pretravajo jagri ali ribiči, že ne. So pa že velikanke proti dolinskim. Čudno: višje greš v hrib, večje so te čistilke. Vrnemo se nazaj na greben in oprezati začnem za potjo. Bolj slabo se sledi. Skozi strm teren hodimo počasi. Človek ne ve, ali je stečina ali steza. Po polurnem napenjanju oči in ko smo se pomaknili bolj v levo, v kar nas je prisilil teren, jo le zagledamo. Mislim, da je tista skala, ki se mi je odvalila od srca, še vedno tam. Pot se verjetno spusti takoj desno z Vršiča. Torej bomo drugič vedeli, kje naj hodimo. Nekaj časa se drži grebena, s katerega je še vedno lep razgled, potem pa zavije desno v lep smrekov gozd. Ob poti je še majcen izvir, kjer je zelena bratovščina postavila klopico. »Zagotovo je namenjena gozdnim škratom,« povem firbcema — »kajti prav velika rit tu ne more sedeti.« Nekaj nižje v gozdu se pojavijo tudi prve bukke. Tu stopimo na plano.

ŠOLA V NARAVI

Zopet raj. Pred teboj hladen potoček, okoli ostenja Kukove špice, ki pa ima danes glavjo v megli, in blaven mir brez vsakega ropota. Kaj je še lepšega! Seveda, če nimaš s seboj dveh vragcev. Potem je slika rahlo drugačna. Kaj vse se spomnita! Preverjata, če težnost deluje prav na vsak kamen, ki ga vržeta. Zanimivo, kajne? Pa tudi vodo je treba preveriti, če je mokra. Zakaj bi pa hodili domov suhi, ko pa smo lahko tudi mokri! Pa jih zastopi, če jih moreš. Kar lepa korita je izdolbel ta Beli potok. Skočniki se jim pravi. In res so kot kobilice, ki skačejo in tam, kjer doskočijo, je lep tolmunček. Potem pa spet naprej do naslednjega tolmunčka. Kakšno mora biti tukaj ob hudi uri! Tu mora bobneti, klopotati, grmeti in še kaj. Pod večjo skalo, ki se je zagozdila nad tolmunčkom, otroka opazita nekaj zanimivega. Kako vem, da je nekaj zanimivega? To je pa tako: ko otroci obmirujejo in ni nobenega vreščanja več, je nekaj narobe. Ali jim je kakšna reč »ušla«, kamor ni bila namenjena, ali pa je kaj zanimivega. Preprosto, kajne! Opazila sta na skalo pripeto gnezdo. Osje, seveda. »Zapuščeno, hvala bogu, hudiču pa figa,« si mislim. Potem bi bilo šele zanimivo, revme pa do smrti ne bi dobili, če bi bili stanovalci še doma. Seveda jima vse lepo razložim, da ne bo kdaj drugič kakšne nesreče. Vem, da bi moral to večkrat ponoviti, kajti otroška glavica je prehitro polna »pametnih« nasvetov. Pa ni časa. Ker je ura pozabila počivati, ju s težavo prepričam, da se odpravimo naprej. Sedaj si raj lahko odpočije. Pot se tu spušča ob potoku. Daleč pod nami se sliši zamolklo bučanje. Tu Skočnik naredi res velik skok. Še

bolj naprej, že v dolini, pa se sledi cesta proti Martuljku ali proti Jesenicam, kakor ti je pač drago. Razpotje. V dolino še ne nameravam, vsaj ne tako hitro. Torej obrat v levo in poslovimo se od mrmljajočega Skočnika. Malo gor, malo »pošrek« čez mele, malo dol skozi sedaj že močno mešani gozd in prisopihamo na opuščeno planino Zaprete. Podolgovata, z visoko travo poraščena jasa je obkrožena z visokimi smrekami. Čisto zapuščena pa ni. Na robu jase stoji lepo obnovljena kočica. In čisto nič ne kvari podobe davnih časov, ko so tu še pasli. Kaj so pasli, res ne vem povedati. Dolgčas verjetno že ne. Nekaj na štirih nogah je moralo biti. Od tu naprej ni več steze. Pogospodi se in postane kar širok kolovoz. Po nekaj korakih vsi potegnemo ročno zavoro. Kar strmo se spušča ta reč. Mudi se mu kot mladcu na zmenek s svojo drago. Pa saj jo ima, spodaj v dolini. Čaka ga, vsa lepa in gladka, z asfaltom prevlečena cesta, da mu pove, kaj se novega dogaja med ljudmi. Mislim, da si imata kar precej povedati.

In že smo v dolini. Škoda, ni več tistega blaženega miru, kot je bil zgoraj. Že mora tako biti. Med tednom živiš v direndaju in v stalni napetosti, v soboto in nedeljo pa hodiš v naravo poslušat tišino in polnit baterije za naslednje dni. S fantoma se še dogovorim, da čimprej pripeljem sem tudi mamija.

NAČRT ZA NASLEDNJI DAN

Na Planinci sem. Pašna skupnost se je vkup vzela in za krajem planine ne raste več šipek kot prejšnja leta. Opazim pa, da z bezga visijo grozdi jagod. Ha, bomo pa naredili bezgovo marmelado! Prav veliko je ne bo, za lajšanje kašlja jo bo pa zadosti. Hitro jih pospravljam v vrečko, kajti »boljša polovica« pri uri ne pozna milosti. Hitro je ogenj v strehi, potem pa gási, če moreš. Ucvrem jo nazaj v dolino, vendar pa ne tako hitro, da ne bi že nastajal nov načrt za jutri. Vem, da ga bosta tamala dva z »veselijem« sprejela.

NOČNA AVANTURA NA POTI PROTI SNEŽNIKU

KAKO SMO UBEŽALI MEDVEDOM

CORNELIA JESENOVEC

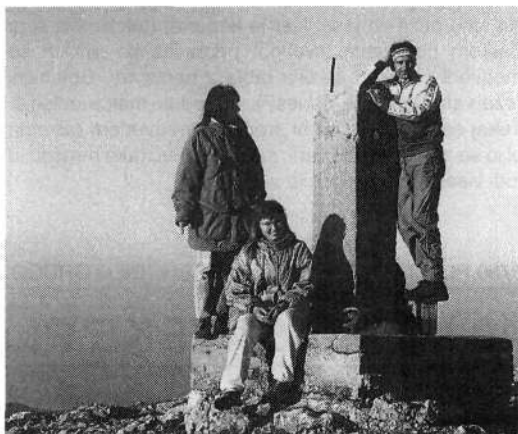
Da je lahko občutek, ko stojiš vrh gore in čakaš na prebujanje dneva, enkrat in nepozaben, lahko razume le tisti, ki je to doživel. Občutki so toliko bolj dragoceni, kolikor bolj se zaveš, da si jih deležen samo zaradi določenega truda, odrekanja ali premagovanja nekega strahu. To je lahko tudi strah, ki je zelo velik, ima rjav kožuh in je povrh vsega še mesojedec.

BUDNICA OB 1.45

Kurje polti, ki sem jo imela na nočnem vzponu na Snežnik, je »kriv« moj zapriseženi mož Žarko, sicer goram predan pohodnik. Spontano se je spomnil tega izleta kot trening za svojo letošnjo turo, imenovano Ježa '96 — 32 vrhov Slovenije nad 2400 metrov. Njegova zakonska družica, ki dotlej ni stala na več kot dveh dvatisočakah (Peca, Raduha) in je omagala tudi ob vznožju Triglava, ga je hotela spremljati, vendar le v družbi še nekoga. Tretja je bila Judith, Nemka, ki pa dotlej še ni imela prav nobenih planinskih izkušenj. Njena najvišje dosežena točka na Slovenskem je bila Pohorje, pa še to je bilo osvojeno z vzpenjačo. Spodila si je nahrbtnik in teniške copate ter vztrajala pri nošnji kavbojk. Čudila se je priporočilom Žarka, kaj sodi v nahrbtnik (v končni fazi pa smo ugotovili, da nas je celo preveč prepihalo in bi prišlo prav še kakšno toplejše oblačilo).

Odhod iz Maribora je bil prvo sredo v juliju ob 16. uri, obe pa sva bili disciplinirano točni, da najin vodnik ne bi imel pripomb na svojo žensko družbo.

V večernih urah smo prispeli do planinskega doma na Sviščakih. Bili smo edini gosti, saj je — kot smo izvedeli od prijaznih oskrbnikov — do našega prihoda nenehno

Na vrhu gore, ko se prebuja dan

Foto: Cornelia Jesenovec

deževalo. Očitno smo s seboj prinesli razen mnogo dobre volje tudi dobro vreme.

Žarko je komaj umiril dve klepetulji v nadstropnih posteljah, saj je pričakovanje nočnega pohoda precej burilo njune duhove. Budnica naj bi bila ob 1.45, toda že kakšno uro prej je Žarko ščipal prste na nogi avtorice članka, ki ga prebirate. Biološka ura obeh je namreč zvonila že prej. Ob dogovorjeni uri sva zbudila Judith, ki pa je še preštetla pajke, ki so viseli na stropu tik nad njo, da ugotovi, ali jih je še toliko kot takrat, ko smo legli k počitku.

Medtem je moja malenkost razmigala svoje kosti in štetla zvezde pod milim nebom. Oprtali smo si nahrbtnike, prižgali svetilke in krenili.

MEDVEDI SO POČIVALI

Od lune obsijana meglica, ki je legla nad jaso pred planinskim domom, mi je delovala kar nekam strah zbujajoče. Takoj za jaso, nismo se še vzpeli po majhnem klancu, ki vodi do počitniških hišic, je Judith odpovedala ročna svetilka. Toda naglavna svetilka, ki jo je nosil Žarko, nam je kazala pravo pot.

Za majhnim naseljem se je naš pohod končno začel. Med vsemi temi orjaškimi drevesi je bilo tako strašno temno! Pa cerkveno znamenje, ki se je naenkrat pojavilo pred nami, me je kar streslo.

Z Judith sva se spomnili vprašanja starejšega gospoda na Sviščakih, ali nas ni strah medvedov. Saj res! Tukaj morajo živeti strašni medvedi z ogromnimi šapami in še večjim apetitom! Najina fantazija ni poznala meja in že sva izdelali načrt, kako ubežati zverinam, ki v zasedi čakajo na svoj toplokrvni plen. Le Žarko je lahkih nog korakal naprej in nam na drevesu ali skalci s svetlobnim snopom pokazal Knafelčevo markacijo, kadar sva mu prepričani zatrjevali, da smo zašli.

V gozdu je bilo tako neverjetno mirno in tiho, da celo šumenja dreves nismo zaznali. Le enkrat smo s korakanjem prestrašili neko gozdno žival, ki jo je hitro pobrisala. Vendar nas je še dalj časa s svojim nam neznanim zvokom opozarjala na svojo prisotnost. Je bil to morda tisti grozni medved?

Ko smo prišli do jase, kjer je leto prej (takrat sva se z Žarkom ob dnevni svetlobi odpravila na vrh in so medvedi počivali) še bila tabla z napisom »Botanični rezervat« (le kje je danes?), mi je kar malce odleglo. Tukaj se zagotovo ne bi srečali z medvedom oziroma bi jo še pravočasno ucvrli, saj ni bilo več tako mračno in tudi visokih dreves ni bilo več.

Lani sem na zadnjem klancu tik pod vrhom »grizla kolena«, ker me je prav tisti del (takrat sicer zasnežen) najbolj utrudil. Tokrat pa je Judith pred menoj tako urno stopala navzgor, da sem kar pozabila na lanskoletne muke.

ROJSTVO DNEVA

Vrh smo dosegli po dveh urah in četr. Žarko je bil kar seda zadovoljen s svojima ženskama. Noben medved, noben zvit gleženj — skratka, brez mrtvih, ranjenih ali pogrešanih! Hitel je s fotografskim aparatom sem ter tja, medve pa sva občudovali lučke tam nekje v daljavi. Na obzorju so se nizali vrhovi Kamniških Alp, Julijci s Triglavom in celo Kvarner z otoki je bil lepo viden. Razgled je bil kot iz pravljice. Kotline so bile prekrite z meglo, kar je bilo videti kot snežna odeja.

Sončni vzhod, na katerega smo še morali čakati, je bil čudovit. Rdeča kroglja se je z neverjetno naglico dvigovala nad obzorje. Barve so se prelivalo iz svetlo-modrega v izrazito rumenordečo svetlobo.

Zdelo se nam je, da je edino nam dan užitek videti rojstvo dneva. Kljub rahlemu zelo hladnemu vetru je majhna družčina vztrajala dve uri na vrhu Snežnika.

Prve planince, ki so tisti dan želeli osvojiti vrh Snežnika, smo srečali šele ob osmih zjutraj pri planinskem domu.

Na poti proti Mariboru smo se ustavili še v Predjamskem gradu pri Postojni, kjer je bil na ogled — medved! Tega primerka se z Judith nisva več bali, saj ni bil več tako živ kot tisti medvedi s Snežnika.

Pozno popoldne naju je v Štajersko prestolnico varno pripeljal najin planinski vodja, ki med vožnjo ni slišal nobenega klepetanja, saj sta njegovim sopotnici utrujeno zaspali in sanjali o naslednji pustolovščini.

6780 PLANINCEV JE DOSLEJ PREHODILO DRUGO SLOVENSKO TRANSVERZALO

40 LET ZASAVSKE PLANINSKE POTI

TINE LENARČIČ

Kmalu po končani zadnji svetovni vojni so tudi v Zasavju znova pričela delovati že pred vojno delujoča planinska društva. Ustanavljati pa so začeli tudi nova. Vsa ta društva so imela v glavnem iste cilje in interese na organizacijskem kakor tudi na gospodarskem, markacijskem, vzgojnem, izletniškem in še na drugih področjih dejavnosti. Domala vsa društva so imela v načrtu vnovično zgraditev ali temeljito obnovitev planinskih postojank na svojem območju. Zato so v prvih letih svojega dela posvečala vsa društva in njihovo članstvo vso skrb zgraditvi oziroma obnovitvi planinskih objektov. Njihova tesna medsebojna povezanost in pomoč sta sčasoma pokazali, da je nujno organizirano povezovanje in posvetovanje, pa tudi koordiniranje dela.

Na pobudo PD Trbovlje so se 18. oktobra 1948 prvokrat sestali predstavniki PD Hrastnik, Trbovlje in Zagorje.

Lahko rečemo, da je bil to zametek postopoma nastajajočega koordinacijskega odbora zasavskih planinskih društev, ki je čez leta prerasel v Meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev, ki povezuje vsa planinska društva od Brežic do Litije in Laškega. Takratna osrednja planinska organizacija v Ljubljani temu povezovanju ni bila preveč naklonjena, ker je domnevala, da gre za povezovanje društev mimo statuta.

NASPROTOVANJE PZS

Ena od takšnih sej koordinacijskega odbora zasavskih planinskih društev je bila 8. aprila 1956 na Lisci. Na tej seji je bila sprožena pobuda, da bi v Zasavju »potegnili« planinsko transverzalo, ki bi povezovala vse pomembnejše planinske vrhove v Posavju in Zasavju. Slovenska planinska transverzala od Hoč pri Mariboru pa vse do Postojne in kasneje do Ankarana, ki je pričela delovati leta 1953, je povezovala in še povezuje mnoge

pomembne slovenske gorske vrhove. Številni od vrhov pa so bili izpuščeni, tudi vsi vrhovi v Zasavju in Posavju. To je bil tudi eden od vzrokov, da so zasavska društva začela razmišljati o uvedbi zasavske planinske transverzale. Na tej seji je bilo že omenjeno, da naj bi ta pot potekala od Kumrovca do Kuma. Določili so komisijo, v kateri so bili **Vidko Jurko** iz Dola pri Hrastniku, **Stane Koselj** iz Radeč, **Franci Golob** iz Zagorja, **Rado Kovačič** in **Tine Lenarčič** iz Trbovelj ter **Mirko Muglar** in **Ivan Radi** iz Hrastnika. Naloga komisije je bila, da določi točno smer in točke te transverzale. Delo komisije je vodil prvo imenovani.

Naslednja seja koordinacijskega odbora je bila 13. maja 1956 v planinski koči na Kalu. Poleg predstavnikov vseh društev in članov komisije sta bila na seji navzoča tudi **Tone Bučer** in **Dekleva** s strani Planinske zveze Slovenije. Osrednja točka tokratne seje je bila zasavska planinska transverzala. Komisija je poročala o svojem delu in že podala predlog, kako in kje naj bi ta pot potekala. Predlog komisije je bil sprejet. Nekaj pomislekov pri tem sta imela predstavnika PZS, vendar sta kasneje popustila pod težo utemeljitev za uvedbo te poti.

Cilj in namen uvedbe predlagane poti je bil jasen in nedvoumen: slovenskim in drugim planincem je treba odpreti tudi ta del planinskega oziroma gorskega sveta naše domovine z vso njegovo pestrostjo ter bogastvom naravne in kulturne dediščine. Spotoma bodo planinci spoznali številne kraje, vasi, naselja, planinske vrhove različnih višin, planinske postojanke, ljudi-domačine, se seznanili z bogato favno in floro, gozdovi, vinogradi, njivami in še čim. Popotnik od blizu in daleč se na tej poti seznanil s številnimi gradovi, obstoječimi in porušeni, mnogimi domačijami, pa tudi zgodovino tega dela slovenske zemlje.

NAJPREJ OD KUMROVCA DO KUMA

Zasavska planinska pot se je v začetku začela v Kumrovcu (234 m) pri rojstni hiši **Josipa Broza Tita**, kar je bila bolj politična kot planinska odločitev, nadaljevala pa se je preko Sv. Gor (621 m), Bohorja (1023 m), Lisce (947 m), Lovrenca (711 m), Kopitnika (914 m), Gor (791 m), Kala (956 m), Mrzlice (1119 m), Svete planine — Partizanskega vrha (985 m), Čemšeniške planine (1206 m), Zasavske Sv. gore (849 m) in Janč (794 m) do Kuma (1219). Navedene so nadmorske višine naštetih vrhov, ki so takrat veljale. Po sedaj znanih podatkih se je pri večini vrhov spremenila uradna nadmorska višina.

Pot je bilo treba tudi označiti z ustreznimi markacijami. Nekateri so se nagibali k temu, da bi imela število 2 poleg markacije, ker je Slovenska planinska transverzala bila in je še vedno označena s številko 1. Na koncu je bil sprejet predlog T. Lenarčiča, da velja za novo planinsko pot obstoječa belo rdeča markacija, prerezana z belo veliko črko Z, kar pomeni Zasavska planinska pot. Obveljal je tudi predlog istega predlagatelja, da naj se pot imenuje Zasavska planinska pot in ne Zasavska planinska transverzala, kakor se je takrat imenovala Slovenska planinska pot. Predlog, da

naj bi se pot imenovala po pokojnem **Vidu Jurku**, ni bil sprejet.

Kasneje je na temelju osnovnega znaka te poti oblikoval častni planinski znak za prehojeno pot **Mirko Weinberger**. Te značke je dolga leta izdelovala zagrebška tovarna IKOM, osvojeni osnutek izkaznice o prehojeni poti pa je prva leta tiskal **Viktor Drolic** iz Trbovelj. Ob tej priložnosti je bilo dogovorjeno tudi to, kakšne bodo stampiljke, kje bodo žige, v katerih planinskih postojankah, kdo bo vodil evidenco in kontroliral žige ter podpise na izkaznicah, kakšna bo karta z označenimi vrhovi in planinskimi kočami ter točkami, kjer se dobe žige.

Vsa planinska društva, ki so spadala v okvir koordinacijskega odbora zasavskih planinskih društev, so dobila naročilo, da še v letu 1956 označijo — markirajo celotno Zasavsko planinsko pot s sprejetim znakom. To delo je bilo v glavnem opravljeno, dokončano pa je bilo spomladi leta 1957.

Dan 13. maja 1956 lahko smatramo za rojstni dan Zasavske planinske poti. Sprva nova pot nikakor ni mogla zaživeti, zato jo je prva leta prehodilo le manjše število planincev. Pač pa se je število zelo povečalo po letu 1962, ko je koordinacijski odbor začel večjo akcijo za hojo po tej poti.

SPREMENJEN ZAČETEK POTI

V letih 1963/64 sta **Vidko Jurko** in **Franci Golob** s sodelovanjem **Stanka Hribarja** od PZS in odbornikov zasavskih planinskih društev pripravila opis in karto Zasavske planinske poti. Oboje je bilo leta 1964 objavljeno v Vodniku po slovenskih gorah, in sicer v drugem delu z naslovom Zasavska planinska pot od Kumrovca do Kuma. Opis je bil v vseh treh prvih izdajah tega priročnika PZS.

Gornikov svetovalec

“V letu 1995 so postaje gorske reševalne službe organizirale 173 reševalnih odprav, leto poprej pa 136. Dolgoletna statistika neizprosno dokazuje, da se vsaka peta gorska nesreča konča s smrtnimi poškodbami.

Nesreča nikoli ne počiva. Previdnosti ni nikdar preveč. Kdor pač več zna, manj tvega in se preudarneje odloča v kočljivem položaju.

Da bi vam pomagali, predno greste v gore, vzemite tole knjižico v roke: v njej so zbrani izsledki in izkušnje številnih gornjskih generacij.”

To je med drugim zapisano v uvodni besedi slovenske GRS v knjižici “Gornikov svetovalec”, ki jo je v začetku letošnjega poletja po avstrijskem izvirniku “Alpin Ratgeber” založila GRS Slovenije v nakladi 20.000 izvodov. Delo je prevedel **Pavle Šegula**, dopolnil in uredil **Albin Vengust**. Knjižica, v kateri »ni prepovedi, kajti odločitve v gorah, dobre ali slabe, so vaše«, je namenjena »vsem, ki bi radi neškodljivo uživali v gorskem svetu«, in je brezplačno na voljo v pisarni PZS, pri planinskih društvih in postajah GRS.

Od ustanovitve Zasavske planinske poti v letu 1956 pa do 15. januarja 1973 je bilo izdanih 1713 častnih značk o prehojeni Zasavski planinski poti. Prehodili so jo v glavnem zasavski planinci, precej pa jo je prehodilo tudi planincev iz drugih slovenskih območij in tudi iz Hrvaške. Do tega datuma je bilo izdanih 4600 izkaznic te poti. Zadnja takšna značka je bila podeljena v nedeljo, 7. julija 1996 na Kumu, in sicer **Radovanu Skubicu**, gorskemu tekaču, ki je v treh dneh, od 5. do 7. julija, oziroma okoli 32 urah pretekel pot od Bizeljskega do Kuma. Številka te značke je 6780; toliko ljudi je namreč doslej prehodilo to pot v vseh 40 letih, od tega jo je eden pretekel.

Zadnja leta je prišlo do sprememb v smeri te poti. Pred leti so bili med obvezne točke vključeni še GEOSS, Čebine, Bizeljsko in Šmohor. Začetna kontrolna točka v Kumrovcu je bila po sklepu Meddržstvenega odbora zasavskih planinskih društev dne 15. februarja 1993 ukinjena iz raznih opravičljivih razlogov. Med temi je bil en razlog ustanovitev samostojne države Slovenije, na drugi strani pa Hrvaške, ukinitve Kumrovca pa so narekivale tudi druge okoliščine, ki so planincem, ki so hodili po tej poti, povzročale precejšnje težave. Uvedena je bila začetna kontrolna točka na Bizeljskem v gostilni Šekoranja. Od tu gre pot do Zagaja 54, kjer je tudi štampiljka poti. Te se nov del poti priključili na obstoječo pot.

NIKOLI DOKONČANA POT

Administrativna in evidenčna opravila so v vsem tem času opravljala nekatera planinska društva. Od leta 1956 do 1962 je to delo vodil **Jože Kalan** (PD Trbovlje), od leta 1963 do 1983 **Janez Grebenc** (PD Zagorje), od tega leta dalje pa **Franc Drobne** s sodelovanjem **Elke Grlic** (PD Lisca, Sevnica). Pot vzdržujejo področna planinska društva, vsako na svojem območju. Sicer pa občasno obravnava problematiko te poti Meddržstveni odbor zasavskih planinskih društev. Ta je tudi upošteval pripombe Komisije za pota pri PZS, ki se nanašajo na označevanje te poti.

V vseh 40 letih se je ta pot kot druga v Sloveniji dodobra uveljavila. Prehodilo jo je mnogo planincev, precej tudi brez izkaznice. Precej jih je, ki je še niso dokončali, ker je hoja po njej časovno neomejena. To dokazuje dejstvo, da je bilo za hojo po tej poti izdanih vsaj trikrat toliko izkaznic, kolikor je bilo podeljenih častnih značk o prehojeni poti.

Vsekakor je tudi Zasavska planinska pot — kakor tudi že nekoliko starejša Slovenska planinska pot — upravičila svoj obstoj, saj je neštetim planincem, predvsem tudi mladim, omogočila prehoditi, videti in občutiti ter občudovati dobršen del slovenske domovine.

odmevi

Gorniki, spalne vreče in oskrbniki v kočah

Gornica, ki ne želi biti imenovana in ki tudi ni želela imenovati koč, kjer jim niso všeč spalne vreče, mi je te dni potožila naslednje:

V gore sem vzela, spalno vrečo — ruho. Pa ne misli, da me je bila oskrbnica vesela!

»Sedaj nam še s tem jemljejo zaslužek!«

Najbrž se to dogaja marsikje, čeprav ni slišati odmevov.

Podobne pripombe, čeprav na drugo temo, se spominjam z zimskega Vršiča pred mnogimi leti.

Ko je bil tam prijatelj France nekoč po opravkih Službe za sneg in plazove in je menil, da bo treba ljudem svetovati, naj začasno ne hodijo v hribe, je sicer ljubezniva in dobra oskrbnica vzkliknila: »Sedaj nam boste pa še s tem odganjali turiste!«

Vsaka palica ima dva konca; kar je prav enemu, ne prija drugim. Tak-

šno je življenje. Odločiti pa se je treba za tisto, kar rabi večini.

Pavle Šegula

Potepanje po slovenskih gorah ni poceni

V nedeljo, 21. julija letos, sem z možem, sinom in hčerko obiskala Cojzovo koč na Kokrskem sedlu. Mož in sin sta se povzpela še na Grintovec, midve s hčerko pa na Kalško goro. Čudovit izlet nam je malo zagrenil račun, ki smo ga poravnali v Cojzovi koči in če ne bi naslednji dan prejela Planinskega vestnika (julij—avgust), v katerem je tudi članek »Kako drago je to poletje in jesen potepanje po slovenskih gorah« oziroma »Cene in popusti v planinskih kočah«, tega prispevka verjetno ne bi napisala.

Naša družina ali vsaj midva z možem veliko hodimo po naših planinah in čeprav kakšen sendvič ali sadje vzamem s seboj, ponavadi vedno jemo v planinskih kočah. Tudi to pot je bilo tako. V Cojzovi koči smo naročili tri jote in zelenjav-

no juho. Ne v eni ne v drugi ni bilo sledu o mesu z izjemo majhnega koščka slanine v eni joti. Nas to drugače ne moti, ker nismo ravno veliki mesojedci, vendar nas ni nihče vprašal, ali želimo enolončnico z mesom ali brez, kot nas ponavadi vprašajo v drugih kočah. Plačali pa smo tako joto kot zelenjavno juho po 700 tolarjev. Ponavadi tudi k vsaki enolončnici »spada« kos kruha, tu pa smo za vsak kos posebej plačali 50 tolarjev. Čaj je bil po 150 tolarjev, čeprav naj bi veljal največ 120, kava (oziroma napisati moram kar kavica, saj je je bilo za točno štiri požirke) pa je bila tudi 150 tolarjev. Za primerjavo naj povem, da v trgovini stane 10 dag mleke kave 125 SIT, in to ne najslabše vrste. Te cene bi še bile nekako sprejemljive v kočah, ki nimajo tovrstne žičnice, kot jo ima Cojzova koč.

Tisto, kar me je še posebno zbadlo, čeprav je pri vsej stvari še najceneje, je bila cena znamke. Za znamko bi morala plačati 20 tolarjev, čeprav dejansko stane 12 SIT, zato sem kupila samo razglednice, znamke pa v dolini na pošti. Če so že

razglednice po 70 tolarjev, bi morala cena znamke ostati 12 SIT.

Tako se ni čuditi dejstvu, da veliko število planincev nosi vso hrano in pijačo s seboj, posebno če so na eno- ali dvodnevni izletu. In verjetno bo tako v prihodnje tudi v našem nahrbtniku.

Zvonka Berčić,
Ljubljana

Prvi slovenski pristop na Ama Dablam

V majski številki Planinskega vestnika ste v članku »Trojica gre na Ama Dablam« objavili neresnično trditve, da bi »z vzponom na vrh opravili tudi prvi slovenski pristop na Ama Dablam«. Vzpon je medtem res uspel, kar je velik uspeh slovenskega alpinizma, seveda pa to ni bil prvi slovenski vzpon na to goro. Prvi slovenski pristop na Ama Dablam je bil namreč opravljen že leta 1986, in sicer 16. oktobra v okviru zagrebške odprave na to goro. Opravil sem ga **Janez Benkovič** v solo vzponu, ko sem bil pridružen član te odprave. Plezali smo po prvenstveni smeri v južni steni do rame, naprej pa po jugozahodnem grebenu. Prvenstvena smer je visoka približno tisoč metrov in smo jo imenovali »Jugoslovanska smer«. O tem sta zelo dobro obveščena tudi gospod **Škarja** in **Tomaz Humar** in me zato čudi, da niti v junijski številki, ko je bil spet govor o Ama Dablamu, te trditve niste nikjer prekalali, čeprav sem o tem govoril s Humarjem.

Prosim Vas za popravek Vaše trditve v naslednji številki Planinskega vestnika in za pisni odgovor.

Janez Benkovič,
gorski vodnik

Vaš pogovor s Tomazem Humarjem seveda še ni zadosten pogoj za to, da bi morala biti njegova vsebina objavljena v Planinskem vestniku, kajti nihče iz uredništva o tem pogovoru prav nič ne ve. Če bi Vaš sogovornik vsebino ali dogovor o vajinem pogovoru napisal in pismo oddal uredništvu, bi bilo to nedvomno objavljeno v najkrajšem možnem času. Dolej takega pisma nisem prejeli.

Urednik

Senca v Vodnikovi koči

Dne 20. julija letos smo v sobotnem poletnem večeru prisopihali do Vodnikove kočice (1805 m) na Velem polju. Veselili smo se počitka, saj smo bili zares utrujeni. Naročili smo topel čaj. Človek iz kočice nam je svetoval, da se o prenočevanju pomenimo z upravnikom. Poiskala sem ga in pokazal mi je zgornjo sobo s skupnimi ležišči. Pri tem mi je zelo grobo zabičal, da moramo utihniti ob 22. uri s pripombo, da v koči zaspijo že ob 18. uri.

Počasi zunaj pijemo čaj, ko se na pragu zadere upravnik: »Vi štirje, planinske izkaznice na plan in takoj plačat!« Poravnam račun, s prijateljico greva v kopalnico. Električno naj bi izključili ob 22. uri. Ob 21.45 sem bila v kadi, luč je ugasnila in skoraj sem padla. Zanimivo pa je to, da je bila razsvetljava vso noč, čeprav je upravnik zatrdil, da je ponoči ne bo. V kopalnico vstopi snažilka in naju ostro opozori: »Tišina, ljudje spijo!« Ob 23. uri stopi Nataša previdno, po prstih in bosa, do WC in spet jo snažilka okrega: »Kaj ropotate, planinci spijo!« Nemiru v gorah še ni konca. Ob treh ponoči se začuje ropot po stopnicah, ob šestih pride snažilka pred našo sobo, odpre vrata — in to je znak za vstajanje.

Zjutraj si zaželim jajce na oko. Kuharica me srepo in debelo gleda, kot bi jajce ne poznala. »Prepovedano!«

»Kaj pa?« se začudim.

»Ja, jajca na oko. Če hočete zmešana.«

Dobro, naročim še močne štiri kavic. Natararja moram lepo prositi, če jih dostavi na zrak. Če bi bila tujka, bi verjetno takoj ustregel.

Zunaj poslušam žalostno zgodbo prejšnjega dne. Mlad par se je odpravil na počitek ob 18. uri. Ob 20. uri jih oskrbnik zbudi in takoj sta se morala preseliti v drugo sobo. Noč jima je gotovo pokvaril. Vhodna vrata zaklenejo ob 22. uri in prejšnjo noč so pustili zunaj planinca, ki je zamudil dve minuti. Za ta greh je napol zmrznjen počakal jutro na klopi pred kočico.

Pa še nekaj o cenah v visokogorskem svetu: 750 tolarjev je liter

mleka, 100 metrov nižje v sirarni ga odkupujejo po 170 tolarjev. Kakorkoli že, na cene smo že rahlo navajeni, toda o nevljudnem obnašanju delavcev bi lahko še pisali.

Tiste mrzle julijske noči sem se v Vodnikovi koči počutila kot kaznjenek, ki je zašel v senco na sončni strani Alp.

Januša Beravs
Ribno, Selska 10
4260 Bled

Zgodovina PZS in podružnic SPD

V planinski organizaciji se vedno bolj odpira vprašanje tradicije: posamezna društva iščejo svoje začetke v bivših podružnicah Slovenskega planinskega društva.

Kdo bo tu napravil red? Verjetno je PZS tista, ki mora sprejeti dokončna stališča. Kaže pa, da na trditve **Jožeta Kumra** iz Mozirja na Skupščini PZS (Obvestila 5/96) sploh ni bilo nikakšnega odziva. Dejal je, da šest PD v Gornji Savinjski dolini in PD Celje predstavljajo pravno nasledstvo nekdanje Savinjske podružnice SPD. Na kakšnih pravnih temeljih stoji ta trditve? SP SPD ni delovala samo v Gornji Savinjski dolini!

Leta 1919 je bila, na primer, ustanovljena sekcija SP SPD v Žalcu, ki je skupaj z domačini prevzela izgradnjo ceste v Logarsko dolino. Po trditvah iz Mozirja v Žalcu ne bi mogli praznovati 75-letnice delovanja ali celo 75-letnice Planinskega društva Žalec, ki se je razvilo iz sekcije. Toda društvo je zabeležilo ta jubilej!

Žalski planinci bi lahko poiskali začetke še prej. Dne 28. septembra 1899 je **Fran Kocbek** na otvoritvi Hausenbichlerjeve kočice na Mrzlici govoril o izvršnem odboru v Žalcu, ki je na Mrzlici zgradil kočico.

SP SPD ni delovala samo v Gornji Savinjski dolini. Že leta 1909 je deloval Celjski odsek, ki ga je vodil **dr. M. Hrašovec**, Mozirski odsek pa je vodil **M. Šuster**. Leta 1923 je v Celju deloval poslovno gospodarski odsek...

Poglejmo zaupnike SP SPD:

Leta 1920, Vransko: **Slava Schwen-ter**; leta 1927, Žalec: **Viktor Piliš**, 401

Braslovče: trgovec **Pauer**, Vransko: **Golob**, Mozirje: **Šuster**, Rečica: **Jeraj**, Ljubno: **Druškovič**; leta 1933, Mozirje: **Matija Goričar**, Luče: **Cvetko Kosmač**, Vransko: **Josip Laurič**, Gornji Grad: **Franjo Trobej**, Žalec **Viktor Piliš**; leta 1936, Prebold: **Mirko Pečar**, Solčava: **Jože Klemenšek**.

SP SPD je imela občne zборе v različnih krajih, tudi v Žalcu. Prirejala je »planinske sestanke«, na primer 7. oktobra 1924 v Žalcu, ko je bil govor o izgradnji koč v Logarski dolini.

Če pogledamo imenik članov iz leta 1912, je med člani **dr. Fran Mayer**, ki je bil izvoljen tudi v prvi odbor Šaleške podružnice SPD. Na ustanovnem zboru Šaleške podružnice SPD so razdelili območje med Savinjsko in Šaleško podružnico. To pomeni, da sta se planinstvo ali turistika začela na območju Šaleške podružnice takoj po ustanovitvi SP SPD. Vprašanje: ali niso tu začetki planinstva in začetki PD Šoštanj? PD Šoštanj praznuje 90 let. Vprašanje: je edini naslednik Šaleške podružnice in zakaj 90 let, če so že prej delovali v okviru SP SPD?

Po drugi svetovni vojni je bila takoj po osvoboditvi ustanovljena podružnica SPD, ki je 7. januarja 1947 postala sekcija Kladivarja. PD Šoštanj je bil ustanovljen leta 1950, PD Mozirje leta 1960.

SP SPD torej ni delovala samo v Gornji Savinjski dolini — in kdo bo torej odgovoril na vprašanje, zakaj so nasledniki samo društva iz Gornje Savinjske doline in PD Celje?

Preučimo našo zgodovino, da se ne bomo prepirali!

Ne vem, zakaj se odlaša. Ne gre samo za tradicijo in ugotavljanje začetkov delovanja nekaterih društev. Gre tudi za premoženje! Ali ni dovolj preprirov? Potem pa takšni prispevki, kot je **Vojka Zakrajška** »Kupčije v Logarski dolini« (Slovenske novice 19. 6. 1996). Govori o vojni, ki jo s PZS in PD Celje že nekaj let vodi **Peter Plesnik**. Ta mož zahteva, da bi uredili okolico Doma v Logarski dolini in med drugim nasprotuje tudi spomeniku **Franu Kocbeku** in **J. Frischaufu**.

PD Celje bi rado uredilo spor, po drugi strani pa ugotavlja, da je lastnik vseh zemljišč PZS, ki si je »prisvojila« premoženje SP SPD.

Zakaj spor za sporom?

Bodimo objektivni, ne pa taki kot sedaj, ko monografija Logarske doline ne omeni Planinskega doma v Logarski dolini, ko v omenjenem prispevku vidimo samo Plesnike, ki so imeli svoj hotel že pred II. svetovno vojno. Kaj pa **Logarji** in hotel sester Loger?

Franc Ježovnik

Psi na gorskih poteh

Rad zahajam v ta naš čudoviti gorski svet. Vse je lepo, enkratno doživeto, pa vendar...

Zadnje čase opažam na planinskih poteh vse več planincev, ki vodijo s seboj pse vseh starosti, pasem in velikosti. Srečanja z njimi so, žal, nemalokrat neprijetna, če že ne zelo nevarna, saj ogrožajo obiskovalce, ki se znajdejo v bližini. »Štirinožci« se pojavijo iznenada, od spredaj ali za hrbtom. Divjajo tudi po ozkih izpostavljenih poteh, kjer je potrebna popolna zbranost skupine ali posameznika. Vendar pes ne pozna pravil! Prehiteva med nogami v levo, desno, tako iznenada, da marsikdo, ki ni pripravljen na takšno srečanje, izgubi ravnovesje in nesreča je neizbežna. Takšni pojavi so, na žalost, vse pogostejši. Sledi bežno opravičilo lastnika, ki nato skupaj s psom hiti novim dogodivščinam naproti.

Kaj pa imajo od tega psi, ti po sili planinci, ki hropeče hlatajo za zrakom, ko se z gospodarjem vzpenjajo po izpostavljenih grebenih, prečkajo krušljive žlebove in melišča, da skupaj z lastnikom osvojijo njihov cilj?

Žalostno je gledati psa, ko se z muko vrača v postojanko ali v dolino z od vročine in napora motnimi očmi, dehidriran in s krvavečimi blazinicami na nogah. Do takšnih prizorov so mnogi med nami, celo oskrbniki planinskih koč, povsem ravnodušni.

Kako si naj razlagam ravanje skupine planincev, ki je v zgodnji pomladi v vetrovnem in hladnem vremenu pred Frischaufovim do-

mom pustila v snegu priklenjenega psa in v toplem zavetju koč prešlišala divje tuljenje povsem prezeble živali?

Le kako naj opišem muko psa v eni izmed naših visokogorskih postojank, ko je lastnik (planinec) prepustil soncu in sopari svojo žival, ki je očitno imela za seboj naporen dan? Iz gobca so mu silile goste pene, ki so v kosmih pršele okrog njega. Pes je bruhal, lastnik si je medtem v koči dal opravka s hladnim pivom in v polnem planinskem zanosu slikovito opisoval prehojeno pot. V toplem juliskem dnevu je uboga žival prehodila šest ur, a čakal jo je še povratek v dolino.

V naših gorah je vse več takšnih in podobnih pasjih usod, ki te kot gornika in še posebno kot ljubitelja in lastnika psa zelo prizadenejo. Sicer lepa tura se hitro sprevrže v svoje nasprotje in velikokrat se vračam v dolino pretresen. Vsako ustno opozorilo lastniku pa je lahko tudi tvegano dejanje.

Kdaj bo tega početja konec? To vprašanje bi rad zastavil vsem vam, ki vas srečujem na Stolu, Grintovcu, Storžiču itd. Se bomo srečali tudi na Rjavini, morda kje na Srebnjaku? Bodo naše gore postale arene, psi pa »gladiatorji«, ki jim bodo ploskali, ko bodo z veliko muko in trpljenjem osvojili svoj neprostovoljni cilj oziroma vrh? Bo kdo ukrepal in preprečil nehumano početje?

V prispevku sem namenoma izpustil vprašanje gorskega življa, hrupa in ekologije, ki jih ta prispevek neposredno zadeva. O tem naj sodijo drugi!

B. R., Litija

Pa tako lep dan je bil!

Vračali smo se od planinskega doma pod Šijo. Po poti navzgor je prihajala družina, pred njimi je tekel črn pes.

Prav pod domom je izvir pitne vode in v betonskem koritu je stala emalirana kad, polna vode, pripravljena za živino. Pes je stekel in na veliko veselje svojega lastnika čofnil v to vodo. Star planšar s klobukom na glavi in s palico v roki, ki je stal ob koritu, je vljudno prosil lastnika psa,

naj žival spravi proč, ker vodo potrebuje. Ker je naletel na gluha ušesa, je psa s palico nagnal iz vode — in tedaj se je lastnik psa na vso moč razjezil. Vpil je, da je odmevalo po pobočju;

»Vaše krave tepete, mojega psa ne boste!«

Naša družba, ki je bila priča temu izpadu, se je spontano postavila na planšarjevo stran in povedala gospodu, naj svojega ljubljenca vodi privezanega in naj ga ne pušča, da prosto teka okoli.

S tem smo samo prilili olja na ogenj. Gospod (ki to sploh ni bil), je začel pljuvati žveplo na nas, kričal je in nas imel za sovražnike najhujše vrste. Pobalinsko je grozil, češ da bo stopil s poti in nas pometal v dolino... da se bomo že še srečali, ko se bo vračal in tedaj bomo videli... V svoje grožnje je kričaje vpletal nespodobne izraze in psovke, ki bi jih papir le težko prenesel.

Nebo je bilo tako nebeško modro in travniki pod goro Kofco so bili plamenasti od zgodnjepoletnega cvetja. Prijetno razpoloženje tega dne pa je nekako zakrknilo v nas kot ponesrečeno testo za palačinke na prevročem olju. Škoda, da smo srečali takega človeka v planinah; škoda, da taki ljudje sploh hodijo v hribe in stresajo svojo brutalnost in pritlehnost naokoli; navsezadnje škoda tudi psa, ki ima takega gospodarja...

Ivanka Korošec

Pasja ravan

Neutrudni ocenjevalec in kritik slovenskih planinskih in tudi drugih del **prof. Stanko Klinar** je za 6. številko Planinskega vestnika napisal svojo oceno Turističnega vodnika Slovenije, za katerega je Mladinska knjiga dobila celo nagrado Evropske zveze za turistični tisk. Edina Klinarjeva pripomba, s katero se ne morem strinjati, govori o najvišjem vrhu Polhograjskega hribovja. Do pred več leti je bila v tem priljubljem hribovju to res Pasja ravan s 1029 metrov visokim vrhom. Ko pa je nekdanja jugoslovanska vojska tu postavila svoj poligon oziroma plato, je goro »odrezala« za celih

12 metrov. Ta podatek sem izvedel od domačinov na svojih številnih potepanjih po »Polhograjcih«. Res pa je tudi, kot piše Stanko Klinar, da je na zemljevidih vpisan še vedno uradni podatek. Na to sem opozoril že pred leti geodete na IGF FGG in GZS, ki pa številke brez ponovnih merjenj ne smejo spreminjati. Kontrola posameznih topografskih podatkov je gotovo nesmotrna, preverjanje vseh pa je za našo mlado državo zaenkrat še predrago. Prav zaradi tega so po mnenju mnogih uporabnikov, žal, tudi nove Državne topografske karte 1:25.000 več ali manj le ponatis starih vojaških specialnih kart. O tem je govoril vodja projekta **prof. dr. Branko Rojc** tudi na Krimu, kjer so imeli geodeti ljubljanskega društva 1. junija 1996 svoj športni dan in strokovno posvetovanje. Takrat sem brez upanja na skorajšnji uspeh pokazal diapozitive nekaterih markantnih objektov na Slovenski planinski poti, ki jih na kartah ni in jih še nekaj časa ne bo. Med njimi naj omenim le novo cerkev sv. Nikolaja, ki so jo postavili nad Ankaranom že leta 1984.

Ciril Velkovič

Ob nekem dokumentu

Ob dokumentu »Gorniške poti in varstvo narave« Komisije za varstvo gorske narave se odpira več vprašanj, osnovno pa je, da ni nikjer omenjena vzgoja planincev.

Zbudijo se spomini na Gorsko stražo in njeno delo.

Res je, da imamo danes kopico »zelenih« strank, ki skrbijo ali naj bi skrbele za naravo, sprašujem pa se, ali ti čuvajo naše cvetice.

Nekoč so planinska društva marsikaj napravila. Če polistamo po kroniki PD Zabukovica, vidimo, da je bil leta 1973 organiziran prvi izlet članstva s poudarkom na varstvu narave. Ti izleti so bili tradicionalni, gorski stražarji so vodili članstvo od Golice do Boča in še drugam ter opozarjali in učili.

Poglejmo leto 1974! 22. 7. 1974 je bila svečana podelitev značk Gorske straže, istega leta so gorski stražarji čuvali velikonočnice na Boču in se udeležili splošne nara-

vovarstvene akcije na Triglavu. 21. 9. 1975 so se udeležili očiščevalne akcije na Triglavu.

Leta 1978 je **prof. Štefanec** predaval o varstvu narave.

Vsako leto so čuvali cvetje na Mrzlici — itd. itd.

Vse to delo je zamrlo. Zakaj?

Naši gorski stražarji in funkcionarji so skrbeli, da so člani PD preživeli lep dan v naravi, spoznali koticček naše zemlje, da niso »čepeli« doma, vzgajali so jih, da niso delali škode.

Zato odklanjam zapisano misel: »Taki (množični) pohodi morajo postati le spomin na obdobje zgodovine, ko so družbene zahteve po množičnosti prevladovali nad naravovarstvenimi.«

Podpiram naravovarstvene ukrepe, sprašujem pa se: ali zaradi njih ne smem popeljati mladine v gore?

Franc Ježovnik

iz planinske literature

PD Šoštanj — 90 let

Ob 90-letnici je PD Šoštanj izdalo vsebinsko zelo bogato knjižico. Že ob uvodnem prispevku »Kronika planinskega društva Šoštanj« se postavlja vprašanje, ali je PD Šoštanj edini naslednik Šaleške podružnice SPD. Vprašanja nasledstva zahtevajo ločeno obravnavo in jih bodo morali pri PZS prejkoslej rešiti, saj ne gre samo za Šaleško podružnico, gre tudi za Savinjsko podružnico in verjetno še za katero.

To nerešeno vprašanje ne zmanjšuje pomena knjižice za planinsko zgodovino, saj knjižica odkrije marsikaj.

Lepo so prikazani začetki planinske organizacije na tem območju, poudarjen je pomen SP SPD in njenega načelnika **Frana Kocbeka** pri ustanovitvi podružnice. Ponašnje je sestavek »Šaleške podružnice ustanovni shod«, ki je bil objavljen v PV leta 1904. V tem sestavku preberemo, da bodo v območje Šaleške podružnice spa-

dali slovenjegraški, šoštanjski in deloma konjiški okraj; zato je Savinjska podružnica prepustila Šaleški vse markacije, spominske knjige in vse drugo, kar je imela do tedaj po teh okrajih. Zanimiv je primer Gore Oljke: prvi so na goro markirali člani SP SPD, nato Šaleška podružnica SPD, po II. svetovni vojni pa najprej PD Celje; nato so na njej uredili planinsko kočjo PD Polzela, Velenjčani pa so nanjo speljali Šaleško planinsko pot.

Ločeno je prikazano obdobje od leta 1919 do 1941 in od leta 1945 dalje. Leta 1928 so se dogovorili o izgradnji kočje na Smrekovcu in leta 1933 so kočjo dogradili.

Društvo je postavilo stolp na Špiku in skrbelo za spomenik v Hudi luknji. Vse to bogato delo je odraz požrtvovalnosti posameznih funkcionarjev, katerih delo je v knjižici lepo prikazano.

Vsebina je ilustrirana s fotografijami, ki imajo danes že zgodovinski pomen. Sledijo prispevki, ki še popestrijo vsebino knjižice.

Andrej Tamše je napisal sestavek »Prvi organizirani izlet«, **Zinka Moškon** pa je napisala spomine **Ivana Mraka** na izgradnjo prve kočje na Smrekovcu med letoma 1929 in 1933. **Maks Dvornik** se spominja turnega smučanja in smučarskih skokov, ko sta leta 1934 Planinsko in Sokolsko društvo Šoštanj priredila tek na smučeh, piše pa tudi o tem, kako so bili obiskovalci kočje na Smrekovcu prijetno presenečeni, ker je upravni odbor kupil radio za kočjo. To je bil radio na slušalke, zato so poslušalci zvečer slušalke položili na krožnik, ki je imel vlogo zvočnika. Tudi Maks Dvornik je zapisal nekaj spominov na gradnjo Smrekovške kočje.

O gradnji so pisali še drugi; **Sanda Dvošak** se, na primer, spominja poveljne gradnje doma, kajti prvotni dom je okupator požgal.

V knjižici so sestavki o alpinistični dejavnosti v Šaleški dolini (**Marjan Pusovnik**). **Ivč Kotnik**, znani himalajec, je napisal sestavek »Odprave in vrhunski alpinizem v Šaleški dolini«. Ohranjen je spomin na Makalu, na šaleško odpravo, ki je leta 1988 priplezala na 5885 metrov visoki Kilimandžaro in v več kot 1000 metrov visoki južni steni preplezala

prvenstveno Šaleško smer, da ome-nimo samo dva podatka iz obsejnega in preglednega prispevka.

Karli Kordeš se spominja gorske straže. Prispevek bi bilo potrebno ločeno predstaviti, da bi obudili spomin na gorsko stražo, ki je nekoč ogromno naredila za vzgojo mladih, kar poudarja tudi ta prispevek.

V knjižici so objavljeni še spomini na tradicionalne pohode, prispevki o planinskih poteh, ki jih oskrbuje društvo, o vzgojnih akcijah, pesmi, prikazano je delo mladinskega odseka itd.

Pred nami je knjižica, ki nam odkriva ne samo delo Šaleške podružnice in PD Šoštanj, temveč marsikaj iz naše širše planinske zgodovine. Ogromno delo je bilo opravljeno, veliko zagnancev ga je opravilo.

Franc Ježovnik

Priročnik za nepalske vodnike

Po letu dni so ponovno pripravili tretjo, dopolnjeno izdajo priročnika Handbook for Guides of Nepal Mountaineering Association — le za njihovo uporabo. Za tisk ga je ponovno pripravil **Bojan Pollak**. Izdana je v enaki obliki kot prejšnja, le da ima sedaj 260 strani. Poleg prejšnje vsebine in sodelavcev (V 1995/453) sta dodani še dve poglavji: O utrujenosti (Tiredness), njenih pojavih in preventivi je napisala **Anda Perdan**, **Peter Markič** pa je prispeval zapis o psihologiji (Psychology of Guiding), kjer opisuje osebnost, motivacijo na splošno, motivacijo za hojo v gore, skupinsko dinamiko, vodenje, posebne psihološke reakcije v gorah, strah, fobijo in reakcije pri konfliktih.

Zadnji odstavek lanskega zapisa se ni uresničil in za naše prostovoljne vodnike PZS smo dobili le predmetnik za A, B in D, v zaključni fazi pa je učni načrt s cilji in snovjo. Pripravlja se priročnik za inštruktorje. Nekaj napredka je torej le!

B. J.

Planšarske stavbe v Vzhodnih Alpah

Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in

umetnosti je v začetku letošnjega leta izdal zbornik razprav o stavbni tipologiji in varovanju stavbne dediščine, kot jih je zbral in uredil **dr. Tone Cevc**.

V zborniku je objavljeno 17 referatov z mednarodnega posvetovanja, ki je bilo v Ukancu v Bohinju od 7. do 9. junija 1995 in ki so ga organizirali Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju in Triglavski narodni park. Sodelavci zbornika so priznani raziskovalci in vodje znanstvenih ustanov in muzejev na ozemlju Vzhodnih Alp. Natis zbornika so omogočili Znanstveno raziskovalni center SAZU, Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije. Zbornik je razdeljen na tri poglavja.

V prvem (Splošni del) so objavljeni prispevki **dr. Metoda Vojvode** Geografska oznaka planinskega gospodarstva v Bohinju, **Anke Novak** Življenje in delo planšarjev v Bohinju in **dr. Oskarja Moserja** Raziskovanje planšarskih stavb v Avstriji.

V drugem in hkrati najobsejnejšem poglavju (Stavbna tipologija) so objavljeni članki **dr. Toneta Cevca** Tipologija tradicionalnih pastirskih in planšarskih stavb v slovenskih Alpah, **mag. Tatjana Dolžan** Planšarske stavbe v jugozahodnem delu Karavank, **Vita Hazlerja** Nekateri značilnosti planinskega pašništva v Zgornji Savinjski dolini, **inž. arh. Vlasta Kopača** Ovalna pastirska bajta in njene razvojne modifikacije, **Inge Miklavčič-Brežigar** Tipi planinskih naselij v Gornjem Posočju, **Andreja Furlana** Svojevrsten način planšarstva v Terski dolini ter analiza dveh primerov stavbne dediščine terskih planšarjev, **inž. arh. Giovannija Pezate** Analiza stavbne tipologije na planinah v Primiero in Vanoi v Naravnem parku Panavaggio-Pale di San Martino, **dr. Benna Furrerja** Tipologija tradicionalnih planšarskih stavb v Osrednjih in Vzhodnih Alpah, **dr. Erike Hubatschek** Slikovna dokumentacija starejših oblik planšarskih naselij v Vzhodnih Alpah in **inž. arh. Helmuta Keima** Planšarske stavbe na Bavarskem — poskus tipološke predstavitve.

V tretjem poglavju (Spomeniško varstvo) so objavljeni prispevki **inž. arh. Janeza Bizjaka** Varovanje in obnova pastirskih stavb v Triglavskem narodnem parku, **Silvestra Gabersčka** Velika planina — konservatorski pristop, **dr. Hansa Gschnitzerja** Spomeniško varstvo na območju tirolskih planin in **Vladimirja Knifca** Ohranjanje pašnih planin in varstvo planšarskih objektov na Slovenskem. Zbornik Planšarske stavbe v Vzhodnih Alpah — Die Sennhütten in den Ostalpen prinaša nove poglede na raziskovanje planšarskega stavbarstva in odkriva nekatere vzroke nastanka različnih stavbnih tipov na vzhodnoalpskem ozemlju. Bogato ilustrirano gradivo omogoča primerjati stavbne tipe na vzhodnoalpskem ozemlju, bibliografija na koncu vsakega prispevka pa dodatno bogati vsebino zbornika. Tujejezični referati imajo na koncu slovenski, prispevki slovenskih avtorjev pa nemški povzetek.

(Delo — Književni listi)

Kolesarski priročnik in vodnik

Kolesarjenje je postalo tudi pri nas množična oblika rekreacije. Ob vožnji s kolesom lahko vidimo v enakem času veliko več kot s pohodništvom ali celo, če se vozimo z avtomobilom. S proizvodnjo gorskih koles v zadnjih letih se je ponudila tudi ljubiteljem gora priložnost, da v krajšem času dosežejo višje ležeče cilje. Pomembno je tudi to, da je izlet s kolesom najcenejša oblika potovanja.

Pred začetkom letošnje sezone sta izšli dve knjigi, namenjeni kolesarjem. Izdalo ju je podjetje Cirrus design k. d. iz Ljubljane. Besedili za obe knjigi in večino fotografij je pripravil **Sebastjan Vehar**, predsednik kolesarskega društva KoloLjub. To društvo, ki se je razvilo iz študijskega krožka »S kolesom gre najdlje« v okviru programa Andragoškega centra Slovenije, se zavzema za razširitev uporabe koles, najidealnejšega prevoznega sredstva, in sicer ne le med športniki. Člani tega kluba so v Ljubljani opravili že vrsto koristnih akcij od

urejanja kolesarskih stez in publicistične dejavnosti do organizacije kolesarskih izletov in drugih množičnih prireditev.

Kolesarski priročnik, ki je izšel v formatu 17 x 24 cm in s trdo vezanimi platnicami, obsega 223 strani. V njem avtor bralca na poljuden in duhovit način približa kolo kot vsakodnevno prevozno sredstvo in ne samo kot športni pripomoček. Poseben poudarek velja ekologiji in prometni varnosti. V njem so upoštevani številni zgledi iz kolesarske razvite države in izkušnje na domačih tleh. Priročnik je razdeljen na tri dele. Prvi del, »Kolo«, vsebuje poglavja o zgodovini koles, ekologiji in ekonomiji, o vrstah koles, sestavnih delih in dodatni opremi, o nasvetih pri nakupu novega ali rabljenega kolesa, o vzdrževanju, osnovnih popravilih in nastavitvah kolesa ter o alternativnih kolesih in opremi. Drugi del, »Kolesar«, seznanja bralca z etiko in pravili kolesarjenja, vrstami kolesarjev, opremo in zdravniškimi nasveti ter celo s kolesarskimi padci. Tretji del, »Kolesarjenje«, je obogaten z nasveti in izkušnjami za kolesarjenje. Poglavja zračni upor, vzponi in spusti, vožnja v dežju in snegu, kolesarjenje v mestih, kolesarske bližnjice po Ljubljani in Mariboru, kolesarska parkirišča, nasveti za pripravo kolesarskih izletov in načinov potovanja pa zaključuje sestavek o gorskem kolesarjenju.

Vodnik »Kolesarski izleti po Sloveniji«, ki je izšel v manjšem formatu, lahko vložimo, odprtega na katerikoli strani, v priloženo torbico na vodilo kolesa. V njem je predstavljenih 35 cestnih in 47 gorskih popoldanskih, enodnevni ali dvodnevni kolesarskih izletov. Le-ti so različnih težavnostnih stopenj, namenjeni začetnikom, rekreativcem ali pa »starim kolesarskim mačkam«. Opisu vsake poti je priložen barvni zemljevid, natančen višinoigram in vsaj ena slika z opisane poti. Ceste izletov vodijo do naravnih in kulturno-zgodovinskih znamenitosti Slovenije po manj prometnih cestah, gorski izleti pa po za vožnjo s kolesi dovoljenih poteh. Zemljevidi za cestne izlete so izdelani po Avtokarti Slovenije Avto moto zveze Slovenije

ter Inštituta za geodezijo in fotogrametrijo, zemljevidi za gorske izlete pa so prirejeni po Atlasu Slovenije Geodetskega zavoda Slovenije.

Med prekrasnimi izleti po dolinah so opisani tudi nekateri gorski izleti s cilji na kontrolnih točkah Slovenske planinske poti, kot so Slavnik — 66, Tinjan — 68, Vršič — 40, Javornik nad Črnim Vrhom — 62, Nanos — 64 in pot čez Pohorje — 1, 2, 3, ter drugi s cilji na kontrolnih točkah Razširjene slovenske planinske poti, kot so Krim — 30, Kum — 22, Mangartska koča — 3, Lisca — 20, Slivnica — 29, Kobariški Stol — 1, Trdinov vrh — 26 in Snežnik — 28.

Kreatorje tega projekta lahko pohvalimo za njihov trud in ponujeni izdelek.

Ciril Velkovrh

Diplomske naloge s področja gornišva na Fakulteti za šport v Ljubljani

1. **Hrovatin Bojan**: Turno smučanje, 1961.
2. **Švegl Majda**: Tendence razvoja in ukrepi za napredek turnega smučanja v Sloveniji, 1970, (**D. Stepišnik**).
3. **Golob Marija**: Nekateri antropometrične in fiziološke značilnosti alpinistov, 1972, (**L. Vučetič-Zavernik**).
4. **Krpač Franjo**: Povezanost nekaterih motoričnih testov z uspehom v alpinizmu, 1976, (**S. Kristan**).
5. **Burnik Stojan**: Nekateri sociološki in motivacijski dejavniki planinarjenja, 1977, (**K. Petrovič**).
6. **Manfreda Marjan**: Razvoj alpinista, 1979, (**V. Mesarič**).
7. **Mihelič Jože**: Motiviranost gorenjskih alpinistov, 1980, (**M. Čuk**).
8. **Grošelj Viktor**: Sistem alpinistične vzgoje, 1980, (**S. Kristan**).
9. **Mrežar-Suhač Slava**: Povezanost spremenljivk telesne moči s subjektivnim ocenjevanjem kot kriterijem uspešnosti v alpinizmu, 1980, (**V. Mesarič**).
10. **Žagar Andreja**: Delež osnovne in srednje šole pri usmerjanju 405

učencev v planinstvo, 1982, (S. Kristan).

11. **Šorc Janez**: Povezanost nekaterih antropometričnih mer z uspehom v alpinizmu, 1983, (S. Kristan).

12. **Štremfelj Andrej**: Prediktivna vrednost nekaterih motoričnih testov za uspešnost na alpinistični odpravi, 1983, (A. Klojčnik).

13. **Benkovič Janez**: Nekatere antropometrične dimenzije alpinistov na odpravi »Lhotse 1981« in njihova povezanost z uspehom na alpinistični odpravi, 1983, (L. Vučetič-Zavernik).

14. **Lihteneker Marko**: Analiza nesreč v slovenskem alpskem svetu od 1949—1981. leta, 1983, (S. Kristan).

15. **Brenčič Marjana**: Nekatere morfološke in motorične značilnosti alpinistk, 1984, (F. Agrež).

16. **Plešivčnik Lidija**: Povezanost prvin izletniškega, gorniškega in pohodniškega delovanja s prvinami splošnega ljudskega odpora v luči nekaterih izkušenj preteklega doba, 1985, (S. Kristan).

17. **Zofič Dušan**: Razvitost izletniškega in planinskega delovanja v osnovnih šolah občine Brežice, 1985, (S. Kristan).

18. **Novak Franci**: Razvitost izletniškega in planinskega delovanja v osnovnih šolah občine Trebnje, 1985, (S. Kristan).

19. **Mihalič Janja**: Razvitost izletniškega in planinskega delovanja v osnovnih šolah občine Novo Mesto, 1987, (S. Kristan).

20. **Jereb Blaž**: Vpliv električne stimulacije na vzdržljivost v moči upogibalk prstov na rokah pri športnih plezalcih, 1989, (J. Šturm).

21. **Kovačec Bojan**: Začetki in razvoj planinstva na Jezerskem, 1989, (R. Šugman).

22. **Kokalj Andrej**: Razvoj prostega in športnega plezanja, 1990, (R. Šugman).

23. **Golnar Anton**: Model treninga za alpiniste, 1990, (S. Kristan).

24. **Nared Katarina**: Evropska pešpot E6 — YU in njen pomen za športnorekreativno dejavnost Slovencev, 1990, (H. Berčič).

25. **Gregori Tatjana**: Razvoj alpinizma med slovenskimi jamejci v Trstu, 1991 (R. Šugman).

406 26. **Turnšek Danica**: Ekološke

vzgojne vsebine v športni vzgoji, 1992, (S. Kristan).

27. **Sovinc Sabina, Jensterle Franc**: Analiza stanja ter možnosti in pogoji za razvoj rekreativnega športnega plezanja v Sloveniji, 1993, (H. Berčič).

28. **Dolenc Aleš**: Pomen razvoja gibljivosti za optimalno izvedbo plezalne tehnike, 1993, (O. Kugovnik).

29. **Ulaga Maja**: Odvisnost sile potega od pokrčenosti roke, 1994, (V. Strojnik).

30. **Kregar Zoran**: PD Impol Slovenska Bistrica od leta 1922—1994, 1994, (R. Šugman).

31. **Klampfer Viktor**: Vpliv programa športnega plezanja pri športni vzgoji na nekatere motorične sposobnosti in antropometrijske mere v osnovni šoli, 1995, (J. Strel).

Gorništvu je na Fakulteti za šport v Ljubljani prisotno od njene ustanovitve. Sedanja Katedra za planinstvo je delovala že na Visoki šoli za telesno kulturo in na Fakulteti za telesno kulturo, le da se je predmet oziroma področje imenovalo Aktivnosti v naravi in kasneje Športna turistika.

Vodja in nosilec gorniških dejavnosti na Fakulteti za šport je bil vsa dobra tri desetletja prof. dr. Silvo Kristan, ki je tudi sedaj nosilec predmeta in predstojnik Katedre za planinstvo (v oklepaju so navedeni mentorji).

Diplomske naloge s področja gorništvu na Pedagoški fakulteti v Ljubljani

1. **Dabič Nada**: Planinski krožek na osnovni šoli s prilagojenim programom, 1989, (E. Novljan in A. Kotar).

2. **Golob-Bučevac Vladimira**: Planinska dejavnost na osnovnih šolah v kamniški občini, 1989, (M. Petkovšek in V. Troha).

3. **Žmitek Matjaž**: Motiviranost pionirjev planincev za planinsko dejavnost, 1989, (M. Petkovšek in V. Troha).

4. **Zupet Stanislav**: Gorska terminologija pri pouku geografije, 1990, (M. Košak in M. Vojvoda).

5. **Jerina Zdenka**: Sprehodi na Sveto Trojico spomladi, 1991, (V. Stepančič).

6. **Tomat Arijana**: Ciciban planinec, 1991, (R. Vute).

7. **Peklaj Zdenka**: Ciciban — planinec, 1992, (R. Vute).

8. **Matos Polona**: Predšolski otrok in planinski svet, 1993, (V. Stepančič).

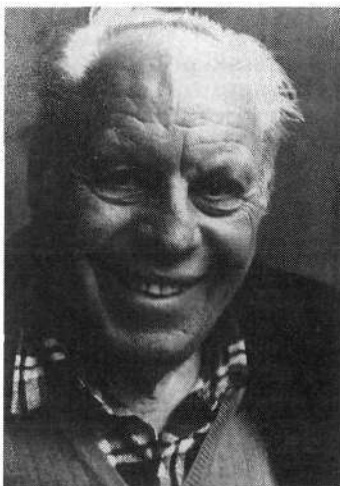
9. **Ocepek Marija**: Izletništvo, pohodništvo in planinstvo v vrtcu in na razredni stopnji osnovne šole, 1995, (R. Vute in F. Krpač).

10. **Mučibabič Irena**: Razvoj in pomen mentorstva mladim v planinstvu, 1995, (R. Vute in F. Krpač).

Stojan Burnik

društvene novice

Jožetu Štolcarju v slovo

Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.
A. M. Slomšek

Ko na koncu svoje življenjske poti polagamo obračun svoje dejavnosti, ga Tebi, Jože, ni bilo težko. Storil si dovolj tako za dom, družino, službo in domovino in ne nazadnje tudi za gorništvu.

Z ženo sva se pripravljala, da vaju obiščeva, pa sva, žal, zvedela za

Tvojo smrt. Prizadela me je, saj si mi bil eden od najboljših prijateljev. Toda smrt je neizprosna.

Dobrih 81 let je minilo od Tvojega rojstva (15. marca 1915) na Hrušici pri Jesenicah v številni družini železničarja. Po šolanju si se po krajših priložnostnih delih zaposlil pri železnici na odgovornem mestu progovnega nadzornika.

Leta 1948 si se poročil z ženo Ivanko, s katero imata sina in hčer. Nato sta s svojo izjemno delavnostjo do leta 1970 ustvarila svoj dom blizu Medvod.

Ko obujam svoje planinske spomine, se vedno rad spominjam najinih srečanj in skupnih dejavnosti v gorah. Kako veselo je bilo naše srečanje v ledenih strminah Grossglocknerja, pa pozneje na skupnih turah na Kitzsteinhorn, Granatspitze, Sonnblick, Prisojnik, Jalovec, Dovški križ, Mangart, Veliko Mojstrovko! Bili smo polni mladostnega poleta. Vse nam je bilo lahko, čeprav je bilo včasih zelo težko. Preplezali smo Mojstrovko, Mlinarico, Kukovo špico, Gamsovec, Veliko Goličico, Srednji in Visoki Rokav, Triglav in še dosti drugih vrhov.

S smučmi smo prekrizžarili mnoga zasnežena pobočja naših Julijcev.

Ob gradnji Zavetišča III Za Akom si prenašal iz doline najtežja bremena.

Pa reševanja v gorah! Tvoja velika zasluga je bila, da se je za **Pavlo Jesihovo** ob tako slabih pogojih, kar zadeva hrano, opremo in takrat najtežavnejšo smer, vse tako srečno in uspešno končalo v Joževem stebri Severne stene Triglava. Ob reševanju ponesrečene **Mrzelove** s Kredarice v Krmo z improviziranimi transportnimi sredstvi v globokem južnem snegu nam ni bilo lahko. Še isti dan smo se nato vrnili do Staničeve kočice in smučali v dolino Kot. Naporno je bilo — a kaj zmore mladost!

Še bi lahko našteval, veliko je bilo vsega.

Pozneje so se naša pota oddaljila. Moral si graditi železniški prog Šamac—Sarajevo in Brčko—Banovići v Bosni, nato pa si odšel službovat v Podbrdo, od koder si v vseh letnih časih obiskoval Porezen, Kojco, Črno prst in druge tamkajšnje gore.

Rad si pisal o svojih doživljajih v planinskem glasilu in časopisih. Kar zadeva pravopis, si bil zelo kritičen do izrazov v svojih in tujih člankih. Uspešno si se udeleževal kot smučarski tekač na tekmovanjih na dolge proge. Sodeloval si tudi v planinski organizaciji v Medvodah.

Prešla so leta. Spet smo se veseli srečevali na vsakoletnih srečanjih alpinistov-veteranov. In obujali spomine.

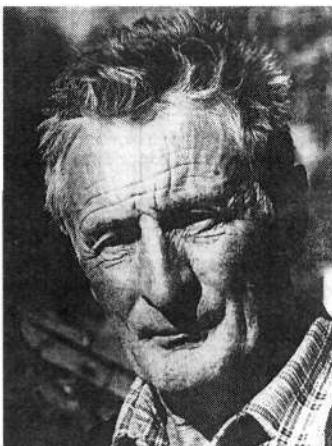
Lepo si mi napisal v mojo spominsko knjigo: »Gornikova dejavnost je plemenita, brez sovraštva. Udeležuje se proti slabim strastem — ne proti domovini, ne proti ljudem.« V svoji knjigi »Poti v brezpotja« je med drugim napisala Tvoja sorodnica **Staza Črnič** tudi tole: »Bile so poti — vodile so v brezpotja v strme gore. Srce je vriskalo v širokih svobodnih obzorjih. Toda strmine so se počasi prevesile. Le ena pot je še vodila — navzdol. Konec poti! Bilo je — minilo je. V srcu sta samo še mir in spomin...«

Jože, bil si nam svetel vzor iskrenega, nesebičnega, poštenega in pravega prijatelja in kot takega Te bomo vedno ohranili v spominu. Naj Ti bo lahka gorenjska zemlja, ki si jo tako ljubil!

Janez Krušič

In memoriam:

Alojz Kravanja 1926—1996

Med radeške planince je kot strela z jasnega udarila kruta vest, da je

nenadoma ugasnilo življenje našega dolgoletnega prijatelja in nosača na Zasavsko kočjo na Prehodavcih, Trentarja **Alojza Kravanja**.

Dolgih devetnajst let, od 1977. do 1995. leta, je s svojima konjema (v začetku tudi z oslom) prizadevno in vestno tvoril vse potreben material v našo postojanko.

Ni bilo lahko. Mogočni vršaci, ki obkrožajo čudovito dolino Trente, so bili vedno zaviti v trdo temo, ko je odhajal na pot. Poprečno 60-krat v treh mesecih, kolikor traja planinska sezona, jo je bilo treba prehoditi: v mrazu, vročini, vetru, dežju, včasih tudi v snegu. Z drugimi besedami je to okoli 500 ur hoje in prehojenih 85.000 višinskih metrov, in to zapored 19 let v življenjskem obdobju, ko večina ljudi mirno uživa zasluženi pokoj.

Vse to je počasi, vendar vztrajno načenjalo njegovo zdravje in njegovo srce je po kratki, a hudi bolezni obstalo.

Radi smo ga imeli, bil je del nas, vedno smo bili ponosni, ko smo ga srečevali na poti iz Trente na Prehodavce.

Bojimo se, da se z njegovim odhodom zaključuje tudi neko obdobje, obdobje človeku in naravi prijaznega načina oskrbovanja težko dostopnih visokogorskih planinskih postojank.

Prihajajo hrupni helikopteri, ki poleg živali in nosačev odganjajo z gora tudi mir, tišino, intimnost...

Vsi, ki smo ga poznali in delali z njim, ga bomo ohranili v trajnem in najlepšem spominu.

Planinsko društvo Radeče

PD Ruše praznuje 95-letnico

Planinsko društvo Ruše praznuje letos 95 let svojega obstoja. V ta namen so si v društvu zastavili zahteven program, da bi dostojno obeležili ta visok jubilej.

Svoje korenine preteklosti so v jubilejnem letu pokazali že v soboto, 13. aprila, ko so na hiši ustanovitelja Ruške podružnice SPD odkrili spominsko ploščo z reliefom **Davorina Lesjaka**, delo ruškega kiparja **Nikole Perunovića**. Zatem so v 407

Žirovniški planinci v družbi s Čopovim Jožem pri obnovi Valvasorjevega doma leta 1947
Foto: Pavle Bešter

prostorih ruškega likovnega kroga odprli zanimivo spominsko razstavo, ki je prikazala celotno obdobje od leta 1901 naprej. Ob teh dveh velikih društvenih dogodkih je najprej spregovoril predsednik društva **Rafael Razpet**, potem pa je navzoče pozdravil tudi predsednik PZS **Andrej Brvar** in orisal nekatere vidike slovenskega planinstva. Spominsko ploščo je odkril ruški župan **Franc Ladinek**, o razstavi pa je spregovorila njena avtorica **Slavica Tovšak** iz Pokrajinskega arhiva Maribor. Pester kulturni program so v hladnem vremenu izvedli mladi iz Ruš na čelu z ruško pihalno godbo.

Razstava je bila odprta do prvomajskih praznikov in ogledalo si jo je precej krajanov ter mnogo osnovnošolcev s svojimi mentorji.

Jeseni čaka ruške planince še ena velika prireditve. Prvega septembra bo namreč pri Ruški koči pri Arehu srečanje podravskega planincev in prav Rušanom je letos zaupana organizacija tega srečanja. Istočasno bodo odprli Ruško planinsko pot.

Medtem so izvedli še 2. tradicionalni pohod Ruše-Ruška koča ob dnevu državnosti, 25. juniju, mladinski odsek pa pohod v spomin na **Bena Dolinška**, ki je leta 1994 za vedno ostal v Himalaji.

Za posebno razvedrilo in jubilejnim letu so ruški planinci meseca julija odšli v gore na Korziki.

Če jim bo vse načrtano res uspelo, potem bo to jubilejno leto še eno leto, ki bo s posebnim poudarkom zapisano v društveni kroniki.

Franček Hribernik

110 domačinov ponovno ustanovilo PD Žirovnica

Na Selu pri Žirovnici so letošnjega 22. marca ustanovili Planinsko društvo Žirovnica, kar je v bistvu obnovitev že leta 1946 ustanovljene planinske skupine. Kot so povedali na letošnjem občnem zboru, je morala skupina leta 1947 zaradi politične situacije prenehati delovati. S tega območja je bil **prof. Anton Zupan** — poučeval je na kranjski klasični gimnaziji in je bil skoraj 18 let drugi načelnik Kranjske podružnice SPD. Torej ni naključje, da je prav domačin Zupan predlagal Kranjski podružnici SPD, da se je odločila za gradnjo Prešernove koče na Stolu v letih 1900 do 1909, ko so člani zbrana sredstva namenili za nakup zemlje in izgradnjo te slavne planinske koče na vrhu Stola.

Planinska dejavnost Žirovničanov in okoličanov pri povojnih obnovah požganih planinskih domov Prešernove koče in Valvasorjevega doma je bila izredno živa. Vendar je planinsko dejavnost tam oviral režim mejnega pasu.

Delovni predsednik letošnjega občnega zbora **Anton Dežman** je v kratkem nagovoru razložil mnenja občanov, ki čutijo potrebo po lastnem planinskem društvu. Za bodoče vodstvo društva zato ni bilo težko najti, kot je dejal, sposobnih in delavoljnih ljudi. Novo PD naj bi združevalo prebivalce vseh desetih vasi od Most do Rodin in druge, ki

čutijo kakršnokoli pripadnost vsem pod Stolom. »Da ne bi bilo videti, kot da smo začetniki planinstva v našem kraju, moram poudariti, da bomo le nadaljevali delo naših očetov, dedov in pradedov,« je dejal.

Predsednik je javno pohvalil in s skromnim darilom obdaril **Janeza Dolžana** iz Žirovnice za njegovo dosedanje ljubiteljsko delo, kajti doslej je skoraj v celoti z lastnim denarjem opremil vsa gorska pota in stezice na tem območju z lepimi kazipoti.

Za delovni program si je novo društvo postavilo vrsto izhodišč, tudi ta, da bo pripravljalo pohode in izlete, delalo z otroki v šoli in z mladino na terenu, uredilo razgledno planinsko-turistično pot po Rebru od Rodin do Most ter jo ponudilo obiskovalcem, pripravilo zemljevid za to pot in vanj vključilo tudi »pot kulturne dediščine«, pripravilo razstavo o zgodovini planinstva na tem območju ter za krajane pripravljalo planinska predavanja s prikazovanjem slik in filmov.

Za predsednika novega Planinskega društva Žirovnica so soglasno izvolili **Pavleta Beštra**, za tajnika pa **Darka Omana**. — Predsednik Bešter je že od nekdanj ljubitelj gora, kakor je bil tudi njegov oče, ki je bil predsednik planinske skupine v letih 1946 in 1947. Bil pa je tudi izvrsten mizarški mojster in je sodeloval v najvišjih organih obrtniške organizacije.

Uspešno delo so novemu planinskemu društvu zaželeli predstavniki PZS, PD Kranj, Radovljica, Jesenice in Javornik ter Gorenjskega meddruštvenega odbora.

Franc Ekar

PD Planika osvaja pokale

Planinsko društvo Planika iz Maribora je mlado društvo, ustanovljeno leta 1995, vendar je za svoj kratek čas veliko prepotovalo po naših lepih krajih, saj so izleti vedno polnoštevilni: do 17. julija letos je imelo 34 izletov, na katerih je bilo kar 1010 pohodnikov.

Tudi letos za praznik 25. junija smo se udeležili pohoda za Zlati znak

Vsi trije pokali v pravih rokah

Piramide iz Zagorja ob Savi na Čemšeniško planino. Organizator je bila Občina Zagorje ob Savi, generalni pokrovitelj Piramida d.o.o. Zagorje ob Savi. Na tem pohodu so letos podelili štiri pokale, žrebali precej daril, kot kolo, bone, majico...

Od teh štirih pokalov smo osvojili kar tri: pokal za največjo pohodniško skupino, pokal za najstarejšo udeleženko pohoda in pokal za najstarejšega udeleženca pohoda. Pokal za najstarejšo udeleženko je prejela planinka **Vida Šturm**, pokal za najstarejšega udeleženca pa planinec **Rudi Rinc**.

Veliko veselja in petja je bilo nato na Čemšeniški planini. Čeprav je bilo slabo vreme, nas to ni motilo. Z radostjo in veseljem smo zapuščali to prelepo planino z željo, da zopet pridemo drugo leto.

Tajnik in vodnik
PD Planika Maribor
Franci Rajh

29. srečanje planincev PTT Slovenije

V nedeljo, 9. junija 1996, smo se na Gori Oljki zbrali planinci PTT Slovenije.

Planinci iz Gorenjske smo se odpravili na pot v zgodnjih jutranjih urah, kar nam je kasneje prišlo še kako prav, da smo še ujeli prijeten jutranji hlad za hojo na goro. V prvem jutranjem soncu smo se vozili skozi vasice in zaselke — lepe, bele in prijazne, kot da bi stopili iz Cankarjevih pripovedi. Peljali

smo se skozi Polzelo, ki je za Žalcem drugi največji kraj v Spodnji Savinjski dolini, in skozi Podvin, kjer se je rodila pesnica **Neža Maurer**. Tu se cesta odcepi na Goro Oljko.

Gora Oljka je izrazit osamel vrh na severozahodnem delu Spodnje Savinjske doline. Ima samo 734 metrov višine, vendar je z nje izreden razgled. V lepem vremenu in dobri vidljivosti menda človek lahko našteje 64 cerkvic, ki stoje na vzpetinah okrog in okrog.

Pod vrhom je na Murnovem travniku brezno Gorolska rupa, ki je povezano z izvirom v Socki. Domačini radi pripovedujejo pripovedko o izginelem volovskem paru in lepi pastirici, ki naj bi padli v jamo. Telege in oblaci naj bi voda prinesla na dan pri izviru.

Nekoč je na vrhu Gore stal križ in že leta 1234 je prvič omenjena kot Križna gora. Cerkev je zgradil v letih 1754—1757 **Janez Nepomuk Meier** po vzoru vzhodnih cerkvâ. Je ena med najlepšimi baročnimi cerkvami na Slovenskem. Razgibano zunanjšino krasita dva zvonika, zanimiv je ogled prvotne kapele, do katere se pride po 11 metrov dolgem rovu pod cerkvijo.

Cerkev je dvakrat pogorela (1837 in 1932). Nekaj posebnega je glavni oltar, ki je lesen in je izredno baročno rezbarsko delo.

Bivša mežnarija, župnišče in gostišče je včasih nudilo zatočišče številnim romarjem. Od 1956. je bila zgradba planinsko zavetišče

PD Celje. PD Polzela je začelo mežnarijo obnavljati leta 1961 in leta 1963 je bil prenovljen dom odprt. Dom je odprt ob sobotah, nedeljah in praznikih ali po dogovoru. V domu je 150 sedežev v petih prostorih, kuhinja, klet, sanitarije in velika terasa. V nadstropju je 30 skupnih ležišč, v devetih sobah pa 15 postelj.

Bili smo tako zgodnji, da smo malce presenetili oziroma prehiteli organizatorje. Lonce z golažem so namreč šele pristavljali na ogenj, stojnico s karticami in žigi so šele polnili. Pravijo, da kdor prvi pride, prvi melje. Tako smo si lahko poiskali najlepše, najbolj senčne koticke. Posedli smo pod starodavni oreh, ki nam je ves dan gostoljubno nudil svojo košato senco.

Planinci so prihajali od vsepovsod. Do 11. ure se je zbrala precejšnja množica — po oceni organizatorja je bilo ta dan na gori Oljki okoli 400 planincev. Prišli so iz PTT planinskih društev Nova Gorica, Novo mesto, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota in seveda gostitelji — PD PTT Celje. Ti so najmlajše PTT društvo, ustanovljeno je bilo leta 1970.

Ob 11.15 se je začel kulturni program s pozdravnimi nagovori in pevskim zborom. Govorci so bili **g. Cilenšek**, predsednik PD PTT Celje, **g. Vaupotič**, predstavnik Telekom, in **g. Gerden**, predstavnik Pošte Slovenije. Bilo je kratko, jedrnatno, učinkovito. Kot se za vroč poletni dan spodobi.

Nato so nas pogostili z imenitno dišečim golažem v ličnih skodelah, ki smo jih lahko odnesli domov za spomin.

Predsedniki regijskih planinskih društev so nato imeli sejo meddruštvenega odbora, zatem pa je zaigral ansambel Hmeljarski instrumentalni kvintet. Plesišče je bilo na vročem soncu, saj organizator verjetno ni utegnil pravočasno preskrbeti ponjave ali kakršnekoli druge zaščite nad glavami plesalcev. Plesalo se je, da je bilo veselje!

Okrog četrte ure so posamezne skupine začele odhajati. Tudi naša, kranjska skupina se je poslovila od starih prijateljev in znancev in odšli smo nazaj v dolino. Koledarsko po-

Dušan Feldin ureja razstavo v planinskem domu na Kališču

Foto: Franc Ekar

letje še ni prišlo, a bila je prava pasja vročina, tako da si je bilo pri Jugu potrebno malo privezati duše. A tam se niso ravno najbolje znašli; zdelo se je, kakor da nikakor nočejo zaslužiti in izkoristiti naval planincev tega dne.

Drugo leto se bomo seveda spet srečali, ne ve se še, kje. A vedno so to premišljeno izbrani kraji, ki nam obiskovalcem za vedno ostanejo v lepem spominu. Že **Plinij starejši** je v 1. stol. našega štetja dejal: »Turpe est in patria vivere et patriam nescire.« (Sramotno je živeti v domovini in je ne poznati.)

Srečanja planincev k takemu spoznavanju nedvomno mnogo prispevajo!

Ivanka Korošec

Razstava v planinskem domu na Kališču

V planinskem domu na Kališču so 22. junija letos dali na ogled slikovni material **Franca Jalna**, že predvojnega »kališčarja«, planinca, smučarja in gorskega reševalca brez znaka. Fotografije osvežujejo spomin na nekdanje Kališče in Storžič: kakšen je bil prvi pastirski stan na Sp. Kališču, otvoritev pastirske brunarice v letu 1935, Storžič pozimi...

Za ljubitelje Storžiča in Kališča je bilo to prijetno presenečenje, za planinski dom pa vsekakor popostritev za vsakega obiskovalca. Edinstveni slikovni material je za preslikanje dal na voljo Franc Jalen, stroške preslikave, kaširanja in

okvirjanja pa je prevzelo Planinsko društvo Kranj.

Razstavo je postavil in oblikoval starosta kranjskih planincev **Dušan Feldin**.

Franc Ekar

Občni zbor PD Kranj

Dne 20. maja letos je bil redni letni občni zbor PD Kranj, ki se ga je kot gost udeležil tudi predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar**. Izhodišča za razpravo so bila poročila, predvsem poročilo predsednika PD Kranj **Franca Ekarja**, ki je posebej poudaril vprašanje planinske lastnine. Občni zbor mu je v celoti pritrdil, ki je dejal, da gre v teh primerih za društveno in ne za družbeno, državno ali občinsko lastnino, ki je neodtujljiva.

Rečeno je bilo, da se PD Kranj trudi za drugačen volilni sistem v PZS, ko na skupščinah ne bi imelo vsako društvo ne glede na število članov in na svoje dejavnosti po en volilni glas.

Predsednik PZS je v razpravi dejal, da ima PD Kranj v slovenski planinski organizaciji zaradi svojih dejavnosti posebno mesto, za dosežene uspehe predvsem zadnjega obdobja pa je kranjskim planincem čestital. Na konkretna vprašanja iz razprave po poročilih je med drugim odgovoril, da v novem zakonu o društvi planinci nismo dosegli vsega, kar smo želeli, kajti zakon med drugim ni rešil vprašanja tiste družbene lastnine, ki jo imajo društva v

upravljanju. »Sicer imamo planinsko lastnino v več kot 90 odstotkih urejeno,« je dejal, »in ta lastnina ni v ničemer sporna, sporen pa je tisti del, ki zemljiškoknjžno ni prenešen v last društev. To je tudi primer vaše koč na Jakobu... Nekateri župani novo ustanovljenih občin pritiskajo na planinska društva, da bi se odpovedala lastnini do planinskih postojank in jo prenesla v last občin. V vašem primeru je tako: če želite imeti sredstva za vzdrževanje planinskih koč, morate lastnino prenesti na občino. Temu se moramo planinci odločno upreti, saj smo svojo lastnino začeli pridobivati pred sto leti in se ji ne bomo odpovedali, kajti v mnogih primerih je šlo tudi za to, da to zemljo ohranimo slovensko.«

Ko je odgovarjal na vprašanje, kako je z zamenjavo starih mejnih kamnov, za kar PZS sicer ni pristojna, je dejal, bo ta akcija trajala tri do pet let, »pobudo pa bomo posredovali dalje, da bi se zamenjava pospešila«. Obljubil je, da bodo na prihodnji skupščini PZS med drugim razpravljali o novem zakonu o društvi, tudi o razmerju med PD in PZS in o tem, ali naj bi imeli v Sloveniji predvsem velika društva z vsemi dejavnostmi ali majhna, ki se ukvarjajo samo z eno dejavnostjo.

Občni zbor PD Kranj je sprejel 15 sklepov, med drugim tega, da planinske lastnine ne smemo odtujevati brez sklepa planinske organizacije, da ne dovolijo odtujiti planinskega objekta na Jakobu, ki so ga zgradili na pobudo PD Kranj, zgradila in sfinancirala pa ga je Iskra za planinsko dejavnost po vseh predpisih in navodilih PZS, da naj planinska organizacija sistemsko uredi vprašanje prostega gibanja po planinskih poteh in dostopnih gozdnih cestah, kar je potrebno zaradi nekaterih lastnikov, ki so hojo po svoji zemlji začeli prepovedovati, odkar so od letos lastnikom zemlje uvedli davek od katastrskega dohodka za vzdrževanje gozdnih potov, ki naj bi ga lastnikom zemlje, po katerih gredo planinska pota, odpravili, da mora PD Kranj stalno skrbeti za vsestransko izobraževanje svojih planincev, da naj bi PZS dala pobudo za izdelavo

enotnega kroja za planinske vodnike in naj bi ministrstvu za obrambo in notranje zadeve spodbudili k čim prejšnji zamenjavi mejnih kamnov vsaj na planinsko najbolj obiskovanih predelih.

20-letnica PD Avtotehna

Porodila se je ideja, da bi ustanovili planinsko društvo, dovolj planincev in ljubiteljev gora pa nas je bilo, da smo zamisel uresničili. Bilo je pred 20 leti in konec letošnjega maja smo proslavili obletnico PD Avtotehna.

Skozi tesni Mostnice, kjer okoli mogočnih skal bučijo, se penijo in odteka bohinjske pomladne vode, nas je pot peljala v Voje, to zeleno dolino južnega triglavskega predgorja, da bi praznovali. Voje so nas sprejele bujno zelene, obsijane s soncem, okrašene s šmarnicami in obdane z mogočnimi vršaci, da je zaigralo srce. Sredi te bohinjske pomladi smo pripravili proslavo na prostem ob domu, kjer je bil tudi prijeten zaključni del.

Veliko se nas je zbralo: od naše še aktivne najstarejše članice 87-letne Nade pa do najmlajše štiriletne Mance, ki je še kako samozavestno zapela v družbi svojih vrstnikov. Nasploh naš naraščaj, mladi gorniki, ne samo uspešno premaguje strmine, ampak zna tudi kaj povedati, lepo zapeti in zaigrati, kar so dokazali in s tem polepšali proslavo. Seveda ni manjkal niti harmonikar, ki je zaigral, da so zasrbele pete.

Naš predsednik **Franci Petkovšek** je poskrbel, da se nam je spomin vrnil nekaj let nazaj. To res ni dolga doba, pa vendar so se v tem času dogajale pomembne stvari, o katerih je bilo vredno spregovoriti. Registrirali smo se v maju 1976 pod imenom Planinsko društvo Avtotehna, sprejeli finančni načrt in pripravili načrt izletov; prvi nas je peljal mimo slapa Rinka na Okrešelj in lepo je bilo. Napisali smo vlogo sindikatu za dotacijo in ko je sindikat ugotovil, da gre zares, je dotacijo odobril. Ob ustanovitvi smo imeli 150 članov od približno 600 zaposlenih.

Pridno smo planinarili; avgusta 1978 so se najbolj junaški odpravili na

Mont Blanc, na vrhu zasadili zastavico Avtotehne in se ovekovečili. Naša pot se je dvigala, vedno bolj strma je bila in vodila je domala po vseh gorah naše lepe dežele, po Julijcih, Karavankah, Savinjskih Alpah, hribih Zasavja, Dolenjske, Štajerske, tostran in onstran meje po Koroškem in Primorskem. Udeleževali smo se pohodov, tudi v težavnih zimskih razmerah, podali smo se na Durmitor in osvojili vse tamkajšnje vrhove, seveda pod dobrim vodstvom.

Žal vedno vse ni bilo lepo. Hudo nas je prizadela nenadna izguba soustanovitelja Staneta, ki je bil do kraja mentor in kot oče mnogim. Velikokrat se spominjamo njegovih nasvetov in dobre volje, a se žal zanosom narave ni moč upreti.

V vseh teh letih smo pridno bogatili našo knjižnico. Ohranjeni so vsi vezani letniki Planinskega vestnika in na voljo je veliko specialnih zemljevidov. Nekaj časa smo celo izdajali svoj časopis »Moj nahrbtnik« in radi smo ga čitali.

Ko slavimo dvajsetletnico, je prav, da se zahvalimo Avtotehni kot glavnemu sponzorju, od katere smo vsa leta prejemali finančno podporo, mi planinci pa se po gorah potepamo z majicami, na katerih piše »PD Avtotehna« in nemalokrat slišimo: »Že spet ti Avtotehnarji!« Prav je imel naš predsednik Franci, ko je rekel, da ima nebo nad nami danes drugačno modrino, sonce drugačno toplino, poljana okrog nas drugače cveti in glas iz harmonike drugače zveni, čas se ti morda za trenutek spomina ustavi in se povrne leta nazaj.

Lepo smo praznovali z željo, da bi se še dolgo družili ter po svojih najboljših močeh prispevali k čistejši naravi v gorah in s tem za čistejšo in lepšo prihodnost.

Ani Smolej

Času primeren odsek za pota pri PD Celje

PD Celje vzdržuje več kot dvajset visokogorskih poti v Kamniško-Savinjskih Alpah. Od tega jih je polovica opremljenih z varovalnimi napravami, kot so klini, jeklene vrvi, lestve, stopnice, brvi itd. V letih od

1988 do 1996 so bile vse zavarovane poti generalno obnovljene. Edina zelo zahtevna pot, ki je še ostala nezavarovana z varovalnimi napravami, je pot iz Matkovega škafa na Mrzlo goro. Prav sedaj pa potekajo priprave za zavarovanje tudi te poti. To zahtevno delo je opravila območna tehnična skupina Savinjskega MDO pod vodstvom **Florijana Nunciča**, za kar ji gre posebna zahvala in priznanje.

Zadnja leta je v odseku za pota pri PD Celje počasi nastajal nov, mlajši rod markacistov, ki se je v letu 1996 organiziral in opremil z vso potrebno opremo za vzdrževanje visokogorskih poti. Naša usmeritev je preventivno vzdrževanje poti, kar pomeni, da poseg na poškodovani poti opravijo takoj, ko nastane, s kratko eno- ali dvodnevno akcijo ob koncu tedna. To je zagotovilo, da bodo poti še varnejše.

V PD Celje smo prepričani, da je takšen način vzdrževanja poti učinkovitejši ter predvsem cenejši za društvo in PZS, za markaciste pa privlačnejši, ker preprečuje komercializacijo, elitizem in monopolizem. To bi moralo biti markacistom tuje, čeprav se je prikradlo že tudi mednje. Zato upamo, da nas bo posnemalo čim več društev, ki vzdržujejo visokogorske poti, sicer bodo markacisti lahko samo še upokojenci. V današnjem času je namreč težko dobiti izreden plačan dopust za dolge večdnevne akcije, kot so bile običajne do sedaj.

Pomlajena desetčlanska ekipa celjskih markacistov, starih od 28 do 45 let, je sestavljena iz predanih planincev in dobrih prijateljev. V ekipi imamo tudi dve markacistki, ki se uspešno kosata z moško konkurenco. Naš enajsti član je starosta celjskih markacistov **Hinko Kožargams**, bivši načelnik odseka, ki je s prepostitvijo položaja mlajšim omogočil ta preporod. Sedem markacistov, ki še nima opravljenega tečaja za markaciste, je prijavljenih na tečaj pri Komisiji za pota pri PZS in upamo, da ga bodo kmalu organizirali.

Posebej se zahvaljujemo predsedniku PD Celje **Adiju Vrečerju**, ki je podprl našo idejo, da imamo lastno ekipo za vzdrževanje poti, nato pa

je še s podporo za odobritev finančnih sredstev za nakup potrebne opreme pomagal, da smo celjski markacisti verjetno edina tehnično popolnoma opremljena ekipa (med planinskimi društvi) za vzdrževanje poti v slovenskem visokogorju.

Franc Šinko

Množično na Blegoš

Mladinski odsek domačega planinskega društva je na zaključni izlet v minulem šolskem letu povabil svoj planinski podmladek iz vseh osnovnih šol v občini. Odziv je bil izreden, vabljev pa je bil tudi 1562 metrov visoki in razgledni Blegoš v Škofjeloškem hribovju.

Kar 125 mladih planincev iz vseh ilirskobistriških osnovnih šol (razen OŠ Podgrad) s svojimi mentorji in mnogimi starši se je v soboto, 8. junija, podalo na pot. Za izhodišče so izbrali majhno hribovsko vasico Leskovicu, od koder so v poldrugi uri hoje skozi mogočne blegoške gozdove prišli do slikovite planinske kočice na Blegošu in prav vsi osvojili še vrh te prekrasne gore. Ogromni betonski bunkerji in strelne line še spominjajo na hude vojne čase. Toda mladi so se raje ozirali po naših lepih gorah, saj je z Blegoša kot na dlani velik del naše dežele z mogočnim Triglavom na severu in Snežnikom na jugu.

Ob koncu šolskega leta je mnogo mladih marljivih planincev na vseh naših osnovnih šolah prejelo številne bronaste, srebrne in zlate značke planinskega tekmovanja Mladi planinec. Prav z izletom na Blegoš se v ilirskobistriškem planinskem društvu izteka tretje desetletje organiziranega planinskega izletništva, namenjenega njegovemu planinskemu podmladku.

Vojko Čeligoj

Mejni planinski prehodi na Olševi

Komisija za pota pri PZS je 1. junija 1996 v Koči pod Olševo sklicala sestanek o ureditvi planinskih poti do novih mejnih prehodnih mest na Olševi. Udeležili so se ga **Tone Tomše** (KZP), **Martin Aubrecht**,

Božo Jordan in **Florjan Nunčič** (Savinjski MDO), **Naci Štebe** in **Stanko Žibovt** (PD Solčava), **Peter Štifter** in **Olga Selišnik** (lastniki zemljišč). Skladno je bilo sklenjeno, da na novo označijo pot oziroma obnovijo markacije do državne meje. Markiranje s Knafelčevo markacijo in čiščenje so 19. junija 1996 že opravili Florjan Nunčič, **Stanko Gašparič** in Božo Jordan.

Na novo je označena planinska pot od Koče pod Olševo (Sv. Duh, 1250 m) na Kolarjev vrh, kot imenujejo domačini ta prehod. **Fr. Kocbek** navaja v vodniku leta 1903 pri opisu poti: »Iz Solčave čez Šentlenartsko sedlo v Železno Kapljo (4 ure, rdeča znamenja).« Mejne stražnice takrat tu še ni bilo, omenja pa gostilno pri Sv. Lenartu (1334 m).

Pot se prične pri koči, preči panoramsko cesto pod cerkvijo (1242 m) in poteka na sever (napis na debli Sv. Lenart) sprva strmo po stezi do gozdne ceste (vožnja ni dovoljena) do njenega konca. Dalje po vlaki poteka nad grabnom in levo po starem kolovozu, mimo izvira in ostanka temeljev stare stražnice (odstranjena po 2. svetovni vojni). Na debli je napis Sv. Duh. Za njo smo pred mejo in med mejnima kamnoma XXII/32 (1440,3 m) in 33 (1440,2 m), kjer je dovoljen prestop državne meje. Na avstrijski strani (Heiligengeistsattel, 1432 m; to je zapisano na novi planinski karti KSA, 1996, prva izdaja, ni pa še rdeče črte) lahko pot nadaljujemo do Sv. Lenarta ali ob meji navzgor do prehoda pri mejnem kamnu 11.

Pri mejnem kamnu XXII/11 (1575,7 m), le nekaj korakov levo od označene planinske steze Sv. Duh—Rogar—Potočka zijalka, kjer se ta približa meji nad zavoji, je dovoljen prestop meja. Na debli je napis Sv. Duh in tabla Olševa. Na avstrijski strani (trenutno še tabla s prepovedjo prestopa meje) je možen ogled Skalnih vrat (1508 m, pred njimi žična vrvi!) in vzpon na Obel Kamen (3 žične vrvi in oprjemni klin).

Okoli 15 minut nad Potočko zijalko (1675 m, KSA, napisna tabla pred vhodom 1700 m) je razcep steza (ok. 1770 m). Na levi so obnovljene markacije in malo višje na skali

napis Obel kamen. Steza se vije po prisojnjem pobočju navzgor na Obel kamen (1883 m, tak zapis je na karti KSA) 15 minut. Od mejnega kamna 4 je lep pogled k sv. Duhu in na plaz, pri kamnu št. 3 (1884,6 m) so na avstrijski strani skrinjici in križ. Na skalici je napis Sv. Duh. Trenutno je tam posebna avstrijska označka trigonometra za aerosnemanje.

Markaciste čaka še postavitev tabel in morebitnih skrinjic z ustreznimi žigi ter ureditev poti na Strevčovo peč (1338 m), ki je že markirana; na tem pogovoru je bilo določeno, da jo vpišemo v seznam planinskih poti. Z nje je lep pogled na Logarsko dolino in od kočice pod Olševo (1232 m, višina je vprašljiva, to bi ustrezalo stari domačiji, KSA) je pol ure hoje. Po Logarski dolini je sedaj posebno označena pešpot, ki se izogne cesti, kjer so bile prej mejne markacije. V prilogi Novega tednika (13. 6. 96) je zapisana izjava **Gustija Lenarja**, da bodo planincem (velja pa tudi za druge) zaračunavali takso za svež zrak. Na karti KSA je še vedno Dom v Logarski dolini 761 m, ki ga že dolgo ni več. Na začetku označene planinske poti na Olševo nad Solčavo je pri Firštu (gostišče, ap) sedaj na ogled stalna razstava o Potočki zijalki. Odprta je bila 16. junija letos ob prisotnosti predsednika države **Milana Kučana**. Na karti ni označeno gostišče, na prejšnjih je zapis Krznar pri potoku Lašek. Prav tako ni označena turistična kmetija **Rogar** ob poti na Olševo. Tu so nam povedali, da je 12. junija strela pokončala 20 ovac pri jami Kapežnici na Olševi.

B. J.

Popotovanje k zibelki slovenske knjige

V zadnjem času planinska društva in druge organizacije organizirajo vedno več pohodov po kulturno-zgodovinskih poteh. Tako so planinci iz Velikih Lašč letošnjega junija pripravili že 4. pohod po Velikolaški kulturni poti Levstika, Stritarja in Trubarja. V sončnem in vročem dnevu se ga je udeležilo okoli 500 pohodnikov, od tega je bilo več kot polovico otrok.

Ilijev kozolec v Retjah, pod katerim je Fran Levstik pisal Martina Krpana.

Foto: Franci Erzlin

Pohod se je začel v središču Velikih Lašč in se nato nadaljeval mimo Levstikovega spomenika in cerkve Marijinega rojstva. V bližini je med drugimi tudi rojstna hiša književnika **Jožeta Javorška**. Pri Ljubljanskih mlekarnah smo prečkali glavno cesto in se skozi gozd strmo povzpeli do cerkvice Sv. Roka, ki so jo zgradili v času turških vpadov na Kranjskem. Tu je pod mogočnimi lipami **Fran Levstik** po nedeljskih mašah poučeval sovaščane o umnem kmetijstvu, gospodarskem napredku in političnih zadevah.

Sledil je prijeten spust skozi Srobotnik in po ponovnem kratkem vzponu smo bili v Levstikovih Retjah. Njegova rojstna hiša ne stoji več, ohranjen pa je Ilijev kozolec, pod katerim je Fran Levstik pisal Martina Krpana.

Po krajšem ogledu smo nadaljevali pot prek travnikov in gozdov, v katerih ob gobarskih sezonah najdemo najrazličnejše vrste gob, med drugimi tudi krokodiljo kolobarnico, katere rastišče je tod eno od redkih v Sloveniji.

Tako smo dospeli na Podvalo (662 m), ki je najvišja točka na pohodu. Od tod je lep razgled na ves okoliški hribovit svet, ob lepem vremenu pa se lepo vidijo tudi Kamniške planine. Pod nami je zanimiva Dvorska vas, ki je naš naslednji cilj in kjer nas je pogostila gospodinja z Ivančeve kmetije odprtih vrat.

Gremo preko travnikov in polj, skozi Malo Slevico in nato po razglednem terenu do Marijine cerkve nad Veliko Slevico, ki hrani enega od lepših pozlačenih baročnih oltarjev pri nas. Na kamnitem pragu cerkve se še vedno vidijo sledi konjskega kopita in biča turškega vojaka, kajti po legendi naj bi Marija v cerkvi obvarovala domačine in pregnala turško vojsko.

Po okrepčilu z Maticčkove kmetije smo šli skozi lepe smrekove in jelkine gozdove. Kar vidi se, da so tod drevesa še zdrava in lepo zelena, kajti ozračje v tem predelu še ni tako onesnaženo. Mimo več zanimivih kapelic smo dospeli v Stritarjevo Podsmreko. Tako kot Levstikova tudi rojstna hiša pisatelja **Josipa Stritarja** ne stoji več; ohranjena je le stara kašča iz tistih časov.

Od Stritarjevine smo v nekaj minutah v vasi Brankovo, kjer menda ob hudih urah zelo rada udari strela in je tako pogorelo že marsikatero gospodarsko poslopje. V lanskem letu se je domačin, ki ga je oplazila strela, celo na novo rodil.

Tu je tudi razcep in naprej je možno po dveh poteh, obe pa pripeljeta do Trubarjeve Rašče. Že od daleč se je slišala pesem iz lajne edinega slovenskega lajnarja **Rastka Tepine** in popotovanje k zibelki slovenske knjige se je bližalo svojemu koncu. Bili smo na Trubarjevini. Domačija **Primoža Trubarja** je

lepo ohranjena in obnovljena, tudi mlin in žaga ob njej, v hiši pa si je mogoče ogledati muzej o življenju in delu Primoža Trubarja — slovenskega reformatorja.

Ob zaključku pohoda so velikolaški občinarji, planinci in kulturniki pripravili bogat kulturni program s pesmijo in glasbo, prišel pa je tudi čarovnik. Tudi žejen in lačen ni odšel domov nihče, še posebno postrvi so šle dobro v slast.

Franci Erzlin

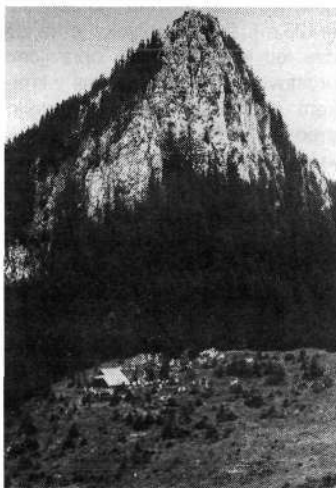
Bivak na Kalu

V nedeljo, 14. julija 1996, ob 13. uri je bila otvoritev Bivaka na Kalu (1285 m, PD Gornji Grad) med Rogacem (1557 m) in Lepenatko (1425 m). Gradnja bivaka je trajala dve leti in delo je bilo opravljeno prostovoljno, kot je povedal v kratkem nagovoru **Fran Pahovnik**, predsednik PD Gornji Grad. Bivak je izročil uporabi **Ivan Potočnik**, ko je presekalo staro vrv pred vhodom. Bivak je zaprtega tipa in ima sedem ležišč. Ključ se dobi pri gospodarju **Zdenetu Purnatu** v Gornjem Gradu (tel. 063/843-424). To je edina planinska postojanka s poti iz Črničva (902 m) v Luče (522 m), Ljubno (433 m) ali Gornji Grad (436 m).

Ob otvoritvi se je zbralo kar precej planincev. Od sosednjih društev so se otvoritve udeležili **Lojze Mikek** (PD Ljubno), **Jože Kumer** (PD Mozirje) in podpredsednik predsedstva Savinjskega MDO. Domači člani so prišli peš po stari poti iz Gornjega Grada mimo Počrevina, nato po gozdnem kolovozu do Zg. Bezovnika, dalje po cesti do Lamprečnika, kjer je ceste konec, in po Lemojci do skromnih razvalin nekdanje domačije Sp. Špeha, pod kopastim Koglom (1186 m, križ na njem od leta 1971, kapela od 18. 9. 1988, na podobici, podeljeni ob blagoslovitvi, piše Špehov vrh; popoldne je bila tu maša) do Zg. Špeha (1165 m), čez vrh Rogaca (ima križ od 3. 10. 1993) ali pod njim po vzhodnem pobočju na Kal in Lepenatko. Drugi dostop je po dolini Kanolščice, kjer je nekaj asfalta. Cesta se vzpne mimo kapele pri cerkvi sv. Lenarta (929 m), kjer 413

je smerna tabla »Lepenatka—po cesti«, do njenega konca (nad cesto je vrisana lovska koča, ki pa je le opuščena gozdarska koča z napisom Koča Prepih. S konca je sedaj nadelana strma steza na Kal. Smer kažejo lesene smerne table in nekaj markacij. Na novi planinski karti KSA je že vrisana kot tudi bivak. Žal pa rumeni barvi ceste ne gre verjeti. Malo pred koncem gozdne ceste zavije označena pot proti Ugovškemu vrhu (visoka preža) in po razglednem vzhodnem pobočju na vrh Lepenatke. Markacije so, pot na karti ni vrisana.

Do Zg. Špeha je tudi cesta ob Rogačniku (odcep pri Rogačkem mostu, 506 m, pred Lučami) mimo

Bivak na Kalu (PD Gornji Grad)

Foto: Božo Jordan

Logarja in Klinarja. Tudi z Luč je ena pot, a na karti sta vrisani kar dve! Iz doline Podvolovljeka je bila nekoč steza na Kal. Danes je s Kala navzdol označena le do Riharjeve hojke.

Iz Ljubljane pelje cesta čez Kolovrat mimo Fludernika (od tu steza!) in dalje do konca asfaltne prevleke (cesta pelje naprej mimo Zalesnika na Žački sedlec, 771 m, 6 km). S sedelca je 8 km od lani asfaltirane povezave z Gornjim Gradom mimo muzejske zbirke Zg. Jamnik, kjer s težavo najdemo stezo na Lipovta (bolje po cesti), od tu pa je nekaj svežih markacij nad Budnom (cesta drži mimo njega), ki nas privedejo na to gozdno cesto in

do dobro označenega odcepa proti Rogacu. Steza se drži Slemena (1059 m, 1142 m) do nekdanje domačije Sp. Špeha.

Veliko sprememb je nastalo, toda obisk Rogaca je še vedno mikaven. Verjetno je najbližje do konca ceste in čez Kal na vrh, pa spust mimo Zg. Špeha in do Lenarta. Toda avto je treba pustiti tu.

B. J.

Naravovarstveni dan PD Kranj

V planinskem domu na Kališču se je letošnjega 22. maja zbralo 22 prizadevnih »gorskih stražarjev«, ki v društvu aktivno delujejo kot varstveniki planinskega okolja. Medtem ko so na lanskem podobnem srečanju govorili o zaraščanju planinskih površin in senožeti, o divji paši in neurejenih hudournikih ter predlagali, da bi na dokaj aktivni Kališki planini uredili vzorčno planino Mlekarskega centra Kranj, ki naj bi na to planino privedel predvsem bohinjsko pasmo govedi, so na letošnjem dnevu govorili o narodnem parku in temo naslovili z »Ne TNP«. Dejali so, naj bi bil park v pomoč tam živečim ljudem, zdaj pa da je zaradi izmišljenih ekstravagantnih neupravičenih projektov slovenski alpski svet v nevarnosti. Udeleženci so še posebej opozorili, da mora biti alpski svet na celotnem slovenskem območju enako obravnavan, zavarovan, vzdrževan in financiran, parkovni politični elitizem pa da je nevarnost za slovenska gorstva. V sklepkih so se dotaknili tudi plezalnih vrtecev v varovanih gozdovih in plezanja tam, kjer domujejo redke živalske vrste.

Rečeno je bilo, da so slovenski gorski stražarji in drugi ljubitelji narave še vedno brez vsakršnih pooblastil, medtem ko imajo druge alpske države dokaj aktivno gorsko policijo, ki deluje predvsem preventivno. Pri nas, je bilo rečeno, ugotovijo golosek pogosto šele takrat, ko je les že na žagi.

Na letošnje strokovno srečanje na Kališče so prišli le zanesenjaki iz vrst planincev in lovcev, medtem ko jih iz služb javnih gozdarskih zavodov in državnih institucij za varovanje okolja ni bilo.

Ajdovci v Dolomitih

Dolomiti so skrivnostni in lepi. Kdo ne bi želel doživeti te lepote! Planinsko društvo iz Ajdovščine se je odločilo organizirati izlet v Dolomite, na Piz Boe (3152 m).

Še preden je viselo vabilo za izlet na lični oglasni deski PD, je bil en avtobus že poln planincev; tudi z drugim ni bilo nič drugače in tako so se trije avtobusi planincev iz Ajdovščine in okolice 14. julija letos odpeljali Dolomitom naproti.

Nižina, okrašena z vinogradi, sončnicami in različnimi poljščinami ni napovedovala gorā. Avtobusi so rezali kilometre in puščali za seboj večja naselja in tudi ravnino. Po nekaj urah vožnje in nestrpnosti so nas pozdravile skalne stene in cesta si je morala s predori in viadukti vklesati mesto med gorami, ki so potrjevale, da smo na pravi poti. Planincem v avtobusih pa so zarezale oči v drugačnem ognju: to je tisto pravo! A cilj je bil kljub goram še daleč.

Po šestih urah vožnje so avtobusi prisopihali do začetne postaje žičnice, ki pomaga planincem, da doživijo občutje tritisočakov.

Vztrajni ajdovski planinci smo se podali peš po travi, ki si je izborila prostor visoko na pobočju. Potem pa... melišče: dva koraka naprej, korak nazaj. Nad tabo strme stene, ki jih merijo plezalci; opazujejo te zmajarji in žičnica, ti pa...

Ko si prigrizeš kolena do planinske kočice na 2840 metrih višine, te sprejmejo zaplate snega in skrivnost skalnih grebenov. Z druge strani te opazuje Marmolada z večnim ledenikom.

Piz Boe pa te vabi, zato nahrbtnik na razgreta ramena in pot pod noge! Še nekaj vzponov in cilj... koča na 3152 metrih. Razgled! Tudi natančno oko kamere ne more zaobjeti tega. To ostane v srcu, to neseš s seboj.

Pot navzdol je bila hitrejša, ne pa lažja. Melišče je melišče in palica za oporo je prav prišla. Oko se je za trenutek odpočilo na živi blazinici različnih barv, ki se je stisnila pod skalo ali je zmagala v življenjskem boju na njej.

Ko se je sonce že nagibalo, so se napolnili avtobusi z zadovoljnimi ajdovskimi planinci in jo urezali čez prelaze mimo pravljčnih naselij, ki svojo pravljico živijo najlepše pozimi. Pravljica se je z nočjo izpo-vedala.

Ostali so spomini, vtisi, bogastvo, ki ga je vsak od nas spravil v svojo kamrico.

Dolomiti bodo s svojo lepoto in skrivnostjo še kar vznemirjali in vabili.

Irena Šinkovec
PD Ajdovščina

Pet predsednikov na Rdečem bregu

Rdeči breg je planincem malo znan svet. Čeprav geografsko spada k Pohorju, je globoko ločen od pohorskega hrta in se bolj naslanja na Kobansko, vendar ga od njega loči dolina Drave od Podvelke prek Ožbaltla do Rute. Na zahodu ga omejuje potok Velka, na vzhodu pa Radoljna. Le na Hrastnikovem sedlu se Rdeči breg resnično veže s Pohorjem. Pod sedlom se na zahodno stran odpira ribniška, na vzhodno pa lovrenška kotlina. Najvišjo točko doseže Rdeči breg na Hlebovem vrhu (913 m) tik nad cerkvico Sv. Ignacija.

Najbolj znana točka tega območja je tako imenovano Klančnikovo pod koto 877 m vzhodno od Hlebovega vrha. Ne samo zaradi rdeče kamnine, po kateri je to sleme dobilo ime, ampak zaradi eksotičnega nasada raznovrstnih dreves iz zahodnih predelov Severne Amerike, ki so jih tod zasajali od leta 1880 naprej. Na široki travnati planjavi stoji lovska kočica lovske družine iz Podvelke, ki nudi zavetišče lovcem in mir planincem ter čudovit razgled. Prav tu se stikajo območja planinskih društev Ožbalt-Kapla ter Lovrenc in Ribnica na Pohorju. In prav ta idilični kotichek so si planinski zanesenjaki iz omenjenih društev omislili za vsakoletno srečanje. V soboto, 18. maja letos, so se na tem mestu zbrali šele drugič, a že v zavidljivem številu. Okrog 200 pohodnikov je prišlo z vseh strani, od koder vodijo markirane poti do

Pet predsednikov PD na Rdečem bregu — z desne proti levi Božo Kotnik (PD Ribnica na Pohorju), Tone Cepec (PD Ožbalt-Kapla), Rafael Razpet (PD Ruše), Franc Pačnik (PD Lovrenc na Pohorju) in Ludvik Fedler (PD Radlje ob Dravi)

Foto: Franček Hribernik

Klančnika. Lani je bilo na dan srečanja precej hladno in na Pohorju je celo snežilo, letos pa se je hribovska pomlad izkazala z vso sončno ljubeznijo in toplino. Na srečanje so prišli tudi planinci iz Radelj ob Dravi, pa iz Ruš — in glej, na srečanju se je znašlo tudi vseh pet predsednikov planinskih društev, brez poprejšnjega dogovora, kar je pravo naključje.

Organizatorji letošnjega srečanja na Rdečem bregu so bili planinci iz PD Ožbalt-Kapla, ki so prav na ta dan razvili svojo zastavo, priredili različne zabavne igre in poskrbeli tudi za spominski žig na posebnem kartončku, ki bo služil za več srečanj. Posebne zasluge za to ima njihov mladi predsednik **Tone Cepec**, ki se je lotil planinskega dela z velikimi načrti. Zato mu ni na srečanju nihče zameril, da je pozabil na »muzikanta« in na »kranjske« klobase. Bilo pa je dovolj pijače, zaradi katere je hitro zavzenela pesem z odmevom daleč naokrog. Sicer pa je za navzoče bila dobrodošla gneča pri enem od najdebelejših hrastov v Sloveniji tik pod lovsko kočico. Fotografirali so se ob njem in proti večeru s čvrstim korakom odhajali po rdečem kamenju z Rdečega brega domov.

Franček Hribernik

Obletnica Istrske planinske poti

Meseca septembra letos, od 20. do 23. septembra, bo Hrvaško planinsko društvo (HPD) Željezničar iz Zagreba soorganizator proslav ob obletnici delovanja Istrske planinske poti (IPP) po Čičariji v Istri, ki bodo v okviru 120. obletnice prihoda prvega vlaka v Istro. Osrednja proslava Hrvaških železnic bo v petek, 20. septembra v Pazinu, v teh okvirih pa bi imelo HPD Željezničar v Brgudcu oziroma Labinu ali Račji vasi prav tako svojo proslavo.

Prosimo vse tiste, ki so nam pomagali, da v Istri uredimo planinsko pot od Slavnika v Sloveniji prek Čičarije do vrha Učke, da nam to sporočijo, da bi jih lahko pravočasno obvestili o prihodih na proslavo in o možnostih prevoza, saj naslovov vseh svojih nekdanjih sponzorjev ne poznamo.

Omeniti velja, da je IPP, Istrsko planinsko pot »Labinska republika«, ta leta prehodilo več kot 2000 planincev, kolikor smo tudi razdelili značk, medtem ko jih je dele poti po Čičariji prehodilo več tisoč, kar še posebno velja za Žbevnico, Orljak, Planik in Učko.

Prometne zveze s kraji proslave so ugodne z železniških postaj Podgorje, Herpelje-Kozina in Rakitovec 415

v Sloveniji ter Buzet, Ročko polje in Lupoglav, enako ugodne pa so tudi avtobusne zveze iz več hrvaških krajev v Istri.

Svoja sporočila nam pošljite na naslov HPD Željezničar, Trnjanska c. 58, 1000 Zagreb, s pripisom Za IPP.

Josip Sakoman

Bili smo na Glažuti

Prve dni v maju 1996 smo z učenci 6. razredov prvič izpeljali šolo v naravi z naslovom Naravoslovne dejavnosti v naravi. Šola je trajala štiri dni, bivali pa smo v prijetnem planinskem domu s skrbnim osebjem, na Glažuti na Pohorju.

Od 41 šestošolcev se je šole udeležilo kar 40 učencev s spremljevalci — izvajalci (**Oto Marinčič, Marija Jakop, Tilka Jakob**) in predstavnic staršev (**Betka Fjajavž**).

Že samo ime šole v naravi pove, da smo se ukvarjali z dejavnostmi v naravi: posvetili smo se pohodništvu, se podali na krajše ture v bližini planinskega doma ter na celodnevni pohod. Učenci so se naučili ravnanja s kompasom in zemljevidom in se pomerili v orientacijskem tekmovanju.

Obiskali so nas taborniki iz Stranic in predstavili zanimivosti gozdne šole (postavljanje šotora, streljanje z lokom, priprava tabornega ognja...). Spoznali so marsikaj, kar morajo vedeti o prvi oskrbi ponesrečenca.

Odgovore na številna vprašanja o živalih, rastlinah in o pohorskih gozdovih jim je dal izkušen lovec.

Vsak dan so učenci v interesnih skupinah spremljali in trikrat dnevno merili temperaturo zraka, zračni tlak, relativno vlažnost v ozračju, jakost vetra, oblačnost in drugo, rezultate pa predstavili z različnimi grafikoni. Pri vsem tem nismo pozabili na ekologijo: učencem smo poskušali oblikovati kulturne odnos do narave ter smisel za čistočo naravnega okolja. Seveda smo imeli še različne družabne, miselne in športne igre. Razčistili smo nekaj vprašanj s področja socializacije.

likovne, novinarske, fotografske in glasbene dejavnosti.

Tilka Golob,
OŠ Vitanje

Od Raduhe do Olševe

V soboto, 12. oktobra, planinski društvi Solčava in Velenje vabita na 3. Brodarjev pohod Solčava—Sv. Duh—Potočka zijalka na Olševi. Začetek bo med 7. in 8. uro pred gostiščem Firšt, kjer si je od 16. junija letos mogoče ogledati tudi del stalne razstave o Potočki zijalki.

Lanskega pohoda drugo soboto v oktobru se je v prekrasnem vremenu udeležilo 208 ljubiteljev Podolševe iz 19 krajev v Sloveniji.

V soboto, 16. marca letos, pa je bil že 6. Arničev pohod iz Luč na Raduho. Pri organizaciji so sodelovali predstavniki Planinskega društva Luče, Savinjskega meddruštvenega odbora PD in GRS postaje Celje. Po brezplačnem čaju v gostilni Kmet so se udeleženci brez startnine podali na pot. Kljub gosti megli in sneženju se jih je v koči na Loki vpisalo 205 iz različnih krajev Slovenije, tudi iz Kopa, Metlike, Grosuplja, Ljubljane, Celja, Maribora, Mežice, Slovenj Gradca, Velenja, Šoštanja, Ljubnega in, razumljivo, največ iz bližnjih Luč in okolice. Manjša skupina najbolj vztrajnih, med katerimi je bil tudi **Jožef Škoič**, pa je celo obiskala vrh. Vse se je dobro izteklo, reševalci niso imeli dela. Z obiskom sta bila zadovoljna tudi oskrbnika Tončka in Francček, pa tudi trije prejemniki brezplačnih praktičnih nagrad.

Miroslav Žolnir

Tekmovanje gorskih kolesarjev v Črni

V soboto, 29. junija, in v nedeljo, 30. junija, je bila v Črni na Koroškem 2. tekma za Slovenski pokal v spustu z gorskimi kolesi 1996. Organizatorji (Klub Krnes-Avantura, SK Črna TAB Mežica in A.L.P. Peca, d.o.o.) so jo poimenovali Downhill ali Divja jaga 96. (Za nepoznavalce: Divja jaga je bajeslovno bitje iz koroških narodnih pripovedk, ki divja in straši po

gozdovih v Parku kralja Matjaža.) Prvi dan tekmovanja so bile na sporedu testne vožnje in uradni trening. Udeležilo se ga je 34 gorskih kolesarjev.

Naslednji dan se je 25 tekmovalcev iz 11 slovenskih klubov v dveh tekih pomerilo na 3200 metrov dolgi progi z višinsko razliko 500 metrov. Startali so na Šumahovem vrhu, 1100 metrov visoko. Cilj je bil na Igrčevem. Proga je bila speljana po gozdni vleki (800 m), kolovozu (900 m) in gozdni cesti (1500 m). Spust je bil zahteven, saj je ponoči deževalo, zato je bil teren spolzek in blaten. V atraktivni vožnji in ob spretnostih kolesarjev je zato toliko bolj uživalo okrog 600 gledalcev.

Tekmovanje gorskih kolesarjev je bilo po pravilih FIAC. Vsi tekmovalci so vozili na lastno odgovornost. Njihova kolesa je pred startom pregledala posebna komisija, ki jo je imenoval organizator. Za udeležence spusta je bila poleg licence obvezna zaščitna oprema (čelada, dolge rokavice, dolge hlače in dolgi rokavi, ščitniki za kolena in komolce ter za ramena in prsni koš).

Med 16 člani so bili najboljši **Boštjan Kušar** (KD UNI Ljubljana), **Boštjan Felc** (KD Sloga 1902 Idrija) — trenutno vodi v točkovanju za slovenski pokal — in **Sašo Merljak** (MTB Klub Bisport Nova Gorica).

V kategoriji mladincev so bili najhitrejši **Matevž Bizjak** (MTB Klub Bisport Nova Gorica), ki je s 6:14,46 dosegel tudi najboljši čas spusta, **Mitja Šorn** (KK Završnica) in **Andrej Škrbec** (MTB Klub Bisport Nova Gorica). (Isti vrstni red velja tudi za trenutno razvrstitev po dveh tekmah v točkovanju za slovenski pokal.)

Med rekreativci so se najbolj izkazali **Tone Nahtigal** (MTB Klub Kranj), **Rok Kolar** (KK Prevalje) in **Matjaž Sokol** (MTB Klub Kranj).

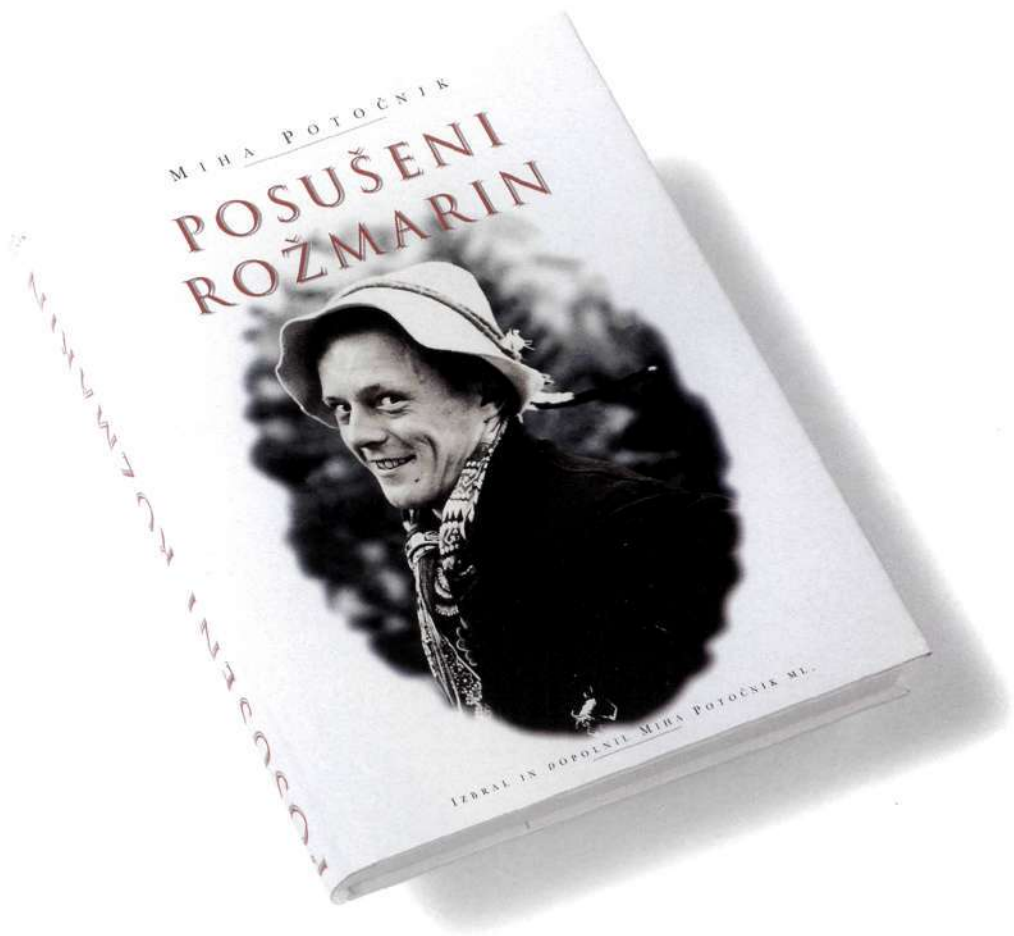
Žensk — gorskih kolesark na tekmo v Črno ni bilo.

A. Č.

Mali oglas

Prodajam 16 letniko Planinskega vestnika od 1951 do 1966.

Janez Črnej, 3000 Celje,
Plečnikova 25, tel. 063 28205.

MIHA POTOČNIK

POSUŠENI ROŽMARIN

*Knjiga predstavlja žlahtni zbir že objavljenih planinskih spisov
dr. Mihe Potočnika, staroste slovenskih planincev.*

*V njej so zanimiva razmišljanja avtorja, povzeta iz knjige Zlata naveza,
kjer je njegove spomine zapisoval Marjan Krišelj;*

*sledijo nekatere prigode iz prvenstvenih plezarij iz časa med obema svetovnima vojnama,
popisane v prvi izdani knjigi Srečanja z gorami;
najzabavnejše pa so nekatere zgode in nezgode iz knjige Triglav – gora in simbol.*

Knjigo, ki obsega 320 strani formata 19 x 24 cm in opremljeno s 97 črno belimi fotografijami
je izdala in založila Planinska zveza Slovenije.

Naročila in informacije:

PZS, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana, tel.: 061/312 553, faks: 061/1322 140.

Knjiga izide 20. septembra, v prednaročilu, do 31. oktobra 1996, jo lahko dobite 20% ceneje.

VETROVKE K-WAY ZA
PLANINCE, IZLETNIKE,
SPREHAJALCE...

Tkanina varuje pred
vetrom in s tem tudi pred
zmrzovanjem;
prevlečena je z
vodoodbojnim nanosom,
šivi so lepljeni in zato ne
prepušča vode.
Mikroporozna zgradba
tkanine preprečuje
prodor vodnim kapljicam,
istočasno pa prepušča
navzven veliko manjše
molekule vodne pare,
kar vam zagotavlja
dobro počutje.

Vetrovke K-WAY lahko
dobite v vseh boljše
založenih športnih
trgovinah.
Za društva in večje
skupine nudimo popust.

TREND d.o.o.
PE Ljubljana
Leskoškova 4
61000 Ljubljana
Tel.: (061) 448 242
(061) 443 434